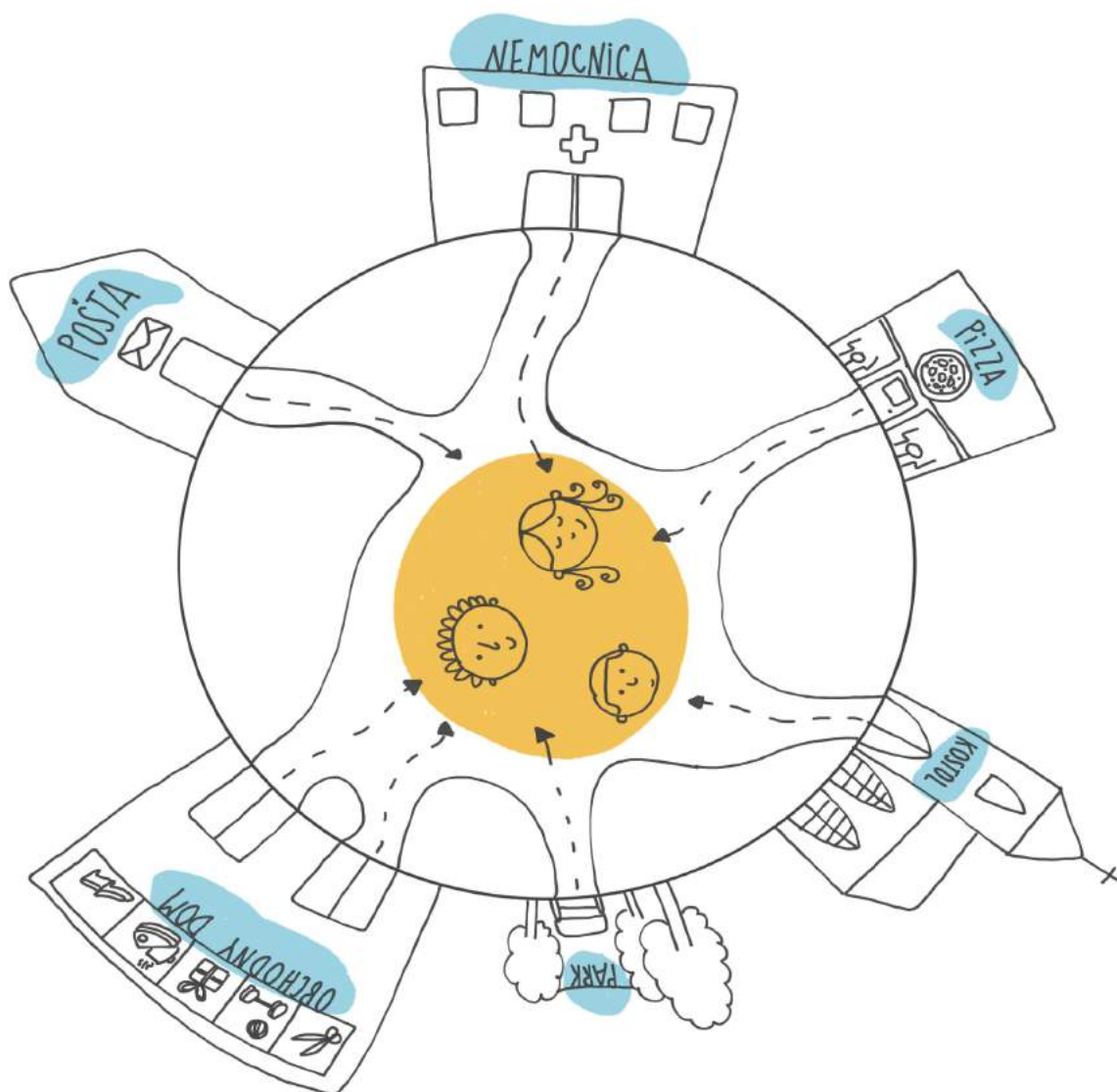

INTEGRÁCIA

Interdisciplinárny odborný časopis o inováciách v riešení nepriaznivých sociálnych situácií občanov

Reflexia na analýzu deinštitucionalizácie ZMOS-u

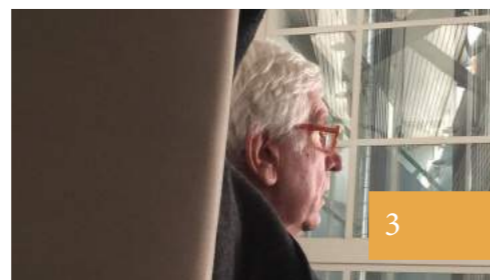
**Komunitná služba v oblasti krízovej intervencie
– Domov na pol ceste**

Sociálna práca na školách – realita alebo sen?

O Slezské diakonii aneb naše cesta k člověku

Spolupráce a podpora dětí, rodin, učitelů na Slovensku

- 3** Úvodník
- 4** Komentár k publikácii autorov
Korimová G. a kolektív:
- 13** Deinštitucionalizácia sociálnych služieb alebo keď chýba synergia v praxi - ZHRNUTIE
- 19** Rozhovor so Soňou Holúbkovou
- 23** Komunitná služba v oblasti krízovej intervencie – Domov na pol ceste
- 29** Niektoré veci potrebujú svoj čas. A niektoré veľmi veľa času
- 33** Sociálna práca na školách – realita alebo sen?
- 38** Ako sa dajú poskytovať komunitné služby aj na vidieku
- 42** O Slezské diakonii aneb naše cesta k človeku
- 46** Spolupráce a podpora dětí, rodin, učitelů na Slovensku
- 49** Nezávislý život - čo to pre nás znamená

3

19

23

38

49

vydala a spracovala: Rada pre poradenstvo v sociálnej práci, Františkánska 2, 811 01 Bratislava. IČO: 30812682 Tel./ Fax: 02/54418243; e-mail: radaba@rsp.sk redakčná rada: Šéfredaktorka: Lucia Cangárová Členovia: PhDr. Miroslav Cangár, Ph.D. PhDr. Soňa Holúbková, Mgr. Eva Krššáková, Doc. PhDr. Slavomír Krupa Ph.D., – odborný garant PhDr. Judita Varcholová. Grafická Úprava: Alexander Weiner .Tlač: Copygraf s.r.o., Domkárska 15, 821 05 Bratislava Objednávky zaslejte na adresu: Rada pre poradenstvo v sociálnej práci, Františkánska 2, 811 01 Bratislava. Časopis Integrácia je zapísaný v zozname periodickej tlače MK SR, pod ev. číslom 4432/11. Cena výtlačku: 4 €. Elektronické predplatné: 1,5 €. Vychádza 2x ročne. Fotka titulnej strany: PhDr. Miroslav Cangár, Ph.D. Časopis Integrácia (1-2/2018) vyšiel za finančnej podpory MPSVaR. ISSN 1336-2011

Míting

Niekde som sa dočítal, že bude v Bratislave míting. V posledných mesiacoch sú mítingy na celom Slovensku. Niečo sa v spoločnosti deje. Stál som na Námestí SNP v uvedený deň a v uvedenom čase spolu so stovkami ľudí. Študenti, vysokoškolskí učitelia, ženy, muži v strednom i v staršom veku. Stmievalo sa. Postupne sa zástup sformoval a pohol sa k Mierovému námestiu a potom od Štefanky k parlamentu. Popri mne prechádzajú ženy, mamičky, ktoré tlačia kočík, muži v strednom i staršom veku. Predo mnou kráča pani a za ruku drží svojho syna, ktorý je ešte školák. Chlapec má problémy s chôdzou ale drží sa svojej matky pevne za ruku. Je obdivuhodné, že sa zapojila k zástupu ľudí.

Mám chuť ísť za ňou a opýtať sa, čo ju vedie k tomu, že prišla na míting. Potom mi napadlo, či by som išiel za matkou aj vtedy, keby jej syn nemal zdravotné problémy? Uvažujem, ako by som jej odpovedal, keby sa s tou istou otázkou obrátila tá pani na mňa? Pokúsím sa o odpoveď:

Len niektoré udalosti, ktoré sa stali jednému človeku alebo niekoľkým ľuďom zasiahnu, vyburcujú, zdvihnú celú spoločnosť. Platí to o dejinách sveta ale tiež o našej bezprostrednej minulosti a súčasnosti. Pokúsím sa napísať niekoľko myšlienok k tomu, čo prežívame v posledných 28 rokoch. Na počiatku takých udalostí zverejnia médiá stručnú informáciu, ktorá je len jednou z nespočetne podobných mnohých správ. Niektoré niekomu ublížili, niekoho zbil, či zabil. Potom sa o niektorej z tých udalostí dozvieme viac. Študenti 17.11. novembra 1989, v čase, keď sa vládna strana dvadsať rokov snažila normalizovať krajinu (ktorej cieľom bolo dosiahnuť podriadenie občanov štátnej moci), vyšli v Prahu do ulíc a protestovali. Potom naraz stáli proti sebe bezbranní študenti a ozbrojená elitná polícia. Padli prvé údery obuškami, kopance, zatýkanie mladých ľudí, ktorí držali v rukách kvety a vystierali k policajtom prázdne dlane. Niečo sa vtedy v celej krajine zlomilo. Dlhodobu nacvičovanú agresivitu moci, ktorá spravidla fungovala na príkaz zhora, bola konfrontovaná s bezbranným postojom študentov. Udalosť presiahla očakávaný priebeh, prešla za čiaru, po ktorú bola spoločnosť ochotná tolerovať tancovanie moci. Naraz, ako by celým československom prenikla v myšliach ľudí elektrizujúca myšlienka: Takéto niečo sa nemalo stať, už to ďalej takto nemôže byť! V priebehu niekoľkých týždňov kapitulovala hrubá sila moci, pred ľuďmi, ktorí stáli na námestiach a štrngali kľúčmi. Odvtedy sa všeličo zmenilo, niečo sa zmeniť nepodarilo a veľa z toho, čo nám sťažuje život, sa plazivo začalo znovu šíriť najprv akoby pod zemou a potom otvorene. Počúvali sme o

tom v médiách a čítali v novinách. Zdalo sa však, že hrdza podvodov je v spoločnosti už natoľko zažratá, že sa stáva spoločenskou normou. Niektorí odvážni novinári, novinárky začali tieto nekalé praktiky odkrývať. Stále sa v spoločnosti nič pozoruhodné nedialo, až do 21. februára 2018. Vtedy niekto, kto sa obával, že budú jeho podvody odhalené, neváhal zavraždiť novinára, ktorý na tie podvody upozorňoval. Vrahovia pre istotu, aby zahladili stopy ohavného činu, zavraždili nielen novinára Jána Kuciaka ale tiež jeho snúbenicu Martinu Kušnírovú. Hranica spoločenskej únosnosti znášania bezprávia bola prekročená. Niektorí predpokladali, že informácia o vražde novinára, zanikne v množstve podobných informácií.

Každý človek má svoj vlastný vnútorný svet, ktorý je transformovaným odrazom vonkajších okolností v ktorých žijeme. Všetko, čo sa deje okolo nás, prechádza sitom alebo filtrom našich vlastných hodnôt. Tak si utvárame mienku o tom, čo sa okolo nás deje, tak sa formujú naše postoje, názory a rozhodnutia. Tak sa stávame súčasťou mentálneho sveta okolo nás. V dejinách sveta i v súčasnosti, boli a sú hraničné situácie, v ktorých sa náš vnútorný svet dostáva do konfliktu s vonkajšími okolnosťami. Hybná sila obsahu niektorých výnimočných situácií je sústredená na otázky života a smrti, moci a bezmocnosti, pravdy a klamstva, lásky a nenávisť, spravodlivosti a nespravodlivosti. Náš vnútorný svet sa dostáva do nezmieriteľného konfliktu s vonkajšími okolnosťami vtedy, keď je náš život alebo život ľudí okolo nás bez objektívnych dôvodov ohrozený smrťou, pomstyčtivosťou, nekontrolovanou nenávisťou, keď sme bezbranní a slabí proti teroru moci. Kým v nás žije tento existenciálny, nezmieriteľný konflikt, medzi dobrom a zlom, tak je nádej, že neprepadneme až na samotné dno ľudskej degradácie, ľahostajnosti a bezcitnosti. Preto som bol na tom mítingu a som vďačný za príležitosť, že som mohol kráčať spolu s tou matkou chlapca s postihnutím.

Slavomír Krupa

Komentár k publikácii autorov Korimová G. a kol:

Analýza a trendy procesu deinštitucionalizácie a možnosti miestnej územnej samosprávy z pohľadu zabezpečenia sociálnych služieb, zamestnanosti a odmeňovania (2018)

Je potrebné privítať vydanie publikácie „Analýza a trendy procesu deinštitucionalizácie a možnosti miestnej územnej samosprávy z pohľadu zabezpečenia sociálnych služieb, zamestnanosti a odmeňovania“, od autorov: prof. PaedDr. Gabriela Korimová, PhD. Ing. Mgr. Božena Kováčová, MHA Ing. Jozef Gruchalák, PhD. Karol Langstein, Mgr. Iva Pipíšková, Ing. Eduard Vokál, PhD. Irena Vitálošová, PhD. JUDr. Eva Štefániková, doc. JUDr. Jozef Sotolát, PhD. a odborného garanta Ing. Jozef Turčány.

V Slovenskej republike bola k uvedenej téme publikovaná odborná literatúra od roku 2002 z pera neziskových a verejných organizácií (Rada pre sociálne poradenstvo (RPSP), Nadácia SOCIA, Slovenská únia podporovaného zamestnávania (SÚPZ), Výskumné a školiace centrum bezbariérového navrhovania (CEDA), Implementačná agentúra MPSVaR SR (IA MPSVaR SR).

Deinštitucionalizácia zariadení sociálnych služieb s tradičnou inštitucionálnou organizačnou kultúrou, a s tým spojený rozvoj komunitných sociálnych služieb, je jednou z najdôležitejších reforiem sociálnych služieb po nežnej revolúcii v r. 1989. Dôvodom nevyhnutnosti deinštitucionalizácie boli výsledky hodnotenia úrovne zariadení sociálnych služieb v Slovenskej republike uvedené napríklad v záveroch štúdií Strediska služieb sociálnej starostlivosti (1995)¹, monitoringu zameraného na stav ľudských práv v domovoch sociálnych služieb (2003)². Uvedené štúdie a empirické poznatky stavu úrovne sociálnych služieb poukázali na nutnosť urýchleného riešenia situácie v zariadeniach sociálnych služieb ich deinštitucionalizáciou. V prvých začiatkoch reformy (1990 – 2005) boli nositeľom zmien neštátne organizácie za podpory nadácií, štrukturálnych fondov EÚ a niektoré samosprávne kraje (KSK, BBSK). 25 júna 2010 Slovenská republika ratifikovala Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím. Predovšetkým článok 19 uvedeného Dohovoru stanovuje povinnosť štátov zabezpečiť nezávislý spôsob života a začlenenie zdravotne postihnutých osôb do spoločnosti, ktorého realizácia je podmiernená deinštitucionalizáciou tradičných zariadení sociálnych služieb. V roku 2011 zaujala k reforme deinštitucionalizácie podporné stanovisko Vláda SR, keď prijala Stratégiu deinštitucionalizácie sociálnych služieb a náhradnej rodinnej starostlivosti a následne MPSVR vytvorilo

a v r. 2016 revidovalo Národný akčný plán prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v sociálnych službách. Považujeme za prínos, že k téme procesu deinštitucionalizácie zaujímajú a publikujú v uvedenej publikácii stanovisko tiež pracovníci z akademickej a verejnej sféry, z miestnych územných samospráv.

Na úvod niekoľko všeobecných poznámok k vývoju sociálnych služieb v 21. storočí

Znakom pretrvávajúcej inštitucionalizovanej kultúry zariadení sociálnych služieb je dlhodobá nízka kvalita služieb a ponížujúci a nedostojný status, strata individuality, stereotypný režim, nedostatočná alebo takmer žiadna možnosť kontroly prijímateľov nad svojim životom³. V Slovenskej republike ešte stále máme zariadenia sociálnych služieb, ktoré nespĺňajú podmienky kvality v sociálnych službách dané zákonom a ktorých prevádzky uprednostňujú zabezpečenie chodu prevádzky pred zabezpečením potrieb prijímateľov. V inštitucionalizovaných zariadeniach majú potom klienti submisívnu pozíciu objektov a nie partnerskú pozíciu subjektov služieb. Je potrebné zdôrazniť, že deinštitucionalizácia sa predovšetkým dotýka tých zariadení a služieb, ktoré dlhodobu nespĺňajú podmienky kvality v sociálnych službách dané zákonom z dôvodu inštitucionalizovanej organizačnej kultúry. V záujme klientov v týchto zariadeniach s dlhodobou nízkou kvalitou sociálnych služieb existujú dve riešenia:

1/ ukončiť prevádzku zariadení s inštitucionálnou kultúrou k určitému termínu a klientov presunúť do zariadení s vyššou kvalitou sociálnych služieb.

2/ deinštitucionalizovať zariadenie sociálnych služieb postupnou prípravou zamestnancov a prijímateľov na zmenu, ktorá spočíva prechode klientov z inštitucionálneho prostredia zariadenia do prostredia komunitných sociálnych služieb. Existuje aj tretie „ne/riešenie“ – (ktoré nie je v záujme klientov a predpokladám ani spoločnosti), a to – ponechať a nezasahovať do prevádzky nekvalitných inštitucionálnych zariadení, udržiavať ich prevádzku až dovtedy, kým nebudeme mať dostatok komunitných sociálnych služieb. V takej situácii sa nachádzame v súčasnosti.

Nedostatok komunitných sociálnych služieb je taký

akútny, že pracovníci vo verejnej správe považujú za východiskové pragmatické riešenie v udržiavaní, modernizácii, zvyšovaní kapacít tradičných inštitucionálnych zariadení. Inými slovami to znamená, že občania, ktorí sú v inštitucionalizovaných pobytových zariadeniach a ktorí do týchto zariadení ešte môžu v budúcnosti prísť, tam budú musieť ostať do konca života. Táto alternatíva je však v 21. storočí už neprijateľná.

Považujeme za potrebné zdôrazniť, že cieľom deinštitucionalizácie je zmena z inštitucionálneho prostredia zariadenia na prostredie služieb poskytovaných v komunite. Prostredie v komunite obce, mesta, poskytuje neporovnateľne lepšie kvalitatívne možnosti pre prevádzkovanie služieb. V súčasnosti platné podmienky kvality sociálnych služieb (dané zákonom) totiž nie je možné splniť v inštitucionalizovanom prostredí zariadenia. Zmena kvality poskytovaných služieb a následnej kvality života klientov je dosahovaná ukončením poskytovania služieb v prostredí, ktoré nespĺňa podmienky kvality sociálnych služieb a presunu a pokračovaním poskytovania sociálnych služieb do komunitného prostredia, ktoré spĺňa podmienky univerzálneho navrhovania.

V širších celospoločenských súvislostiach je dôvodom deinštitucionalizácie zariadení sociálnych služieb (osobitne v podmienkach Slovenska) zmena filozofie sociálnej práce a s tým súvisiacich etických a ľudsko-právnych východísk poskytovania služby, významné výsledky vedeckého výskumu v oblasti umelej inteligencie, informačných technológií, well-fare technológií. Predstava, že výsledky vedeckého výskumu nemajú alebo majú len minimálny vplyv na humánne orientované odbory, je v súčasnosti neutržateľná.

Užším dôvodom deinštitucionalizácie pobytových zariadení sociálnych služieb s tradičnou inštitucionálnou kultúrou je rozvoj teórií sociálnej práce, sociálnej etiky, práva (deklarovaného v medzinárodných dohodách), rozvoj metód, prístupov a techník v sociálnej práci, podmienky kvality v sociálnych službách, implementácia princípov univerzálneho navrhovania. Inými slovami to, čo bolo považované za prijateľné v oblasti sociálnych služieb v podmienkach Slovenska v 19. storočí a v prvej polovici 20. storočia, je v súčasnosti už neakceptovateľné. Cieľom deinštitucionalizácie v podmienkach Slovenska je realizácia zmeny, ktorá umožní klientom prechod zo sociálne exkluzívneho, inštitucionálneho prostredia do inkluzívneho, komunitného prostredia. Prevádzkovanie pobytových zariadení s tradičnou inštitucionálnou kultúrou v 21. storočí je teda v

zásadnom rozpore s celospoločenskými požiadavkami a súčasnými vedeckými poznatkami platnými v odbore sociálnej práce. Príčinou nevyhnutnej realizácie deinštitucionalizácie v Slovenskej republike je dlhodobá stagnácia vývoja a rozvoja sociálnych služieb v druhej polovici 20. storočia (1947 – 1989), ktorá podliehala marxisticko-leninskej ideológii, centrálny spôsob plánovania a pomalý rozbeh realizácie procesu deinštitucionalizácie po roku 1989.

Slovenská republika, ako sme uviedli v úvode, našťastie už nerieši otázku, či je alebo nie je deinštitucionalizácia potrebná, resp. nevyhnutná. Vláda Slovenskej republiky podporuje realizáciu deinštitucionalizácie zariadení sociálnych služieb. Pretrvávajúce prevádzky zariadení sociálnych služieb s inštitucionálnou kultúrou je symptómom nedostatočne rozvinutej siete komunitných sociálnych služieb. Deinštitucionalizácia zariadení sociálnych služieb je výzvou, imperatívom pre neodkladnú a urýchlenú realizáciu stratégie rozvoja komunitných sociálnych služieb vo verejnej správe. Neplatí to však opačne, totiž v prípade, keď je nerozvinutá sieť komunitných sociálnych služieb podávaná ako argument pre pretrvávajúce, predĺžovanie, „modernizáciu“, či dokonca rozširovanie existencie zariadení sociálnych služieb s inštitucionálnou organizačnou kultúrou.

Reflexia k obsahu publikácie

Z názvu publikácie usudzujeme, že zámerom autoriek/rov publikácie je analyzovať a vymedziť trendy procesu deinštitucionalizácie sociálnych služieb vo vzťahu k možnostiam územnej samosprávy. Publikácia je obsahovo zameraná na popis systému sociálnych služieb v Slovenskej republike, na deinštitucionalizáciu sociálnych služieb a financovanie sociálnych služieb v kontexte ich rozvoja a deinštitucionalizácie.

Odborná diskusia k tak závažnej sociálnej téme je mimoriadne potrebná a užitočná. Preto považujeme za potrebné zaujať k štúdiu „Analýza

¹ Stredisko služieb sociálnej starostlivosti: Informácia o výchove a vzdelávaní detí oslobodených od povinnej školskej dochádzky v podmienkach ÚSS

² Slovenský helsinský výbor, Rada pre poradenstvo v sociálnej práci: Monitorovacia správa o stave ľudských práv v domovoch sociálnych služieb

³ Freyhoff G., Parker C., Coué M., Greig N. (2004) Included in Society: Results and recommendations of the European research initiative on community-based residential alternatives for disabled people. Brusel: Inclusion Europe in Správa expertnej skupiny ad hoc o transformácii inštitucionálnej starostlivosti na komunitnú starostlivosť, 2009.

a trendy procesu deinštitucionalizácie a možnosti miestnej územnej samosprávy z pohľadu zabezpečenia sociálnych služieb, zamestnanosti a odmeňovania“, nasledujúce stanovisko:

a) Poznámky k “systému spoločnej zodpovednosti na základe princípov zodpovednosti a subsidiarity“

Autori/ konštatujú, že „decentralizácia a reorganizácia kompetencií predpokladá, že medzi orgánmi verejnej moci na centrálnej úrovni a samosprávnymi orgánmi existuje systém spoločnej zodpovednosti na základe princípov zodpovednosti a subsidiarity“(s. 15), Stotožňujeme sa s týmto výrokom a dovoľujeme si upozorniť, že je to práve princíp subsidiarity „podľa ktorého sa o akýchkoľvek problémoch rozhoduje na najnižšej možnej úrovni v hierarchii spoločenských inštitúcií a na tejto úrovni sa tiež realizujú kroky k riešeniu“ (MATOUŠEK, O.: 2003. *Slovník sociální práce*. s. 165). Autori publikácie v tejto súvislosti neuvádzajú skutočnosť, že systém sociálnych služieb v novodobých decentralizovaných podmienkach verejnej správy v Slovenskej republike v súčasnosti ešte stále vo veľkej miere obsahuje relikty pretrvávajúceho centrálného plánovaného zariadenia sociálnych služieb (1947 – 1989), v ktorom existovalo a ešte stále existujú zariadenia sociálnych služieb s inštitucionálnou organizačnou kultúrou. Prevádzkovanie a zriaďovanie týchto zariadení sociálnych služieb (Viď list MPSVaR: Stanovisko k posúdeniu súladu projektu s národnými stratégiami, legislatívou v oblasti sociálnych služieb a SPODaSK, z 28. 02. 2018) je v priamom rozpore s uplatňovaním princípu subsidiarity, a to z toho dôvodu, že ich vznik bol centrálnym plánovaným štátnou administratívou. Základom reformy sociálnej starostlivosti je subsidiárny prenos kompetencií, stratégie plánovania a realizácie poskytovania sociálnych služieb na MÚS. Princíp subsidiarity je filozofickým a sociálno/politickým dôvodom uplatňovania Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím v Slovenskej republike a jedným z významných dôvodov deinštitucionalizácie. Jednou z podmienok deinštitucionalizácie zariadení sociálnych služieb je korekcia a zmena (transformácia) centrálnych koncipovaných a prevádzkovaných inštitucionálnych sociálnych služieb (z 19. a 20. storočia) na komunitné sociálne služby podľa potrieb občanov v MÚS. Zhrnuté a podčiarknuté: S autormi/kami analýzy sa zhodujeme v tom, že uplatňovanie princípu zodpovednosti a subsidiarity je v demokratickej spoločnosti od roku 1989, základným dôvodom nevyhnutnej reformy sociálnych služieb v SR.

Autori publikácie ďalej považujú v podkapitole 1.3/Súčasný stav v oblasti poskytovania sociálnych

služieb za významné ukazovatele pre posúdenie súčasného stavu sociálnych služieb štatistické ukazovatele *priemerného veku obyvateľstva, index starnutia, počet zariadení sociálnych služieb (ďalej ZSS) a ich kapacitné možnosti* (s. 25). Komparatívnu analýzou stúpajúcej tendencie rastu priemerného veku a indexu starnutia stavu kapacitných možností v zariadeniach sociálnych služieb autori publikácie konštatujú a poukazujú na rastúci záujem o inštitucionálne zabezpečovanie sociálnych služieb na Slovensku a súčasne naznačujú potrebu intenzívnejšie riešiť daný stav, a to: podporou rozširovania siete poskytovateľov (verejných a neverejných) a postupnou realizáciou cieľov DI sociálnych služieb. Dôvodom ešte stále stagnujúcej reformy v sociálnych službách v Slovenskej republike na úrovni verejnej správy je plánovanie rozporuplných a vzájomne protichodných cieľov rozvoja sociálnych služieb. Autori/ky publikácie vyhodnocujú daný stav dostatočnosťou kapacít v sociálnych službách. Konštatujú rastúci záujem o inštitucionálne zabezpečovanie sociálnych služieb, a preto aj potrebu rozširovania tejto siete, a zároveň odporúčajú postupnú realizáciu deinštitucionalizácie sociálnych služieb, čo v praxi znamená znižovanie počtu inštitucionálne poskytovaných sociálnych služieb a rozširovanie siete komunitných sociálnych služieb. Odporúčajú teda zvyšovanie (nakolko súčasný stav nepokrýva potreby osôb v staršom veku) aj znižovanie (nakolko sa hlásia k princípom zodpovednosti a subsidiarity, deinštitucionalizácie) kapacít inštitucionalizovaných sociálnych služieb. V reálnej praxi to ale znamená stagnáciu a pretrvávajúce nepriaznivé stavy. Rozporuplný prístup k procesu deinštitucionalizácie odôvodňujú nedostatkom a absenciou kapacít komunitných sociálnych služieb, pre ktorý majú potenciálni prijímatelia o sociálnu službu záujem o existujúce inštitucionálne služby. K uvedenej téme sme zaujali stanovisko v úvode tejto kritickéj reflexie. Z pohľadu sociálnej práce nie je možné takýto prístup akceptovať. Právne stanovisko obsiahnuté v Dohovore OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím a odborné humanistické východiská sú v priamom rozpore s pragmatickým prístupom riešenia sociálnej situácie osôb v nepriaznivých životných situáciách z dôvodu vysokého veku alebo zdravotného postihnutia. Argument, že nepoznáme a nevieme, aké preferencie sociálnych služieb majú potenciálni prijímatelia, ako aj tvrdenie, že seniori (zdravotne postihnutí) majú záujem predovšetkým o inštitucionálne sociálne služby (v domovoch sociálnych služieb alebo zariadeniach pre seniorov), z odborného hľadiska nie je možné považovať za argument. Autori nerespektujú výsledky dostupných štúdií⁴, ktoré potvrdzujú, že „ak sa poskytujú vysokokvalitné komunitné služby, väčšina používateľov, ktorí boli predtým v

⁴ Emerson, E. a Hatton, C. (1994) Moving Out: Relocation from Hospital to Community. Londýn: Her Majesty's Stationery Office in Správa expertnej skupiny ad hoc o transformácii inštitucionálnej starostlivosti na komunitnú starostlivosť. (Správa Európskej komisie 2009)

⁵ MATOUŠEK, O.: Slovník sociální práce. 2003. Portál, Praha, str. 45.

inštitucionálnej starostlivosti, jasne uprednostňuje komunitný život a vykazuje vyššie úrovne osobnej spokojnosti a sociálneho začlenenia s menšími problémami spojenými s neistotou alebo osamelosťou ako predtým“. Totiž súčasný koncept teórie sociálnej práce vychádza z princípu sociálneho fungovania osoby v prostredí, ktoré je viazané na jeho individuálne potreby, v ktorých majú sociálne vzťahy základnú funkciu. Sieť sociálnych vzťahov je viazaná na rodinu, súkromie, známe prostredie – domov. Tvrdenie autorov/riek, že záujemcovia o sociálne služby preferujú inštitucionálne zariadenia, je možné prirovnať ku komickej situácii, keď výrobcovia nekvalitného výrobku tvrdili, že zákazníci kupujú a majú záujem o ich výrobok, a preto navrhujú rozšírenie jeho produkcie na trhu, pričom zamlčujú, že hlavným dôvodom odberu ich jediného výrobku je skutočnosť, že lepší výrobok (ktorý je známy), na trhu neexistuje. Aj bežný človek však vie, že ak by bol na trhu lepší, chutnejší, výrobok, tak je isté, že mu dajú zákazníci pri kúpe prednosť. Z odborného ale aj praktického hľadiska je zrejme, že ak seniorovi poskytneme sociálne služby, ktoré mu naďalej zabezpečia dôstojný život v prirodzenom domácom prostredí, tak takýmto službám dá prednosť pred pobytovými službami v zariadení pre seniorov. Je tomu tak v celom vyspelom európskom a anglosaskom kultúrnom svete. Autori v argumentácii odporúčaných cieľov idú ešte ďalej, keď uvádzajú vyjadrenia prijímateľov dlhodobých pobytových sociálnych služieb, ktorí nemajú záujem alebo majú obavy zo zmeny prechodu z inštitucionálnych na komunitné sociálne služby. Popri naučenej bezmocnosti sú ich postoje určované opodstatnenými obavami, strachom z neznámeho a neistotou zo zmien ale predovšetkým nedostatočne rozvinutými komunitnými sociálnymi službami v ich bezprostrednom okolí. Uvedený stav podrobne analyzovala Správa expertnej skupiny Ad hoc o transformácii inštitucionálnej starostlivosti na komunitnú starostlivosť, ktorú vydala Európska komisia už v r. 2009.

Z hľadiska dlhodobých skúseností a skúmania procesu deinštitucionalizácie považujeme /na rozdiel od autorov publikácie/ za nevyhnutne potrebné, plánovite znižovať kapacitu tradičných sociálnych služieb s inštitucionalizovanou kultúrou a paralelne rozvíjať a rozširovať sieť komunitných sociálnych služieb.

b) Komentár k téme sociálnych služieb krízovej intervencie (1.3.3)

Hlavným a závažným dôvodom deinštitucionalizácie zariadení sociálnych služieb je ľudsky a odborne neadekvátne a nedôstojné prostredie (ktoré autori publikácie uvádzajú pri analýze sociálnych služieb

krízovej intervencie), kde sú poskytované sociálne služby. Z uvedených dôvodov sa deinštitucionalizácia od r. 1989 uvádza v súvislosti s reformou prevádzkovania detských domovov, kde (bol?, je?) stav poskytovanej sociálno-právnej ochrany v priamom rozpore s dodržiavaním ľudských práv. Preto je potrebné zdôrazniť, že deinštitucionalizácia je cielene orientovaná len na transformáciu prostredia tých sociálnych služieb v zariadeniach, ktoré neposkytujú pre prijímateľov kvalitné, dôstojné ľudsko-právne a odborné podmienky pre ich prevádzkovanie (Např.: objekt nezodpovedá štandardom univerzálneho navrhovania, excentrická lokalizácia objektu sociálnych služieb, sociálna exklúzia prijímateľov sociálnych služieb, dlhodobé vynakladané vysoké ekonomické náklady na údržbu pamiatkovo chránených objektov, preferovanie skupinového sociálneho prístupu pred individuálnym plánovaním osobnostného rozvoja prijímateľov, objekt /prostredie/ neumožňuje zvyšovanie kvality sociálnych služieb). Nie je preto celkom jasné, prečo autori uvádzajú deinštitucionalizáciu v súvislosti s nízkoprahovým denným centrom, integračným centrom, komunitným centrom, nocľahárňou, útulkom, domovom na polceste, zariadením núdzového bývania. Autori konštatujú, že „po ukončení sociálnych služieb KI sa vo väčšine prípadov prijímateľ nemá kde vrátiť, samostatne žiť a adekvátne sa začleniť do spoločnosti tak, aby sa po úspešnom procese socializácie znovu nedostal do pôvodného problému a prežívania osobných kríz“. Nepodceňujeme problém, na ktorý autori poukazujú ale je potrebné upozorniť, že uvedený problém sa nedotýka deinštitucionalizácie, nakoľko „deinštitucionalizácia je vplyvný trend súčasnej sociálnej práce, presadzujúci vo všetkých prípadoch, keď je to možné, neústavnú starostlivosť, pre klientovo dobro, dostupnú a nevytrhujúcu klienta z jeho prirodzeného prostredia, starostlivosť poskytovanú v rámci komunity⁵). Poskytovanie krízovej intervencie podľa autorov naráža na akútny nedostatok kapacít komunitných služieb, predovšetkým bývania, sociálnych bytov, nájomných bytov. Z kontextu tejto časti štúdie autorov analýzy venovanej krízovej intervencii, možno konštatovať, že na základe nevyjasnenej terminológie aplikujú v štúdii vlastný (neurčitý a zavádzajúci) výklad deinštitucionalizácie, např. keď konštatujú: Deinštitucionalizácia sa dotýka tiež osôb, ktoré majú trvalý pobyt u poskytovateľa sociálnej služby alebo u svojej rodiny(?)

c) Komentár k významu dostupnosti v sociálnych službách

Autori zdôrazňujú význam dostupnosti v sociálnych službách, s čím môžeme len súhlasiť. Je však potrebné dodať, že pre komplexné posúdenie situácie z hľadiska individuálnych potrieb klientov po

važujeme za rovnako významnú kvalitu sociálnych služieb. Významnou podmienkou deinštitucionalizácie je dostatočne rozvinutá sieť komunitných sociálnych služieb. Rozvoj komunitných sociálnych služieb je v kompetencii komunity, t. j. obcí, miest a samosprávnych krajov. Dostupnosť a kvalita v sociálnych službách sú podmienkami, ktoré sú základnou charakteristikou komunitných sociálnych služieb a podmieňujú ich účinnosť.

d) Komentár k pripomienkam k stavu pripravenosti procesu deinštitucionalizácie:

Pripomienka autorov analýzy:

- neuskutočnil sa celoslovenský prieskum prípadného záujmu prijímateľov služieb v domovoch sociálnych služieb (DSS) a ich rodinných príslušníkov, či o návrat do domáceho prostredia majú vôbec záujem a aké podmienky majú na to vytvorené...

Náš komentár: Proces deinštitucionalizácie zariadení sociálnych služieb sa dotýka všetkých občanov v SR. To znamená občanov, ktorí môžu byť potenciálne v najbližších rokoch prijímateľmi sociálnych služieb, občanov, ktorí sú už čakateľmi na sociálne služby a občanov, ktorí sú prijímateľmi sociálnych služieb. Vo všetkých krajinách, kde bola súčasťou reformy sociálnej starostlivosti deinštitucionalizácia zariadení sociálnych služieb a rozvoj komunitných sociálnych služieb, bola uvedená reforma považovaná za jeden z hlavných cieľov vládneho programu. Otvorená, informačne bohatá, celospoločenská, verejná a odborná diskusia predchádzala prijatiu plánu a realizácie procesu deinštitucionalizácie sociálnych služieb. Realizácia procesu deinštitucionalizácie mala v prvom rade za cieľ, aby sociálne odkázaným osobám (na základe ich vlastných požiadaviek, želaní a analýzy potrieb) boli poskytované sociálne služby v ich prirodzenom domácom prostredí a nemuseli opúšťať svoje domovy z dôvodu sociálnej odkázanosti. Prirodzene sa proces transformácie sociálnych služieb dotýka predovšetkým osôb, ktoré už sú prijímateľmi sociálnych služieb. V prípade, že tieto inštitúcie nezapĺňajú ľudsko-právne podmienky a štandard kvality, je povinnosťou štátu, verejnej správy uvedenú situáciu reformovať, nakoľko zariadenia s inštitučnou kultúrou organizácie sú v 20. a 21. storočí v EÚ prekonanou formou sociálnych služieb. Predpokladaný argument, že osoby, ktoré už sú v zariadeniach sociálnych služieb nebudú mať záujem o komunitné sociálne služby opomína skutočnosť, že sociálne odkázané osoby, ktoré ešte nie sú umiestnené v inštitúciách, preferujú komunitné sociálne služby pred službami poskytovanými v inštitúciách. Autori v pripomienke neuvádzajú, kto mal mať alebo má zodpovednosť a je oprávnený uskutočniť

celoslovenský prieskum. Slovenská republika až v r. 2011, a potom v r. 2016 schválila program deinštitucionalizácie zariadení sociálnych služieb. Štátne a akademické výskumné ústavy v Slovenskej republike mali možnosť realizovať prieskum záujmu od r. 1990 do r. 2011, resp. 2016. Prieskum nebol realizovaný hlavne z dôvodu nevyjasneného postoja štátu k procesu deinštitucionalizácie. Zahraničné štúdie zamerané na skúmanie záujmu prijímateľov o komunitné, resp. inštitučné sociálne služby potvrdzujú preferenciu komunitných sociálnych služieb pred kvalitnými inštitúciami⁶. V súvislostiach s deinštitucionalizáciou sa pýtame, či dá prijímateľ prednosť komunitným sociálnym službám pred tradičnými, nekvalitnými pobytovými sociálnymi službami s inštitučnou kultúrou. Nazdávame sa, že k zisťovaniu preferencie služieb v takomto prípade (komunitné sociálne služby alebo sociálne služby v tradičných zariadeniach s inštitučnou kultúrou) nie je potrebný celoslovenský prieskum.

e) Komentár k pripomienkam k pilotnému projektu NP DI

Pripomienka autorov

- v pilotnom projekte NP DI bola z hľadiska štatistických výstupov zapojená malá výskumná vzorka (6 – 7 zariadení VÚC), a preto ich nie je možné zovšeobecniť...

Náš komentár: Pilotné projekty sú považované za pilotné z toho dôvodu, že ide o prvotné overenie správnosti zvoleného postupu na malej vzorke s cieľom znížiť prípadné riziká pri ich celoslovenskej realizácii v podmienkach Slovenska. Projekt bol zameraný na prípravu zamestnancov k realizácii deinštitucionalizácie, k zmene prístupu (postojov), zmene metód a techník práce s klientom a končil vypracovaním transformačného plánu organizácie. Zariadeniam sociálnych služieb následne neboli poskytnuté nevyhnutné investičné finančné prostriedky na realizáciu výstavby nových komunitných sociálnych služieb v obciach. Zriaďovatelia, prevádzkovatelia zariadení sociálnych služieb, ktoré boli zahrnuté do projektu, len s námahou a ťažkosťami vyhľadávali objekty, ktoré spĺňali podmienky pre poskytovanie komunitných sociálnych služieb. Z uvedeného dôvodu realizovalo investičnú časť projektu len jedno zariadenie, ktoré z vlastnej iniciatívy získalo potrebné investičné prostriedky z iných ako verejných zdrojov na prevádzkovanie komunitných sociálnych služieb. Je vysoko pravdepodobné, že bez tejto finančnej podpory by projekt až do finálnej podpory nedokázali ukončiť.

f) Komentár k zapojeniu aj iných skupín do NP DI a zapojeniu MÚS

Pripomienka autorov

- v príprave realizácie ďalších národných projektov DI odporúčame zapojiť aj iné skupiny prijímateľov sociálnych služieb v ZSS (nielen DSS), osobitne seniorov a ich poskytovateľov (verejných, neverejných, ...)

- zapojenie poskytovateľov osobitne v gescii MÚS určite skvalitní celkové výstupy a odporúčania, nakoľko samotná úspešná realizácia DI je bytostne spätá práve s MÚS a vytváraním podmienok na komunitné sociálne služby.

Náš komentár: Určenie zariadení sociálnych služieb, ktoré budú musieť byť zaradené do programu deinštitucionalizácie, je podmienené predovšetkým zhodnotením kvality v sociálnych službách, a to bez ohľadu o na to, o akú cieľovú skupinu prijímateľov ide. MPSVaR SR predpokladá zavedenie hodnotenia kvality v sociálnych službách až v r. 2019. Hodnotenie kvality poskytovaných služieb bude objektívnym dôvodom pre výber zariadení do programu deinštitucionalizácie. Samosprávam krajov a miest od roku 2008 /kedy bol prijatý zákon o sociálnych službách č. 448/ nič nebráni v tom, aby vyhodnocovali kvalitu sociálnych služieb v zariadeniach, ktoré prevádzkujú alebo prispievajú finančne na ich prevádzku. Je možné predpokladať, že viaceré zariadenia pre seniorov v Slovenskej republike majú inštitucionálnu organizačnú štruktúru a poskytujú služby v nevyhovujúcom prostredí budov, ktoré nespĺňajú podmienky univerzálneho navrhovania, a preto sa stotožňujeme s autormi analýzy, aby do národných projektov deinštitucionalizácie boli zapojené aj iné skupiny prijímateľov sociálnych služieb.

g) Komentár k problémovým oblastiam deinštitucionalizácie

Za problémové oblasti deinštitucionalizácie vo vzťahu ku komunitným plánom sociálnych služieb autori publikácie považujú:

- V budúcnosti nebudú na Slovensku existovať pobytové ZSS tak, ako to deklarujú zásadné dokumenty EK a SR v oblasti DI.

- Neexistencia pobytových ZSS nie je v záujme ani v prospech značnej časti slovenskej populácie.

Náš komentár: Uvedené konštatovanie je mýtus a je na škodu, ak je šírený renomovanými odborníkmi. Deinštitucionalizácia nie je zameraná proti inštitúciám, je zameraná na poskytovanie takých služieb pre občana, ktoré spĺňajú podmienky kvality v sociálnych službách. Inštitúcie, zariadenia sociálnych služieb, ktoré spĺňajú uvedené kritériá, budú vždy organizačnou súčasťou verejného zabezpečovania sociálnych služieb v štáte. V súčasnosti platná legislatíva neruší pobytové zariadenia sociálnych služieb ale stanovuje podmienky, ktoré pobytové

zariadenia musia spĺňať.

Podobne je nezodpovedné a klamlivé tvrdiť bez analýzy výsledkov výskumu, objektívneho skúmania, čo je a čo nie je v záujme značnej časti slovenskej populácie. V dokumente vlády SR „Stratégia deinštitucionalizácie sociálnych služieb a náhradnej rodinnej starostlivosti“ je uvedené v časti venovanej dlhodobým cieľom deinštitucionalizácie: „zabezpečiť individualizáciu uspokojovania všetkých potrieb pre prijímateľov, ktorí sú dnes umiestnení v sociálnych zariadeniach inštitucionálneho charakteru (vrátane vysporiadania sa s negatívami, akými sú napr. depersonalizácia, nedostatok súkromia, obmedzené možnosti voľby, rutinné a stereotypné aktivity, paušalizované liečebné postupy, paternalizmus, segregovanosť od lokálnej komunity, nedostatok alternatívnych služieb v komunite, vysoká kapacita zariadenia, v správaní prijímateľov prevláda naučená pasivita a bezmocnosť, prijímateľa majú nedostatočne rozvinuté sociálne vzťahy s konečným cieľom ukončenia pôvodných prevádzok zariadení a prechodu osôb z pôvodných inštitucionálnych zariadení do podporných služieb poskytovaných v komunitnom prostredí“⁷. V uvedenom dokumente vlády Slovenskej republiky nie je uvedená žiadna formulácia o likvidácii všetkých pobytových zariadení ale o zániku pobytových s inštitucionalizovanou organizačnou kultúrou, ktoré nespĺňajú platné požiadavky platného zákona o sociálnych službách.

h) Komentár k optimálnemu modelu rozvoja sociálnych služieb

Stanovisko autorov:

- Ideálna je kombinácia terénnej sociálnej práce a domáceho opatrovania s nízkokapacitnými pobytovými ZSS s ponukou dopytovaných druhov a foriem sociálnych služieb.

Náš komentár: S uvedeným stanoviskom môžeme len súhlasiť.

g) Deinštitucionalizácia vo vzťahu ku krízovej intervencii

Stanovisko autorov/riek:

- Viac podporiť deinštitucionalizáciu v oblasti krízovej intervencie, ktorá je a musí byť odlišná od deinštitucionalizácie v oblasti dlhodobej starostlivosti.

Náš komentár: Deinštitucionalizácia, ako sme uviedli, preferuje neustavne formy sociálnych služieb a krízová intervencia je poskytnutie rýchlej psychologickej a sociálnej pomoci človeku v kríze, teda v situácii, ktorú nedokáže zvládnuť vlastnými silami⁸. Ak považujeme uvedené výklady termínov za správne, potom je opodstatnené sa pýtať na to, čo

⁶ Emerson, E. a Hatton, C. (1994) Moving Out: Relocation from Hospital to Community. Londýn: Her Majesty's Stationery Office.

⁷ Vláda SR: „Stratégia deinštitucionalizácie sociálnych služieb a náhradnej rodinnej starostlivosti“ (2011) MATOUŠEK, O.: Slovník sociální práce. 2003. Portál. Praha, s. 98

je dôvodom spájania procesu deinštitucionalizácie s poskytovaním krízovej intervencie.

i) K pobytovým zariadeniam sociálnych služieb vytvorených mestami a obcami

- Prognózovaný podiel miest v pobytových ZSS vytvorených mestami a obcami naznačuje významnú úlohu týchto subjektov v rámci DI.

Náš komentár: Prognózovaný podiel miest v pobytových ZSS súvisí so stratégiou rozvoja sociálnych služieb (ako to autori analýzy následne odporúčajú) a komunitným plánovaním. V prípade intenzívneho rozvoja komunitných sociálnych služieb, bude klesať počet prognózovaných miest v pobytových službách a opačne, v prípade podcenenia potreby rozvoja komunitných sociálnych služieb bude prognosticky narastať potreba miest v pobytových sociálnych službách. V analýze dokumentu ZMOSU autori na úrovni mestských územných samospráv odporúčajú mimo iného realizovať na svojom území výstavbu nových a modernizovať existujúce ZSS. Termín modernizácia existujúcich zariadení nie je známy v odbornej literatúre. V odbornej literatúre sú uvádzané termíny „humanizácia (znižovanie kapacity, zlepšenie podmienok bývania a odborných postupov“), „normalizácia“ (zmena umožňujúca integráciu a inklúziu prijímateľov sociálnych služieb v miestnej komunite) a „transformácia, deinštitucionalizácia“ (rozklad inštitúcií s tradičnou organizačnou kultúrou na služby poskytované v komunite). Preto považujeme za dôležité, aby mestá a obce v zmysle platnej legislatívy Slovenskej republiky preferovali vytváranie komunitných sociálnych služieb pred pobytovými službami a aby vytvorené pobytové zariadenia spĺňali podmienky kvality stanovené zákonom.

j) K predaju štátnych bytov do súkromného vlastníctva užívateľov po r. 1989

Náš komentár: Autori pri analýze služieb krízovej intervencie konštatujú, že „kritika bývalej štátnej a družstevnej bytovej politiky v oblasti dostupnosti „panelových bytov“, vrátane cenovo (netrhovo) podhodnoteného predaja štátnych bytov na Slovensku do súkromného vlastníctva užívateľov, nebola po novembri 1989 adekvátne. Touto „operáciou“ prišiel štát (a všetci, ktorí nebývali v štátnych bytoch) o značný bytový fond, čím sa znížila aj dostupnosť pre nízkopříjmové skupiny obyvateľstva“. Ako dobrý príklad štátnej a družstevnej politiky po roku 1989 uvádzajú stav nájomných bytov v ČR, konkrétne v meste Brno. Nazdávame sa, že po 28 rokoch od nežnej revolúcie by bolo v kontexte procesu deinštitucionalizácie vhodné, venovať v publikácii aj priestor analýze obsahu komunitných plánov samospráv, analýze a realizácii cieľov v ob-

lasti služieb krízovej intervencie vo vzťahu k bytovej politike.

Otázky zostavovateľov analýzy:

Zostavovatelia analýzy kladú viaceré otázky, ako napríklad: Aké sociálno-pracovné dôsledky bude mať DI na rodinu v prípade deinštitucionalizácie príbuzného?

Naša odpoveď: Ak mala, má alebo bude mať deinštitucionalizácia objektívne nepriaznivé sociálne dôsledky na rodinu, klienta, verejný život, potom vyvstáva vážna otázka, či takúto zmenu v spoločnosti potrebujeme? Preto je nevyhnutné pravdivo informovať o dôsledkoch deinštitucionalizácie:

1) Dôsledky procesu deinštitucionalizácie na prijímateľa sociálnych služieb.

Na život prijímateľa so zdravotným znevýhodnením má deinštitucionalizácia vplyv v tom zmysle, že eliminuje obmedzenia skryté v stereotypnosti, uniformite, skupinového prístupu a otvára mu nové možnosti osobného rozvoja, podpory jeho záujmov, osobných cieľov a plánov, poskytuje mu dôstojné podmienky pre život. Deinštitucionalizácia zariadení a prechod prijímateľov do komunitných služieb otvára priestor pre aplikáciu preventívnych služieb, včasnej diagnostiky a terapie, sociálne služby a podľa osobných predpokladov a potrieb prijímateľa tiež možnosti pre pracovnú integráciu, komunitné sociálne služby, umožňujúce život v komunite v zmysle medzinárodných dohôd, ktoré sa Slovenská republika zaviazala plniť. Pre prijímateľa v staršom veku deinštitucionalizácia posunie ťažisko poskytovaných služieb na preventívne zdravotné služby, rehabilitáciu, sociálnu rehabilitáciu, zapájanie seniorov do spektra komunitných aktivít, komunitné sociálne služby, uplatňovanie well-fare technológií, ktoré umožňujú osobám odkázaným na sociálnu službu zotrvať čo najdlhšie v prirodzenom domácom prostredí, tiež dostupné a kvalitné pobytové sociálne služby, služby dlhodobej starostlivosti, hospicové služby.

2) Na život rodiny má deinštitucionalizácia dôsledky, ktoré jej umožnia mať denný sociálny kontakt s prijímateľom sociálnej služby, umožní podľa veku a miery sociálnej odkázanosti jej príbuzného flexibilne riešiť nepriaznivú situáciu poskytnutím primeraného druhu, formy (od terénnych sociálnych služieb, odľahčovacích služieb, až po dostupné rezidenčné služby), a rozsahu sociálnej služby, a to podľa potrieb prijímateľa sociálnych služieb s ohľadom na sociálnu a finančnú kondíciu rodiny a legislatívne podmienky.

Otázka zostavovateľov analýzy: Ako zabezpečiť opatrovanie a s tým súvisiace služby; budú členo-

via rodiny ochotní prípadne stratiť zamestnanie a zamestnať sa ako opatrovateľ príbuzného; je rodina pripravená na eventuality zvýšené financovanie opatrovateľskej služby?

Naša odpoveď: Za situácie, že opatrovatelky zo Slovenska poskytujú opatrovateľské služby v Rakúsku, a to aj za cenu straty kontaktu s rodinou je možné predpokladať, že problémy so zabezpečením opatrovateľských služieb v Slovenskej republike súvisia s hlbokým podhodnotením ceny opatrovateľských služieb, nekoncepčnou verejnou sociálnou politikou zabezpečovania sociálnych služieb pre seniorov, finančnou nedostupnosťou opatrovateľských služieb pre rodiny a príbuzných. Verejná správa stojí pred vážnou výzvou reformy komunitných sociálnych služieb, ich financovania s cieľom zabezpečiť ich dostupnosť pre prijímateľov a ich rodiny.

k) K problémovým oblastiam realizácie deinštitucionalizácie na Slovensku

V závere časti venovanej analýze podmienok deinštitucionalizácie autori formulujú problémové oblasti, ktorým bude potrebné venovať zvýšenú pozornosť. Je potrebné uviesť, že považujeme za dôležité a prínosné, keď sú z pohľadu MÚS špecifikované otázky, ktoré upozorňujú na riziká procesu deinštitucionalizácie. Súhlasíme s tým, že reforma zameraná na zmenu systému poskytovania sociálnych služieb mala byť už od r. 1990 v plnej pozornosti verejnej správy, výskumných ústavov, akademických pracovísk a jej nositeľmi nemali byť len mimovládne organizácie a finančné krytie nákladov náročnej reformy nemalo byť zabezpečené nadáciami. Malo byť plánované pripravované, realizované a vyhodnocované vládou SR, rezortnými ministerstvami, samosprávami krajov, miest a obcí. Z nášho pohľadu boli práve nejednoznačné stanoviská verejnej správy, akademických a výskumných pracovísk k deinštitucionalizácii zariadení sociálnych služieb a nevyhnutnému rozvoju komunitných sociálnych služieb (v ktorých sa zdôrazňovali riziká, podporovala rekonštrukcia a rozsiahla údržba starých nefunkčných budov a parkov) boli a sú dôvodom súčasného takmer krízového stavu. Kým sociálna práca ako vysokoškolský vedný odbor vychádza z humanisticky orientovaných teórií, ktoré zdôrazňujú akceptáciu, rešpekt, úctu, sebaurčenie klienta, efektívne uplatňovanie prístupov a metód práce s klientom, prístup centrový na klienta, podporu a vedenie klienta v nepriaznivých sociálnych situáciách, v praxi ešte stále nie je nedôstojná individuálna pozícia klienta, ktorá nie je v súlade s medzinárodnými ľudsko-právnymi dohodami, považovaná za vážny dôvod pre zmenu systému poskytovania služieb.

Aj autori analýzy pod hlavičkou ZMOSU uvádzajú

ako jednu z prvých problémových oblastí mýtus o zániku pobytových zariadení sociálnych služieb, keď konštatujú „V budúcnosti nebudú na Slovensku existovať pobytové ZSS tak, ako to deklarujú zásadné dokumenty EK a SR v oblasti DI. Neexistencia pobytových ZSS nie je v záujme ani v prospech značnej časti slovenskej populácie.“ Uvedené konštatovanie je mýtus, nakoľko aj v Inou problémovou oblasťou deinštitucionalizácie zariadení sociálnych služieb je podľa autorov štúdie ZMOSU, skutočnosť, že „prognózovaný podiel miest v pobytových ZSS vytvorených mestami a obcami naznačuje významnú úlohu týchto subjektov v rámci DI“. Nepresná terminológia, v ktorej nie je presne špecifikovaný rozdiel medzi pobytovými sociálnymi službami, zariadeniami, inštitucionalizovanými pobytovými sociálnymi službami, zariadeniami (ako ich charakterizuje dokument vlády SR) a komunitnými sociálnymi službami (medzi ktoré patria tiež niektoré pobytové sociálne služby, ako napr.: podporované bývanie, DOS, domovy na pol ceste) vedie autorov ku formuláciám, ktoré kladú dôraz na podporu všetkých inštitucionalizovaných sociálnych služieb. Je potrebné len dúfať, že autori publikácie pod termínom „pobytové ZSS“ považujú tie pobytové sociálne služby, ktoré spĺňajú, alebo majú predpoklady k naplneniu kvalitatívnych podmienok (daných zákonom) a komunitné sociálne služby.

Náš komentár k financovaniu procesu deinštitucionalizácie

Súhlasíme s autormi analýzy, keď konštatujú „Preferencia oblasti deinštitucionalizácie môže byť realizovaná len na základe odborných analýz a mala by byť súčasťou dlhodobého strategického plánu deinštitucionalizácie zariadení sociálnych služieb schválených vládou SR. Uvedený postup by umožnil transparentné financovanie zo strany štátu a štrukturálnych fondov EÚ.“ Je však potrebné opakovaním uviesť, že projekty deinštitucionalizácie boli od r. 1990 až do súčasnosti podporované zo štrukturálnych zdrojov a programov EÚ. Nepriamo sa dá z uvedenej histórie za posledných dvadsať rokov čítať, že Slovensko nepovažovalo reformu sociálnych služieb zameranú na deinštitucionalizáciu tradičných pobytových zariadení s inštitucionalizovanou organizačnou kultúrou a rozvoj komunitných sociálnych služieb za prioritný, a to aj napriek tomu, že zo strany EÚ boli na uvedené procesy vyčlenené nie malé finančné čiastky.

Považujeme za potrebné upozorniť na to, že pri cenotvorbe sociálnych služieb, t. j. objektívneho stanovenia ceny konkrétneho (produktu) typu, druhu, formy cez EON do roku 2008 úplne absentovala kvalita ako cenovo významné kritérium. Na uvedený fakt upozorňujú tiež autori analýzy keď

Deinštitucionalizácia sociálnych služieb alebo keď chýba synergia v praxi - ZHRNUTIE

Prípadová štúdia pre oblasť synergie v rámci európskych štrukturálnych a investičných fondov (marec 2018, aktualizované november 2018)

Deinštitucionalizácia predstavuje súčasť prechodu od inštitucionálnych služieb ku komunitným sociálnym službám. Ide o proces zmeny paradigmy pri poskytovaní sociálnych služieb od medicínskeho a charitatívneho modelu k ľudsko-právnomu modelu podpory osôb so zdravotným postihnutím a seniorov. Vzhľadom na to, že sa jedná o zmenu paradigmy, tak je celý proces prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť (ďalej len proces DI) vnímaný ako zásadná **štrukturálna zmena** systémov poskytovania podpory a starostlivosti nielen na Slovensku, ale aj v celej Európe. V tejto oblasti je Slovensko stále na začiatku, kde formálne deklaruje a hlási sa k tomu, že tento proces chce a bude realizovať.

Slovenská republika od roku 2011, kedy schválila **Stratégiu deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti**¹, prijala viacero strategických dokumentov, ktoré tento záväzok potvrdzujú². **Bez synergického a komplementárneho prístupu, ktorý prekračuje aj rámec EŠIF, však táto zmena nebude realizovateľná.**

Programové obdobie 2007-2013

Podpora infraštruktúry sa v programovom období 2007 – 2013 realizovala cez Regionálny operačný program³. ROP si stanovil za cieľ zvýšenie úrovne poskytovaných služieb v sociálnej oblasti. Plánoval investovať do **rekonštrukcie alebo budovania nových zariadení**. Problematikou sa ukázala byť podmienka, aby išlo o zariadenia s kapacitou nad 50 klientov. Toto navrhnuté opatrenie bolo v rozpore s novým zákonom 448/2008 o sociálnych službách. V rámci revízií ROP však nikto nenavrhol jeho revíziu, aj keď na to upozorňovali mimovládne organizácie. V tom čase, na základe správy euroko-

konstatujú „vo finálnom vyjadrení je EON nielen vyjadrením ekonomickým sumárom každého poskytovateľa (t. j. výsledkom jeho ekonomickej efektívnosti) ale aj vyjadrením jeho filozofie a kvality poskytovaných sociálnych služieb.“ Prijímateľ sociálnej služby preferuje kvalitnú a cenovo dostupnú sociálnu službu, pričom tieto dve podmienky sú hlavným indikátorom efektívneho využitia finančných prostriedkov a zdrojov. Za efektívne vynaložené finančné prostriedky v sociálnych službách nie je možné považovať také služby, ktoré sú cenovo dostupné ale nespĺňajú podmienky kvality v sociálnych službách daných zákonom a ani sociálne služby, ktoré spĺňajú podmienky kvality dané zákonom ale sú cenovo nedostupné.

Štandard kvality v sociálnych službách je a bude v ďalších rokoch determinovaný výsledkami vedeckého výskumu a sociálno – ekonomickou a kultúrnou úrovňou štátu, krajiny, regiónu, obcí alebo miest. Výsledky hodnotenia úrovne kvality sociálnych služieb v Slovenskej republike od r. 2019 môžu významne prispieť k prehodnoteniu systému financovania sociálnych služieb v Slovenskej republike. Nepochybujeme marketingový systém franšízy, ale za dôležitejšie považujeme otvoriť diskusiu, ktorá sa týka systému financovania sociálnych služieb. Bolo by vážnou chybou podceňovať ekonomickú efektívnosť procesu deinštitucionalizácie. Stotožňujeme sa so stanoviskom R. ĎURANU, ktorý v oblasti financovania sociálnych služieb konštatuje, nedostatok finančných zdrojov, umelo udržiavané výdavky sektora na nízkej úrovni pomocou tarifných platov, ktoré sú odtrhnuté od reality trhu práce, chýbajúce kapacity v dôsledku nedostatku zdrojov, ktorých dôsledkom sú rozsiahle a rastúce poradovníky, potrebu zvýšenia prílevu tak verejných ako aj súkromných zdrojov. Potrebu otvoriť diskusiu o poistení dlhodobej starostlivosti, nedocenený a nevyužívaný je potenciál domácej a terénnej starostlivosti. Menovaný autor odporúča, aby bol príspevok v odkázanosti poskytovaný priamo občanovi, aby mohol byť využitý aj na financovanie domácej a komunitnej starostlivosti. Kombinácia príspevku a platby klienta by mala vo väčšine prípadov pokryť mzdové náklady sociálnej služby. Príspevok by mal byť príjmový a majetkovo testovaný. Zdravotné poisťovne nedostatočným spôsobom financujú ošetrovateľskú starostlivosť v zariadeniach. Potrebná je jednoznačná klasifikácia výkonov a povinnosť poisťovní tieto výkony financovať⁹. Žiaľ, ako sme už uviedli, v oblasti financovania sociálnych služieb absentujú kvalitné štúdie výskumných a akademických pracovníkov a následná otvorená diskusia zohľadňujúca trendy vývoja sociálnych služieb a ich financovania.

Na záver ešte krátky komentár k zamestnanosti v

súvislosti s deinštitucionalizáciou. Jeden z mýtov šíriacich sa s procesom deinštitucionalizácie je, že pracovníci zariadení sociálnych služieb budú nútení ukončiť pracovný pomer z organizačných dôvodov. Projekty prípravy a priebehu procesu deinštitucionalizácie je zameraný na zmenu obsahu a podmienok profesionálneho výkonu zamestnancov. Spravidla nie je spojený s prepúšťaním zamestnancov zariadení sociálnych služieb. Iná ale tiež dôležitá stránka procesu deinštitucionalizácie je rozvíjanie potenciálu zamestnateľnosti samotných prijímateľov sociálnych služieb a ich uplatnenie na voľnom trhu práce ako sa tejto činnosti dlhodobo venuje Viera Záhorcová, napríklad cez agentúry podporovaného zamestnávania.

(k zamestnanosti)

v rámci projektu NPDI a Záverečnej súhrnnej správy (2015) je zrejmé, že sa venuje vyššia pozornosť pracovným príležitostiam pre občanov so zdravotným postihnutím, ako prípadným deinštitucionalizovaným zamestnancom,

- absentuje komplexná celoslovenská analýza celkového počtu zamestnancov podľa druhov a foriem sociálnych služieb vrátane sociálnych služieb KI, SPODaSK, komunitných sociálnych služieb a DOS, podľa typu poskytovateľov (verejní, neverejní) a celkových nákladov na sociálne služby a pod.,
- súbežne s DI riešiť a vytvárať nové pracovné pozície na trhu práce pre skupinu deinštitucionalizovaných zamestnancov ZSS a venovať pozornosť ich zamestnanosti na úrovni MÚS,
- pripraviť funkčný systém komunikácie medzi všetkými dotknutými subjektmi vrátane MÚS,
- DI vytvára šance pre MÚS na rozvoj siete komunitných sociálnych služieb a miestnej zamestnanosti.

157-158

Odporúčania (k zamestnanosti)

- začať odbornú diskusiu o individuálnom manažovaní zdravotných a sociálnych služieb v procese DI (care a case manažmente),
- odborne identifikovať hlavné ciele a úlohy care a case manažéra,
- pripraviť vzdelávanie, resp. rekvalifikáciu sociálnych pracovníkov a odborných zamestnancov existujúcich ZSS na manažérske funkcie,
- do sústavy povolání (Klasifikácia ekonomických činností SK - NACE) legislatívne zaradiť novú pracovnú pozíciu – case manažér. (159)

⁹ ĎURANA, R.: Ako určiť cenu sociálnej služby. 2017. SOCIA. ISBN 978-80-89851-03-4, Bratislava, s. 28-29

¹ <https://www.employment.gov.sk/files/legislativa/dokumenty-zoznamy-podstrategia-deinstitucionalizacie-systemu-sociálnych-sluzieb-nahradnej-starostlivosti-1.pdf>

² Národný akčný plán prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť, Národné priority rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 – 2020, Národného programu rozvoja životných podmienok

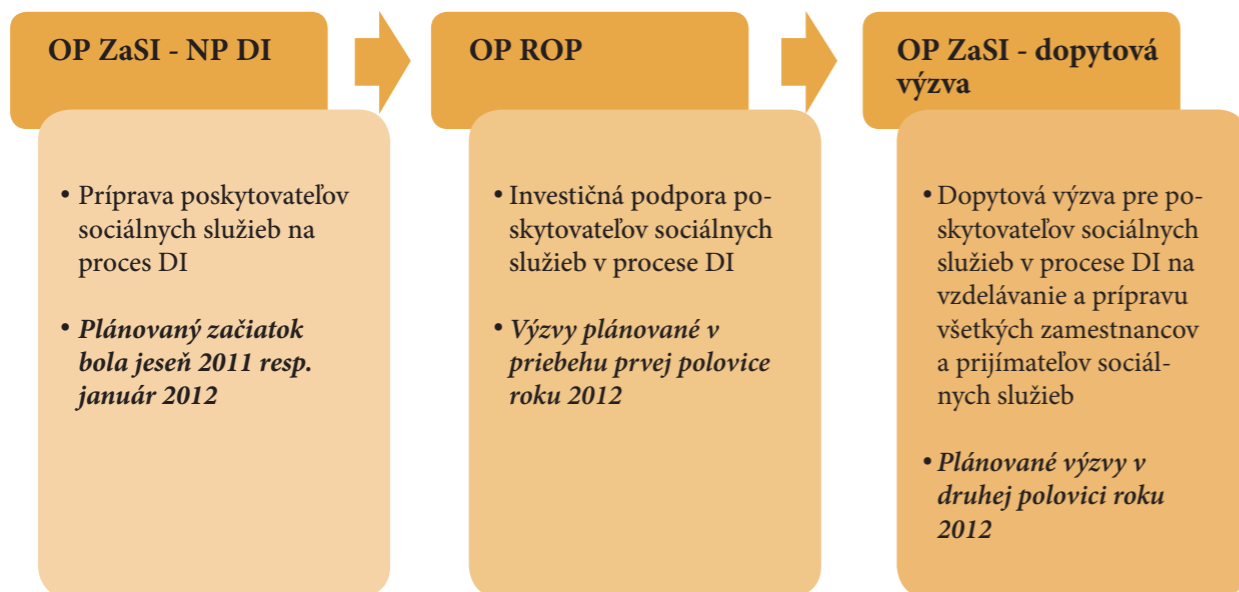
³ Ľudí so zdravotným postihnutím, Programové vyhlásenie súčasnej Vlády Slovenskej republiky, zákon o sociálnych službách 448/2008

⁴ Regionálny operačný program. Verzia 1. Schválená 27. 09. 2007. <http://www.ropka.sk/download.php?FNAME=1300713652.upl>

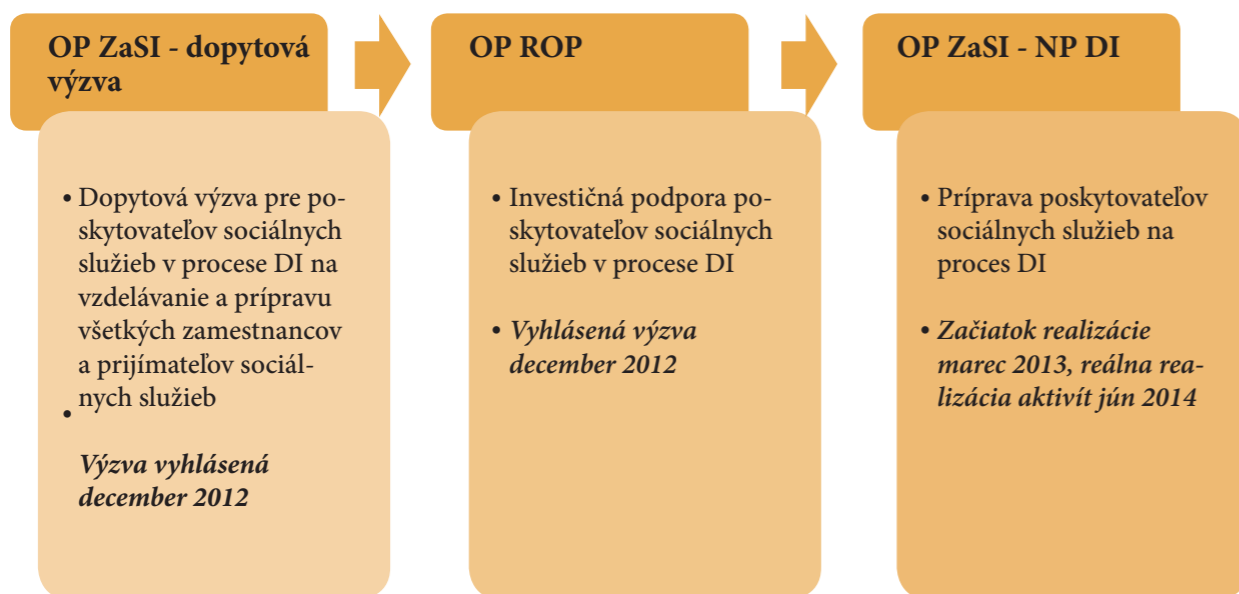
⁵ &ANAME=Regionálny_operacny_program_verzia_1_schvalena_24_9_2007.zip&attachment=1

Programové obdobie 2007-2013

Plánovaná synergia podpory procesu transformácie a deinštitucionalizácie v programovom období 2007 - 2013

Skutočné implementovanie plánovaných výziev a projektov podporujúcich transformáciu a deinštitucionalizáciu v programovom období 2007 - 2013

⁴Správa expertnej skupiny ad-hoc o transformácii inštitucionálnej starostlivosti na komunitnú starostlivosť. http://www.zdomovadomov.sk/wp-content/uploads/2013/08/ad-hoc-DI_svk.pdf

⁵<http://www.deinstitutionalisationguide.eu/>

⁶1. návrh Partnerskej dohody SR na roky 2014 - 2020. http://www.nsr.sk/download.php?FNAME=1376654441.upl&ANAME=1+_navrh_PD_SR_2014-2020_11+7+2013.pdf

Programového obdobia 2014 - 2020

Správa komisára Špidlu podporená ratifikovaním Dohovoru samotnou Európskou úniou a nezvládnutá situácia so synergiou operačných programov v prospech procesu DI na Slovensku vytvorili dobrý základ pre tvorbu nového **Programového obdobia čerpania štrukturálnych fondov v rokoch 2014 - 2020**. Podpora prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť sa stala jasnou súčasťou tohto programového obdobia a je definovaná aj ako

Operačný program Ľudské zdroje 2014 - 2020

V rámci **Operačného programu Ľudské zdroje** sa stala **deinštitucionalizácia osobitným špecifickým cieľom 4.2.1 Prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť**. Vzhľadom na skúsenosti s problémami implementácie transformácie a deinštitucionalizácie v rámci ROP a OP ZaSI a absentujúcej synergie, navrhol MPSVR SR ešte v roku 2014 **rozdeliť podporu procesu transformácie a deinštitucionalizácie v novom OP LZ do dvoch fáz**. Prvá fáza mala predstavovať podporu transformáčnych tímov v zariadeniach sociálnych

špecifický cieľ podpory zo strany Európskej únie.⁶ Realizácia a napĺňanie Stratégie DI – ex ante kondicionalitou pre využívanie štrukturálnych fondov v rokoch 2014 až 2020. **Partnerská dohoda definovala aj potrebu synergie a integrovaného prístupu v oblasti deinštitucionalizácie** a predpokladala vytvorenie pracovnej skupiny na koordináciu tohto procesu medzi relevantnými operačnými programami.

služieb a vytváranie potrebných transformačných plánov. Zariadenia, ktoré by mali spracované transformačné plány (schválené zriaďovateľom a MPSVR SR), by sa mohli následne uchádzať o investičnú podporu v rámci IROP. Po získaní a zazmluvnení investičnej podpory z IROP by nasledovala **druhá fáza podpory** transformácie a deinštitucionalizácie v rámci OP LZ, na ktorú by mali **nárok len zariadenia podporené v IROP**. Táto podpora by bola orientovaná na prípravu všetkých prijímateľov sociálnych služieb a zamestnancov zapojených zariadení sociálnych služieb.

Integrovaný regionálny operačný program 2014 - 2020

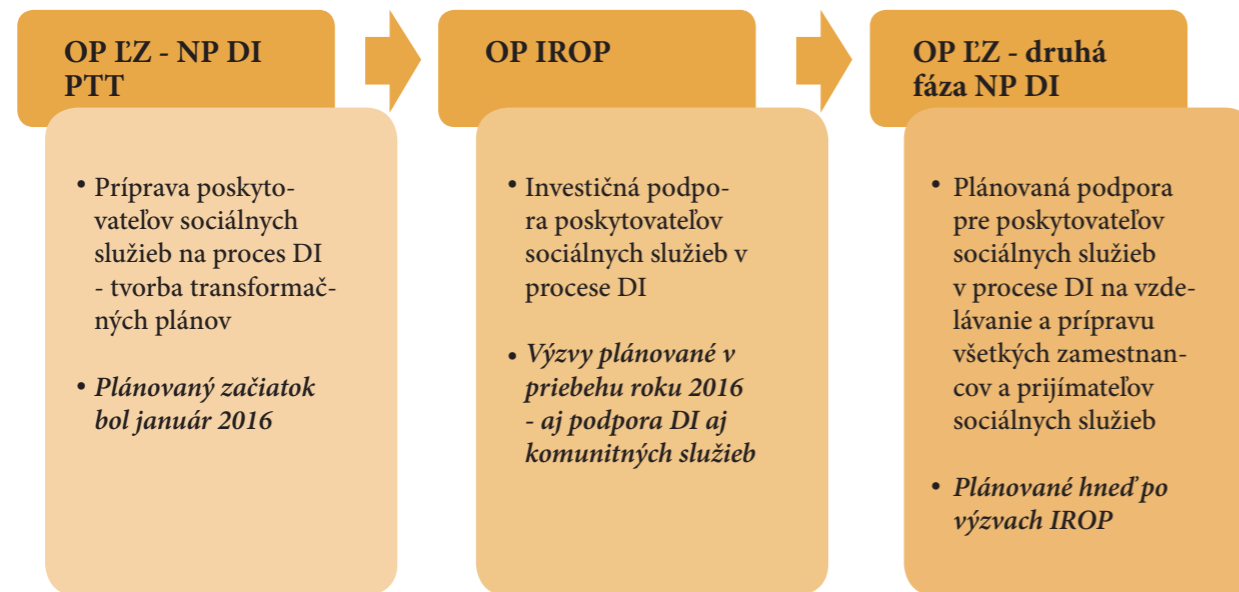
V **Integrovanom regionálnom operačnom programe** bol prechod z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť definovaný v rámci samostatného **špecifického cieľu 2.1.1 Podporiť prechod poskytovania sociálnych služieb a zabezpečenia výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadení z inštitucionálnej starostlivosti o dieťa do troch rokov veku na komunitnej úrovni**.

V rámci investičnej podpory sa predpokladala nielen podpora transformácie existujúcich veľkokapacitných zariadení, ale aj nevyhnutná podpora rozvoja komunitných služieb. Tieto výzvy mali ísť paralelne, resp. sa predpokladalo, že podpora nových komunitných služieb mohla byť skôr, aby pripravila nové kapacity pre obyvateľov transformujúcich sa zariadení.

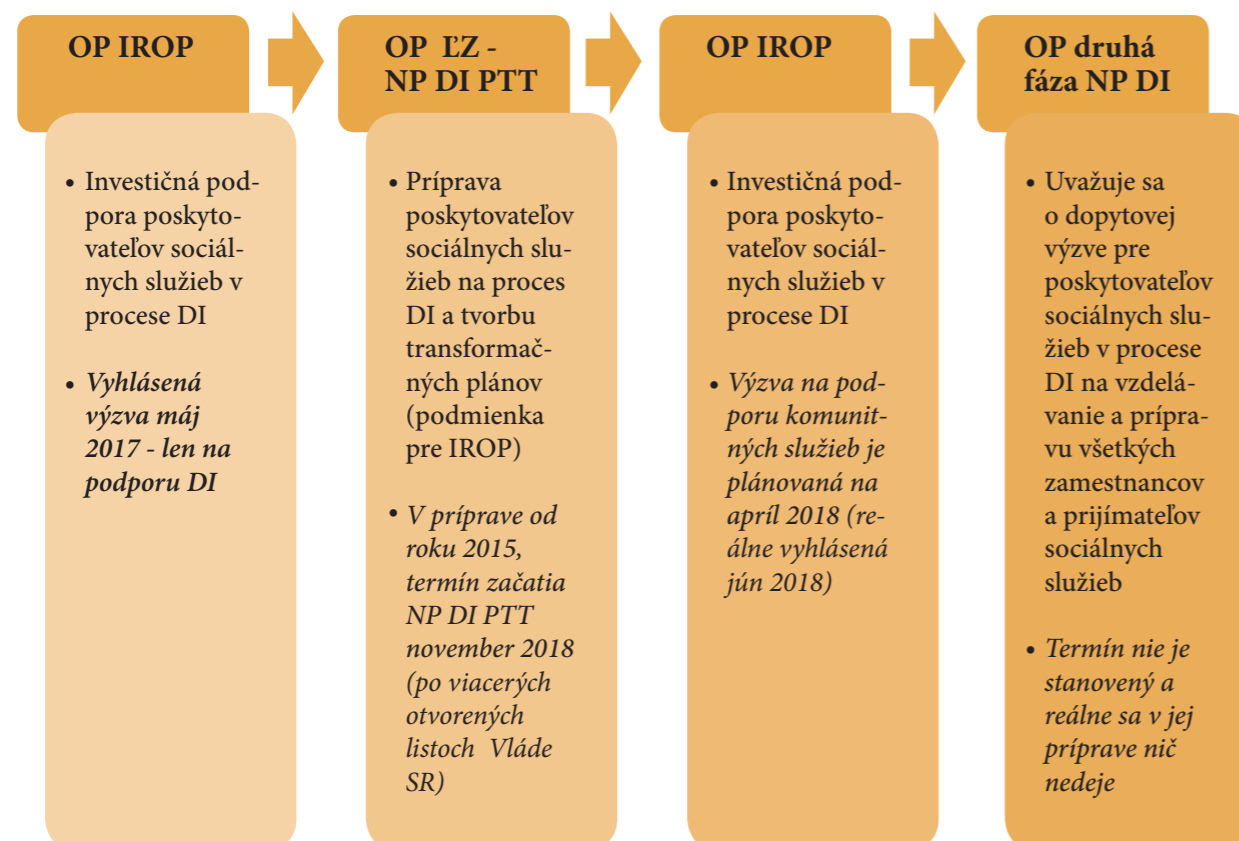
Ako táto naplánovaná synergia vyzerá dnes?

Súhrn obdobia 2014 – 2020

Plánovaná synergia podpory procesu transformácie a deinštitucionalizácie v programovom období 2014 – 2020

Skutočné implementovanie plánovaných výziev a projektov podporujúcich transformáciu a deinštitucionalizáciu v programovom období 2014 - 2020

Záver

Slovenská republika prijala záväzok realizovať štrukturálnu zmenu prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť a to aj v kontexte naplnenia Dohovoru. Tento záväzok pretavila do viacerých národných dokumentov a stratégií. Napriek týmto všetkým predpokladom môžeme na začiatku roku 2018 konštatovať, že proces transformácie a deinštitucionalizácie sa prakticky ani nezačal. V oblasti štrukturálnych fondov čase dokončovania tohto textu môžeme konštatovať:

- **Začiatok implementácie NP DI PTT mešká takmer dva roky** – problémom sa ukazujú najmä otázky realizácie NP v partnerstve (forma výberu, rozdelenie kompetencií, rozpočtu,..), otázka spolufinancovania NP partnermi, otázka štátnej pomoci (*Doplnené – NP DI PTT sa začal realizovať v novembri 2018*).
- **O druhej fáze NP DI (podpora vzdelávania a prípravy zamestnancov a klientov na zmenu) sa ešte ani nezačalo hovoriť**
- **Omeškalo sa vyhlásenie výzvy IROP na podporu deinštitucionalizácie zariadení** a je nižší záujem žiadateľov ako sa predpokladalo a to vzhľadom na absentujúcu systematickú podporu, ktorá mala byť poskytovaná v rámci NP DI – PTT, ako aj na podmienku stavebného povolenia
- **Mešká spustenie výzvy IROP na podporu komunitných služieb** (*doplnené výzva IROP na podporu komunitných služieb bola zverejnená v mesiaci jún 2018*)

Okrem toho celý proces DI má oveľa vážnejší a naliehavší kontext. Odborníci upozorňujú, že v zariadeniach sociálnych služieb, sa systémovo porušujú ľudské práva osôb so zdravotným postihnutím. MPSVR SR tieto problémy v konečnom dôsledku priznáva samo, ako je vidieť z každoročných Správ o sociálnej situácii obyvateľstva⁷. Zdá sa, že tí, čo rozhodujú, na rozdiel od ľudí so zdravotným postihnutím, majú dostatok času. Akcelerovať tento proces nepomohli ani odporúčania Výborov OSN alebo závery PETI Výboru, ktorý Slovensko v tejto veci navštívil na jeseň 2016. Úlohou tejto prípadovej štúdie bolo popísať realizáciu deinštitucionalizácie so zreteľom na využitie synergie medzi operačnými programami. Keďže samotný proces DI je veľmi komplexný a multirezortný ukazuje sa, že preto je aj náročný na koordináciu.

Celý vývoj okolo procesu deinštitucionalizácie ukazuje na fakt, že takto zásadná systémová zmena potrebuje predovšetkým politickú podporu. Vysoko-

kého predstaviteľa štátu, ktorý prijme túto transformáciu za „svoju“ a bude ju podporovať a presadzovať. V takomto odhodlaní má na Slovensku pripravené prostredie.

- Slovensko prijalo ratifikovalo medzinárodné Dohovory a podporu týchto inštitúcií v procese DI
- Máme nastavenú legislatívu a strategické dokumenty, ktoré považujú služby v komunite za prioritné (je len potrebné upraviť systém financovania týchto služieb) a štandardy kvality sú orientované ľudsko-právne
- Existuje Výbor expertov pre DI, ktorý je možné využiť pri presadzovaní hodnôt
- Máme Stratégiu DI 2011-2020 a NAP DI 2016-2020. Je teda príležitosť vypracovať nové strategické dokumenty, ktoré by mohli byť ambicioznejšie a obsahovať aj jasný časový harmonogram pre ukončenie inštitucionálnej starostlivosti v SR
- Máme významný objem peňazí zo štrukturálnych fondov EÚ nasmerovaných na podporu procesu DI a komunitných služieb a v rámci toho existuje pracovná skupina pre koordináciu OP EZ a IROP pre oblasť deinštitucionalizácie.

Na základe skúseností z implementácie EŠIF v oblasti podpory DI (tak OP EZ ako aj IROP) a synergie medzi nimi dávame na zváženie nasledovné návrhy, ktoré podľa autorov, môžu prispieť k efektívnejšiemu čerpaniu EŠIF a ich synergickému efektu:

1. Príprave ďalšieho programového obdobia by mala predchádzať príprava **jednotnej Stratégie/Vízie** pre Slovensko, napr. v kontexte Agendy 2030. Na základe jednotnej stratégie by sa potom oveľa jednoduchšie sledovala synergia medzi jednotlivými oblasťami.
2. **Príprava jednotlivých operačných programov by sa mala diať participatívne a multirezortne.** Participatívnosť je potrebná nielen vo vzťahu k rôznosti aktérov (štátne, verejné, samosprávne, profesné, akademické, mimovládne inštitúcie), ale aj vo vzťahu k rôznym rezortom/oblastiam.
3. **Pri príprave zámerov NP a výziev vytvárajú multi-odborné tímy** – zástupcovia RO (rôzne odbory), zástupcovia odborných sekcií príslušných rezortov, zástupcovia implementátorov, zástupcovia potencionálnych prijímateľov, experti z danej oblasti apod.
4. Zefektívniť činnosť **koordinačných pracovných skupín** pre jednotlivé oblasti, kde chceme dosiahnuť synergiu – častejšie

⁷<https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/vyskum-oblasti-prace-socialnych-veci-institut-socialnej-politiky/spravy-socialnej-situacii-obyvateľstva-slovenskej-republiky.html>

stretnutia a intenzívnejšia komunikácia, pridať kompetencie napríklad tým, že budú riadené priamo CKO.

5. Vzhľadom na komplexnosť témy a rozsah podpory by stálo za zváženie realizovať **multi-zdrojové projekty** v prípade deinštitucionalizácie zariadení. V rámci jedného projektu by tak prijímateľ, transformujúce sa zariadenie, mohol čerpať prostriedky na tzv. mäkké aktivity ako aj na investície.
6. Pri zámeroch podporiť systémovú zmenu, ktorá potrebuje synergickú podporu viacerých operačných programov resp. rezortov

by prípravu riadiť CKO.

7. Pri revíziách operačných programov predkladať **správu o synergiách a dopadoch na realizované a plánované výzvy resp. národné projekty** vo všetkých operačných programoch.
8. Mať špeciálne **multi-odborné tímy hodnotiteľov**, ktorí by sa mohli podieľať na hodnotení žiadostí. Vedeli by tak posúdiť projekty nielen po stránke súladu s napĺňaním cieľov DI, ale aj fyzickú prístupnosť realizovaných investícií či ich finančnú efektívnosť a udržateľnosť.

Veľký výber obkladačiek do kúpelne či farebného nábytku do herní nebol, deti boli oslobodzované od povinnej školskej dochádzky a ľudia sa na nás počas pobytu v meste dívali čudne ...

PhDr. Miroslav Cangár, PhD.

vyštudoval som sociálnu pedagogiku v Nórsku a sociálnu prácu na Slovensku, absolvoval viacero kurzov v sociálnej oblasti a vzdelávaní. Od roku 2003 pracuje v Rade pre poradenstvo v sociálnej práci ako sociálny poradca, supervízor, lektor a projektový manažér. Spolupracuje s inými organizáciami v treťom sektore a verejnej správe, samospráve a v školstve; nadáciami zo sociálnej oblasti na Slovensku a aj v zahraničí. V minulosti pracoval pre MPSVR SR a MZ SR. V súčasnosti stále pracuje v Rade pre poradenstvo v sociálnej práci a zároveň je odborným garantom Národného projektu deinštitucionalizácie – podpora transformačných tímov.

Maria Machajdíkova SOCIA – Nadácia na podporu sociálnych zmien

V nadácii SOCIA pracuje od roku 2009. Posledných päť rokov je koordinátorkou procesu deinštitucionalizácie a rozvoja komunitných služieb najmä pre ľudí so zdravotným postihnutím v slovenskom a európskom kontexte. Predtým sa venovala historickej a kultúrnej antropológii.

Čo sa udialo vo Vašom živote také, možno niečo úplne obyčajné, možno vážne, či dôležité, že pomáhate, podporujete ľudí, ktorí sú odkázaní na sociálnu pomoc?

Pre mňa to bolo pozvanie začať pracovať v oblasti pomoci zdravotne postihnutým mladým ľuďom a vnútorné obavy, či to dokážem. Hneď potom nasledovali stretnutia s rodičmi, ktorí sa o svoje deti starali bez pomoci akýchkoľvek služieb a oni my dodali odvahu zmeniť spoločenské podmienky pre rodiny a pre ľudí so zdravotným postihnutím.

Ako hodnotíte podmienky pre Vaše profesionálne uplatnenie a osobné poslanie do r. 1989?

Ja som začínala v roku 1988, takže si pamätám, že veľký výber obkladačiek do kúpelne či farebného nábytku do herní nebol, deti boli oslobodzované od povinnej školskej dochádzky a ľudia sa na nás počas pobytu v meste dívali čudne. Rozbiehala som denný pobyt a rodičia to hodnotili ako veľkú pomoc, lebo dovtedy sa mohli rozhodnúť len o tom, či si dieťa nechajú doma alebo ho dajú do celoročného zariadenia. Môj zamestnávateľ mi umožnil už vtedy, aby som sa išla pozrieť na stáž do Dánska (keď som si

všetko sama zariadila), a to bola moja veľká inšpirácia.

Ako ste prijali zmenu spoločenských podmienok v našej krajine po r. 1989 a prečo ste sa rozhodli pracovať v treťom sektore?

Rok 1989 priniesol veľkú zmenu aj do oblasti sociálnych služieb. Zanikol monopol štátu a začali vznikať nové iniciatívy rodičov, profesionálov a nasledovali aj iniciatívy občanov s postihnutím. Vznikali nové možnosti služby poskytovať podľa potrieb rodín a ľudí s postihnutím a ja som verila, že zmeny budú rýchle a dobré pre všetkých. Nebolo to tak, a preto pomaly a dôsledne v spolupráci so všetkými prešlapávame cestu k spoločnému životu všetkých s primeranými podmienkami na život podľa vlastných predstáv. Tretí sektor bol jediný, kde sa dali zmeny postupne realizovať.

Pracujete v rozdielnych regiónoch Slovenska, Judith v Košiciach, ty v Žiline, Jozef v Leviciach. Ako vnímate sociálnu situáciu občanov v komunite mesta a regiónu, kde žijete?

Situácia v Žiline sa zlepšuje a komunita je vnímavejšia k potrebám ľudí v nepriaznivej sociálnej situácii. Mnoho neziskových organizácií poskytuje podporu a služby. Nástroje sociálnej pomoci zo strany mesta sú však tradičné a z môjho pohľadu nezodpovedajú poznatkom 21. storočia. Podobne VÚC

pokračuje v tradičnom vnímaní sociálnej pomoci, najviac pozornosti aj financií sa venuje zariadeniam sociálnych služieb. Napriek tomu som presvedčená, že kvalita sociálnych služieb spočíva v postoji k užívateľovi, v komunikácii s ním a v kontakte s komunitou.

Všetci traja Ste začínali svoju profesionálnu prácu v štátnych zariadeniach sociálnych služieb, aké je vaše profesionálne zameranie v súčasnosti?

V tomto roku ma pozvali na 30. výročie otvorenia denného pobytu, ktorý som pomáhala otvoriť v Žiline. Bola som prekvapená, koľko rodičov a ich detí si ma pamätalo a považovalo takéto služby za výraznú pomoc vo svojom živote. Veď dovtedy boli jediní, kto venoval deťom starostlivosť. Dnes trávim s rodičmi veľa času, ale je to pri plánovaní budúcnosti ich detí, čo je najtvorivejšia činnosť v rámci špecializovaného poradenstva. V oblasti služieb sa venujem komunitným službám, hlavne v oblasti podpory samostatného bývania a v zariadení podporovaného bývania.

Čo je život a kto je človek?

Pre mňa je život krátky úsek času s príležitosťou urobiť niečo pre to, aby bol svet lepší a krajší pre všetkých ľudí. A človek je pre mňa jedinečná kompozícia schopností, darov, potrieb a emócií, aby ten krátky čas čo najlepšie využil.

Čo považujete za úplne najpodstatnejšie v prístupe k ľuďom?

Záujem, dôveru, komunikáciu a spoluprácu s každým, kto o to stojí.

Ktorá/é skúsenosť/ti s prácou s ľuďmi vás ovplyvnili natoľko, že sa k nim spätne vraciate?

Najviac ma ovplyvnili rodičia detí s postihnutím, ich láska, poznanie a odhodlanie urobiť pre ne všetko najlepšie. Dodnes mi rodičia a ich deti dávajú energiu, aby sme pokračovali spoločne vo vytváraní dôstojných a dostupných podmienok pre kvalitný život v komunite, bez ohľadu na stupeň a typ zdravotného postihnutia. Ale roboty je tam ešte veľa.

Povedzte našim čitateľom, akej práci a akým cieľom ste v posledných rokoch venovali najviac svojej energie?

Posledný rok som najviac času venovala novej podpornej sociálnej službe pre mladých ľudí s mentálnym postihnutím – podpore samostatného bývania.

Najprv sme vymýšľali, ako by mala služba vyzeráť, podľa čoho by sme jednotlivé činnosti realizovali, museli sme službu registrovať, navrhnuť ľudí, čo by im pomohla aj tých, ktorí by ju mohli poskytovať, komunikovať s príbuznými, susedmi, predavačkami, lekármi, policajťami, advokátmi, ... aby ľudia mohli žiť život podľa seba a boli súčasťou komunity. Je to tvorivá, náročná a zmysluplná práca.

Ako a kto z odborníkov v zahraničí ovplyvnil/a Vašu profesionálnu prácu?

Mám jednu spolupútničku z Prahy, ktorá so mnou absolvovala kurz JDC o nových formách služieb v komunite a navzájom sa spolu motivujeme, aby sme nespohodlneli. Okrem tejto statočnej ženy to boli John O'Brien a celá skupina okolo prístupu zameraného na človeka, John Agosta a jeho pôsobenie v rámci plánovania podporných skupín, Alan Gartner a jeho prístup k spoločnému vzdelávaniu všetkých detí, Wiliam Kierner a jeho podpora na bežných pracovných miestach, Andrew Smith a jeho podpora v susedstve. Mnoho priateľov, ktorých som v profesionálnej oblasti stretla v Dánsku, Poľsku, Španielsku, Veľkej Británii, Nemecku, Slovinsku, Maďarsku, Chorvátsku, Nórsku, Fínsku a že na celom svete mi dávajú nádej, že sociálne služby sa budú poskytovať aj u nás cielene, efektívne, v spolupráci s tým, kto ich potrebuje a s okolím, ktoré ho rešpektuje.

Aké skúsenosti máte s realizovaním sociálnych projektov financovaných zo štrukturálnych fondov EÚ?

Je výborné, ak sa vďaka projektu podarí presadiť zmenu, ale väčšinou administratívna záťaž a strnulosť berú viac energie, než prinášajú úžitku. Vidím tiež rozdiel medzi tým, čo sa v projektoch píše a čo sa uskutoční. Ja mám najradšej peniaze od donorov, ktorí sa vopred zoznámia a stotožnia s cieľom projektu a potom vám dôverujú a tešia sa s vami z výsledkov.

Ako sa dlhoročná skúsenosť v poskytovaní sociálnej podpory, pomoci, službe klientom odráža vo vašom vlastnom živote, v živote Vašej rodiny?

Kontakt s ľuďmi a spolupráca so všetkými ma naučili trpezlivosti, tvorivosti, odvahe a dôvere. Celá naša rodina berie inakosť ako súčasť spoločnosti a nemajú z odlišnosti strach. Naše dcéry sa aj profesionálne venujú začleňovaniu, a to, čo sa naučili v detstve, teraz uplatňujú vo svojom živote.

Ako sa vyrovnávate s neúspechmi, s problémami?

Patria k životu a beriem ich ako príležitosť učiť sa nové veci. Som vďačná, keď sa môžem podeliť o problémy s tímom a už pri diskusii sa črtajú možné riešenia. A keď niečo nejde, treba počkať, ak to má význam, príležitosť pride.

Kde a z čoho čerpáte silu pre Vašu prácu?

Dostala som nejaké dary a snažím sa ich využiť pre lepší svet všetkých. Každá drobnosť, ktorá sa podarí ma naplnia vďačnosťou. A z malých vecí, radostných okamžikov dokážem kumulovať dostatok energie pre svoju prácu.

Máte svoje koníčky?

Rada chodím peši, po meste ale hlavne po horách – aj veľkých. Mám rada ženské kruhy, posedenie s priateľmi, veľa čítam a rada navštevujem nové miesta. Rada tancujem, najmä argentínske tango.

O akých témach, by mala byť podľa Vás verejnosť viac informovaná?

O možnostiach poskytovania sociálnych služieb v komunite (doma) a ich výhodách oproti zariadeniam.

O výhodách spoločného vzdelávania detí s postihnutím a bez postihnutia.

O Dohovore a aplikácii jednotlivých článkov v bežnom živote.

O výhodách spoločného života a práce ľudí s postihnutím a bez postihnutia.

O spolužití a spoločnej zodpovednosti za spoločný život.

Prečo sa nám nedarí meniť podmienky kvality života rómskych občanov vo vylúčených komunitách?

Nemám jednoduchú odpoveď, lebo súčasný stav je spôsobený mnohými faktormi počas dlhého času. Jednak tu nikdy neboli prijatí ako súčasť spoločnos-

ti (od prvých dekrétov o tom, ako sa nesmú usadiť a vstúpiť do miest) cez asimilačné snahy socialistické po rozpad klasických kastových pravidiel a štruktúry spoločenstva. Myslím, že ľudia, ktorí tam žijú majú iné predstavy o svojom živote, ako my máme predstavy o ich živote. Museli by sme žiť s nimi a na základe ich hodnôt vytvárať príležitosti, aby sa naplnili. Myslím, že majú veľký potenciál ale veľmi málo príležitostí sa odtiaľ dostať, lebo potrebujú niekam patriť.

Myslíte si, že by sme mali na Slovensku prijímať utečencov a poskytovať im pomoc?

Myslím, že by sme mali splatiť dlhy za našich predkov, ktorí odchádzali do sveta a našli útočisko v Nemecku, v Spojených štátoch a inde, aby ich rodiny neumreli od hladu a aby sa mali lepšie. Každý, kto uteká pred vojnou a násilím, by mal nájsť útočisko. Hlavne teraz, keď väčšina ľudí žije v blahobyte a dostatku.

Ktoré z postupov, ktoré realizujete odporúčate prenášať a uplatňovať na celom Slovensku?

Nám sa osvedčil prístup zameraný na človeka, kde samotný človek si stanovuje svoje ciele a my ho podporujeme, aby ich dosiahol. Snažíme sa vytvárať kruhy podpory pre každého, lebo každý potrebuje niekde patriť a mať blízkych ľudí okolo seba.

Aké otázky si Vy sami kladiete najčastejšie?

Kto bude pokračovať v začatej práci a prebudí komunitu, aby sa zaujímala o riešenie svojich problémov?

A čo zajtra?

Zajtra letím do Madridu alebo do Prahy??? Tam sú zvedaví, ako žijú komunitné služby v Žiline. Doma nikto nie je prorokom ...

Komunitná služba v oblasti krízovej intervencie – Domov na pol ceste

Kto sme, čo robíme a kam sme došli.

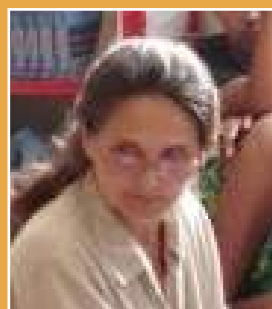
Tento článok má charakter interview. Hovorí o našom pracovnom a mojom osobnom živote v nadväznosti na otázky: Čo vážne alebo dôležité sa udialo v mojom živote, že pomáhám ľuďom, ktorí sú odkázaní na sociálnu pomoc? Kto z odborníkov doma i v zahraničí ovplyvnil moju profesionálnu prácu a akej práci, cieľom venujeme najviac svojej energie v posledných rokoch na pracovisku v Košiciach? Pokúsila som sa odpovedať, škrtila, prepisovala, aby z tejto výpovede nevznikol román, ani odborná prednáška, ale reflexia nášho života.

Život píše prekvapivé scenáre. Pracovala som odmlada v televízii už v detských reláciách, neskôr ako hlásateľka. Tancovala som a konferovala vo folklórnych súboroch Čarnica a Železiar. Veľa som cestovala. Zažívala som úspech, zdalo sa mi, že svet sa krúti okolo mňa a moja budúcnosť je v mojich rukách. Vtedy bolo pre mňa nepredstaviteľné pracovať v sociálnych službách. Keď som stretla postihnutých ľudí, snažila som sa im vyhnúť. Nevieť, či z ľútosti, bezmocnosti alebo hanby. Pohybovala som sa v spoločnosti, v ktorej bol obal veľmi dôležitý, príťažlivý a vnútro zakryté rúskom tajomstva. Prázdne, osamotené, stratené v pretváraní. Nebola som šťastná, hľadala som lásku, ozajstnú, pravdivú. V jeden deň ma sama našla. Prišla zhora rovno do môjho srdca, jemná, láskavá, milostivá a odpúšťajúca. Spoznala som osobne, že je to Boh, že správa evanjelia o zmŕtvychvstaní Ježiša Krista je pravdivá. Nič krajšie, hodnotnejšie, ani dôležitejšie som nemohla v živote dostať ako odpustenie hriechov, dar viery a živý vzťah so Stvoriteľom neba a zeme. Takáto udalosť sa nedá utajiť, človek prekypuje radosťou a okolie sa pýta. Čo sa stalo, aká zmena? Prevrtná. Zistila som, že nie som potomkom opice, ani výsledkom náhodného tresku, ale Božie dieťa. Mala som vtedy 37 rokov, v súčasnosti mám 65. Po tejto skúsenosti som už nemohla pracovať v komerčnej sfére. Pociťovala som potrebu pomáhať postihnutým, chorým, núdzným a chudobným ľuďom. Vníkala som povolanie do tejto služby a zamestnala som sa ako vychovávateľka v Domove sociálnych služieb

na Opatovskej ceste v Košiciach, s kapacitou vyše sto kombinovane postihnutých detí a mladých dospelých. Podobné zariadenie fungovalo tiež v Bratislave na Mokrohájskej, kde bol riaditeľom Slavomír Krupa. Navštívila som ho ako nová kolegyňa z Košíc, začínajúca, neskúsená, ale odhodlaná učiť sa. Prijal ma ochotne, vysvetľoval, poskytol materiály, sprevádzal, mentoroval v rovine duchovnej aj odbornej a jeho rukopis je v mojom živote viditeľný, dlhodobý a veľmi vzácny. Postupne ma zapájal do svojej, v tom čase novátorskej, práce v oblasti zvyšovania kvality sociálnych služieb, transformácie a deinštitucionalizácie sociálnych služieb na Slovensku, vzdelávania, supervízie a monitorovania kvality. Od roku 1997 som začala na týchto programoch spolupracovať s mimovládnu organizáciou Rada pre poradenstvo v sociálnej práci a od 1. 1. 2001 sa pracovisko v Košiciach stalo samostatnou organizačnou jednotkou, ktorej riaditeľkou som aj v súčasnosti.

V roku 2009 sme rozšírili svoje pôsobenie o prácu s mladými dospelými bez prístrešia a zriadili Domov na pol ceste, komunitnú službu v oblasti krízovej intervencie. Tejto práci venujeme v poslednom čase najviac energie.

K tomuto rozhodnutiu nás privedli potreby mladých ľudí, ktorí k nám prichádzali pre sociálne poradenstvo a nemali žiadne zázemie ani prístrešie. Odchovanci z detských domovov, z reedukačných a resocializačných zariadení, z ulice alebo rodín s množstvom

PhDr. Soňa Holubková

je psychologička a sociálna pracovníčka. Je riaditeľka pracoviska Rady pre poradenstvo v sociálnej práci v Žiline. Zároveň vedie Agentúru podporných služieb a Nadáciu krajina Harmónia. Soňa Holubková sa venuje podpore ľudí so zdravotným postihnutím. Presadzuje prístup orientovaný na človeka, komunitné služby a komunitný život, nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí. Okrem iného pracuje ako lektorka a supervízorka. V meste Žilina dlhoročne podporuje rozvoj komunitného života a inklúziu.

nezvládnutých závažných problémov, ako sú záškolsť, závislosti, nezamestnanosť, chudoba, choroby a iné životné okolnosti, cez ktoré sa rodina zdevastovala alebo rozpadla. V rámci sociálneho poradenstva sme častokrát museli riešiť akútne potreby bazálneho charakteru, biologického prežitia mladých ľudí. Vonku mrzlo, nemali prístrešie, ani peniaze, či stravu, lôžka v zariadeniach krízovej intervencie boli obsadené. Ako v bludisku nenachádzali východisko zo svojej situácie. Opakovane sa dostávali do tých istých problémov bezmocnosti. *Potrebovali viac než len poradiť, potrebovali niekde patriť, byť prijatí dlhšie, nielen po prvé zlyhanie a potom zasa ulica. Absentovala ich stabilizácia v prostredí, kde by bolo vytvorené zázemie na potrebný rozvoj ich osobnosti a zvýšenie vzdelania.*

Napísali sme projekt, prenajali byt na sídlisku a otvorili novú sociálnu službu. Prvých klientov sme si vybrali. Bolo to šesť mladých mužov vo veku od 18 do 21 rokov bez prístrešia, odchovanci detských domovov s ukončeným základným a stredným vzdelaním na špeciálnych školách. Veľmi súrodá skupina. Zatiaľ ešte nikde nepracovali, iba občas brigádnicky, ich očakávania boli dostávať a dávať zatiaľ nepocitovať ako potrebu. Identifikovali sa s rolou pasívneho objektu, ktorý má nárok na podporu a pomoc zvonku. Ich prvými krokmi v byte bol styling – pomáda vlasov, štýlové oblečenie a navýšenie platieb za vodu, pretože vaňa s teplou vodou bola obľúbenou relaxačnou záležitosťou. Tešili sa pohodliu niekoľko týždňov, pokiaľ sme sa spoznávali v adaptačnej fáze a potom sa začala individuálna práca. Bolo potrebné zaoberať sa každou oblasťou ich života a potrebami na každej úrovni: biologickej, psychologickej, sociálnej a

duchovnej. Učili sme sa upratovať, nakupovať, variť, hospodáriť s peniazmi. Zdravíť sa jeden druhému a susedom v paneláku, pred dverami mať čisto a prezúvať sa. Nekričať a nenadávať, hudbu počúvať primerane hlasno, keďže steny boli tenké, a tak ďalej. Bežný život s úctou a vzájomným rešpektom bol pre chlapcov nepochopiteľný. Vždy ich niekto iný našťoval a nesprávne sa choval, len ja nie – „ja som OK, ty nie si OK“. Susedom došla trpezlivosť, niekoľkokrát zvolali domovú schôdzu, na ktorej nás žiadali slušne, ale rázne o nápravu, alebo výpoveď z bytu. Napriek tomu, že chlapci vedeli o tejto hrozbe, pokračovali v ignorácii susedov a v porušovaní dohodnutých pravidiel a sľubov, až kým sme nedostali výpoveď z podnájmu. Bolo zaujímavé sledovať, ako ich táto správa zasiahla. Nastúpili obavy: „Čo s nami bude, kam pôjdeme, konečne nám bolo lepšie a zasa späť?“ Otočilo sa garde. Nie my, ale chlapci začali motivovať nás, či by sme nevedeli pokračovať niekde inde v tejto práci, našli iný byt. Štyria z nich chceli začať študovať, dokončiť si normálnu základnú školu a pokračovať na učňovke. Ďalší si začali hľadať brigádu. Okúsili lepší život a nechceli sa ho vzdať ani po zistení, že sloboda má určité hranice a niečo stojí. Toto bola správna chvíľa pre náš pracovný tím. Tam, kde je chcenie, môže sa začať spolupráca. Pripravili sme stratégiu hľadania nových priestorov a pustili sa do práce. Za pár mesiacov sme získali veľmi výhodne do prenájmu dva štvor- a troj- izbové byty s kuchyňou a kúpeľňou, s veľkou pavlačou so samostatným traktom a vchodom v strede mesta na Hlavnej ulici. Dom bol kultúrnou pamiatkou, veľké priestory s vyššími klenbami, proste úžasné, až neuveriteľné. V týchto priestoroch sme rozšírili kapacitu na dvojnásobok, 12 mladých

mužov. Prišli z detských domovov a na naše potešenie disponovali dobrými remeselnými zručnosťami. Spolu sme maľovali, opravovali, sťahovali, až kým sa nám cudzie priestory nestali našim domovom. Tento čas námahy bol požehnaním pre vzťahy. Išlo sa jedným smerom a spoločne ako mušketeri: jeden za všetkých, všetci za jedného. Mali sme spoločný cieľ a málo času na oddych. Wifi nebolo nainštalované a vysedávanie pri počítačoch, prirodzene, odpadlo. Individuálny plán bol formovaný potrebami a túžbami chlapcov dosiahnuť viac. Prijali možnosť ísť do školy druhej šance, dostať sa do siete normálnych škôl, získať minimálne výučný list, možno maturitu a potom, ktovie, možno aj vysokú školu. Prvý úspech motivoval, druhý povzbudzoval a v priebehu necelých piatich rokov sme oslavovali získanie štyroch výučných listov, dvoch maturitných vysvedčení, jedného vysokoškolského diplomu prvého stupňa s titulom Bc. Mladí muži začali pracovať na Slovensku, ale po krátkom čase dostali štyria z nich výhodnejšiu prácu v Čechách a jeden v Anglicku. Po rokoch nám napísali, ako sa udomácnili v susednej krajine, hrdé foto s autom (ojazdené, ale konečne vlastné), zatiaľ „single“, ale ktovie? Bolo by zaujímavé o niekoľko rokov spoznať aktuálny stav už nie mladých dospelých, ale zrelych mužov a spoznať pokračovanie ich príbehov.

V decembri roku 2014 sme sa preklopili do ďalšej etapy života nášho zariadenia.

Je odlišná od predchádzajúcich skúseností. V čom je odlišná?

Kapacita zariadenia sa ustálila na desať lôžok, ale v časovom rozsahu štyroch rokov sa nám vystriedalo tri a pol krát viac osôb ako v prvom sledovanom období, spolu 41 mladých ľudí. Zvýšila sa horná veková hranica spolubývajúcich do 27 rokov, vznikol mix rôznorodosti, vytvárali sa a častejšie menili zoskupenia s odlišnou subkultúrou a skúsenosťami: odchovanci z detského domova, bývalí väzni, dnes už na slobode, narkomani po liečení, s poruchami správania z reedukácie, s kombináciami psychiatrických diagnóz, mentálnych postihov a porúch správania. Veľká väčšina z nich pri vstupnej anamnéze mala dosiahnuté vzdelanie na špeciálnych školách a dlhodobú nezamestnanosť. Remeselné zručnosti minimálne, kľúčové kvalifikácie a osobnostnú výbavu nízku. Tento opis nie je povzbudivý, ale taký bol reálny východiskový stav kombinovaný s pridruženými návykmi a závislosťami.

Hlavným železným návykom väčšiny mladých dospelých, ktorých sme v priebehu druhej etapy do nášho zariadenia prijali, bolo: pasívne kŕmenie sa mediálnymi zážitkami z domova a zo sveta pred farebným monitorom notebookov a vízia úžasného života bez veľkej námahy plus reklamy typu „ihneď to

môžeš mať“. Oblúbený spoločný slogan takmer všetkých: „bez mobilu ani minútu“, pisanie si ani neviem s kým! Všeobecný cieľ: trávenie obsahu fiktívnych zážitkov až po otravu tela, duše a ducha. Následky: nepokoj, zlosť, rebélia, individualizácia, odcudzenie a sústredenie sa na vlastné nespokojné ego, za ktoré môže niekto iný. Neschopnosť nadviazať trvalejšie vzťahy, iba kontakty, pokiaľ mi niečo dávajú a neobmedzujú moju slobodu a výhody. Trend budovania „self“ bez námahy a hraníc v poslednom období prudko vzrástol a priniesol úpadok. Zarmucuje nás rýchlosť, ktorou sa šíri a udomáňuje v živote mladých ľudí táto filozofia. Ludské práva sú fajn, pokiaľ sa dodržiava rovnováha v rešpekte medzi povinnosťami a právami. Ak mladí ľudia zistia, že sa dá prežiť v spoločnosti aj bez dodržiavania pravidiel a zákonov: „pokiaľ ma nechytia, som v poriadku, som šikovnejší a je to kóšer – nevádi, že klamem, kradnem, priživujem sa, bijem sa, dnes je to „in“, robí to takmer každý, väčšinou beztrešne, odvolávajú sa na svoje práva poukazujúc na iných. Zodpovednosť nie je moja. Prevrátil sa nám hodnotový systém, alebo len trošku pokrivil? Ludské práva bez uvedomenia si fungovania etiky a morálky sú formálnou deklaráciou medzi „ako by to malo byť, ale v praxi nie je“. Dôvera sa vytratila a vzťahy bez dôvery zavela nestoja.

To je čas, keď začíname prácu s mladými dospelými v oblasti budovania obojstrannej dôvery a vzájomného prijatia. Potrebuju pochopiť a prežiť, že láska, úcta, akceptácia sú základom kvalitných vzťahov a sprevádzanie životom zo strany zamestnancov zariadenia môže byť nedirektívne, zmysluplné. To neznamená, že nepoznáme pravidlá a nemáme odmeny a tresty. Funguje pravá aj ľavá ruka, pravá aj ľavá hemisféra, pravá aj ľavá komora srdca. Rovnováha a vyváženosť je dôležitá. Dôvera nám umožní kráčať vedľa seba, nie vpredu, aby sme niekoho ťahali, ani vzadu, aby sme doňho drgali, postrkávali ho vpred. Ak sa nám spoja ruky, kráčame rovnakým tempom a pomaly sa prispôbujeme štýlu chôdze a ideme jedným smerom. Cieľ nás oboch zaujíma, motivácia odráža potrebu, ktorá nás poháňa dosiahnuť želateľné. Výhodou je, že sme dvaja z mäsa a krvi, nie fiktívni, ale reálni, myslíme, cítime, vnímame a chceme. Tam, kde nevieš, nemôžeš, zastavíš sa a pokračujem ja. Radosť máme obidvaja, pretože sme sa niečo naučili a niečo sme spoločne dosiahli. Táto metóda vyžaduje pokoru na obidvoch stranách. Ak ju s niekým zažívame, časom zmúdrejeme. S človekom, ktorý nechce, je v odpore, máme cestu zarúbanú a pole neorané. Ostávame na povrchu a prebieha proces pozitívnej motivácie alebo súperenia, kto z koho. Nie vždy je to stratený čas. Aj súboj, pokiaľ je vedený korektné, má svoje výhry a prehry, z ktorých sa učíme na vlastnej koži strácať aj získať, meniť sa k lepšiemu. Potrebuje to viac času a odpúšťania. Sú však určené hrani-

ce, ktoré neprekračujeme, avizujúc nebezpečenstvo s príkazom: zákaz – tade cesta nevedie! Väčšinou pri recidivách rôznych druhov závislostí, opakovaných klamstvách a krádežiach, zneužívaní, ohrozovaní zdravia a života, diskriminácii a podobne rušíme zmluvu o poskytovaní sociálnej služby s termínom podľa závažnosti porušenia pravidiel domového poriadku. Pre hrubé porušovanie pravidiel dostalo výpoveď pätnásť mladých mužov, čo je 36 % z celkového počtu zazmluvnených užívateľov sociálnej služby v sledovanom období, pri ktorých sa nenaplnili stanovené ciele pre ich úspešný reštart do pracovného života v otvorenej spoločnosti.

Naša práca má komunitný charakter

Nechceme hodnotiť, skôr poukázať na život v nízkokapacitnom zariadení, kde individuálna práca je samozrejmosťou, kde sa každý deň spolu stretávame, rozprávame, vieme o svojich starostiach a náladách, potrebách aj radoostiach, plánoch a cieľoch. Kde kvalitné vzťahy sú predpokladom dobrej kultúry života, bez napätia a hádok. Je známe, že na malej ploche je ťažšie nájsť úkryt a fyzická blízkosť vytvára trenie. Na udržanie pokojného spolunažívania je úcta, rešpekt, vzájomná dôvera a pomoc nevyhnutnosťou.

Malé zariadenie, akým sme my, potrebuje neustále budovať sociálny a finančný kapitál v komunite. Inak by sme neprežili. Máme známych a priateľov, v školách, na pracoviskách, vo fabrikách, v spolupracujúcich inštitúciách, sympatizantov, sem-tam aj neprajníkov. Vytvárame priestor na budovanie spolupráce v prirodzenom prostredí nášho okolia, a to je nenahraditeľné. V nasledujúcom príbehu života nášho Domova bude toto tvrdenie hmatateľné.

Hovorí sa, že priateľov spoznáš v núdzi a v tej sme sa ocitli v júli tohto roka. Zasiahla nás nečakaná udalosť

absolútne nepripravených. Znela: „Som nový spolumajiteľ nehnuteľnosti a dávam vám výpoveď z prenájmu s dvojmesačnou lehotou.“ Nastal šok a chvíľková paralýza nielen zamestnancov, ale aj mladých mužov. O dva mesiace sme na ulici. Naše úvahy: „Časovo sa to nedá stihnúť. Získať všetky povolenia, rozhodnutia, registráciu, nájsť vhodné priestory...?“ V piatok sme smutne odchádzali domov a v nedeľu nám naša externá spolupracovníčka oznamuje: „O ulicu ďalej, na Alžbetinej 14 sú voľné priestory na prenájom, choďte sa tam pozrieť.“ Zistili sme, že priestory sú vyhovujúce, vyžadujú rozsahom nie veľké rekonštrukčné úpravy a zmluvu o prenájme sme podpísali v priebehu dvoch týždňov. Čakali nás práce s úpravami interiéru, sťahovanie a prvého októbra sme zahájili prevádzku v novom sídle vrátane všetkých potrebných povolení príslušných úradov.

Kam sme vlastne došli? Pragmaticky o ulicu ďalej, na Alžbetinu 14 v Košiciach. Vierou až do ponebeských oblastí, ďakujúc za požehnanie, ktoré nepridáva starosti. V komunite k praktickému overeniu hypotézy: „v núdzi poznáš priateľa!“ Veľmi rýchle sa rozšírila správa o našej situácii. Našli sa remeselníci, pomocníci, priatelia, pracovníci U. S. Steelu, ktorí nám poskytli svoje služby aj financie v pravej chvíli. Takýto sociálny kapitál v komunite je vzácny a pre mladých ľudí, ktorí štartujú do života, nevyhnutný. Radostnou udalosťou bola ponuka zo strany U. S. Steelu zamestnať v oceliarniach mladých dospelých mužov. Podmienkou bolo úplné stredoškolské vzdelanie príslušného smeru, minimálne s ročnou praxou. Mali sme dvoch vhodných kandidátov, ktorí požiadavkám vyhovelí. V auguste sa stali zamestnancami U. S. Steelu. Následne si prenajali byt, prijali medzi seba mladíka, čerstvého odchovanca detského domova, študenta, ktorému pomáhajú. Dohodli sme sa na katamnéze, kedykoľvek budú potrebovať, majú u nás konzultácie, poradenstvo a podporu. Ako to chlapcom pôjde v za-

mestnani a v samostatnom bývaní, budeme sledovať. Možno to dopadne pozitívne ako príklad dobrej praxe hodný nasledovania.

Prečítala som si tento text niekoľkokrát od začiatku a veľmi silne uvedomila, aká som vďačná všetkým zúčastneným osobám, bez ktorých by tento článok nemal obsah, sociálna služba význam, mladý človek v núdzi perspektívu. Láska vzdeláva, buduje a spája. Túto skutočnosť som prežívala aj na Vysokej ľudovej škole vo Švédsku veľmi intenzívne nie ako slogan, ale ako každodennú realitu pri spolupráci učiteľov so študentmi.

Dostávam sa k otázke: Kto z odborníkov v zahraničí ovplyvnil moju profesionálnu prácu?

Je ním profesor Rolf Wessman so svojim pracovným tímom z Vysokej ľudovej školy Vieböck vo Švédsku. V priebehu rokov 2003 až 2008 nás sprevádzal na všetkých stážových pobytoch vo Švédsku, bolo ich päť dvojtyždňových, dva študijné dlhodobé (12 a 3 mesačné). Veľmi nás zaujala pedagogika neformálneho vzdelávania aplikovaná na týchto školách. Poznačila naše myslenie a hlboko aj emócie, menila život študentom a výsledky boli hmatateľné. Sledovali sme medziiným aj veľmi náročnú činnosť multidisciplinárneho tímu odborníkov pri práci s mladými dospelými z krajín zničených vojnou a genocídou, ktorým vyvraždili príbuzných alebo celé rodiny. **Oslovila nás pedagogika dialógu**, postupného sebauvedomenia/oslobodenia podľa Freireho pedagogiky, ktorej cieľom je vytvoriť poznatky použiteľné pre každodenný život. Poznatky, ktoré vychádzajú z každodennej skúsenosti a vedú k vytvoreniu vedomia/k uvedomeniu si, že existuje možnosť, ako môže jednotlivec ovplyvniť a zmeniť svoju životnú situáciu. Taktiež schopnosť skupiny ovplyvniť realitu, ktorá je príznačná pre všetkých jej členov. Študent vychádza z konkrétneho,

z vlastných skúseností, z vlastného jazyka, z vlastného chápania okolitého sveta i samého seba. Pomáha zapracovať svoje skúsenosti učiaceho sa a postaviť ich do spojitosti so skúsenosťami iných ľudí. To umožňuje ovplyvniť, upevniť či zmeniť situáciu, v ktorej sa učiaci nachádzajú, a to cez konkrétne kroky, ktoré uskutoční v praxi ako následok toho, čo mal možnosť pochopiť na teoretickej úrovni.

Korene švédskeho neformálneho vzdelávania sú približne rovnako staré ako počiatky ľudových hnutí. **Niektoré charakteristické črty majú podnes**, napr.: ideové spoločenstvo, ktorého *protipólom* je neutralita. Kolektívny duch, ktorého *protipólom* je individualizmus, v konečnom dôsledku egoizmus. Samostatnosť, ktorého *protipólom* je riadenie alebo manipulácia. Snaha o zmenu, ktorého *protipólom* je prispôsobovanie sa.

Pre spoločnosť majú nenahraditeľnú úlohu. Sú *organom ľudových hnutí*, odkiaľ pramenia myšlienky, ktoré sa potom adresujú verejnosti. Sú *vzdelávacím centrom pre dospelých* – vzhľadom na rozdielny pedagogický prístup, kde má každý študent možnosť ovplyvniť svoje štúdium a jeho smerovanie. Sú *širitelom kultúry* – vzhľadom nato, že vysoké ľudové školy poskytujú nekonečné možnosti štúdia umenia, zároveň predstavujú pre región, v ktorom sídlia, aj centrum kultúrnych podujatí. *Majú ekonomickú úlohu* – pripravujú študentov taktiež na profesijný život. *Významnú kompenzačnú úlohu* – zachytávajú ľudí, ktorí z rôznych dôvodov „prepadli“, formálnym školským systémom. Práve tieto skupiny sú v rámci vysokých ľudových škôl preferované. Integrovanú úlohu – sú miestom, kde dochádza k integrácii minoritných skupín, predovšetkým z radov imigrantov. Je bezpečným miestom pre medzikultúrnu komunikáciu, ktorá je potrebná na prekonanie kultúrnych konfliktov.

... Niektoré veci potrebujú svoj čas. A niektoré veľmi veľa času ...

Čo sa udialo v tvojom živote také, možno niečo úplne obyčajné, možno vážne, či dôležité, že pomáhaš, podporuješ ľudí, ktorí sú odkázaní na sociálnu pomoc?

Ťažko povedať. Možno niekde vo vnútri mám neutíchajúci pocit, túžbu, alebo potrebu byť blízko tých, ktorí sa nejakým spôsobom a z rôznych dôvodov ocitli na okraji spoločnosti, vylúčení, prehliadaní, zaznávaní. Prednedávnom som čítal zaujímavý článok o spoluzávislosti. Kodependentný (spoluzávislý) partner sa hlavne zameriava na uspokojovanie potrieb druhých, zatiaľ čo zanedbáva svoje vlastné potreby. Tento symptóm je častý v rodinách so závislým členom, čo je aj môj prípad. V podstate som rád keď môžem pracovať s ľuďmi nejakou formou priamej pomoci, podpory a starostlivosti napriek všetkým rizikám a úskaliam, ktoré prináša. A okrem vyčerpania mi to naozaj prináša radosť, uspokojenie a pocit zmysluplnosti v živote a v práci.

Vysoké ľudové školy sú určené pre vzdelávanie dospelých s dolnou hranicou 18 rokov. Školy si sami vytvárajú obsahovú náplň do tematických celkov alebo projektov. Ponúkajú kurzy podľa potreby a záujmu na rozličnej úrovni s rozličnými cieľmi. Dĺžka trvania dlhodobých kurzov môže siahať od jedného semestra až po niekoľko rokov. Významnou súčasťou tohto vzdelávacieho systému je všeobecný kurz, ktorý umožní študentovi uchádzať sa po jeho ukončení o vysokoškolské štúdium. Každý semester sa do takeho kurzu prihlási viac ako 18 000 študentov. Do špecializovaných kurzov 11 000 a krátkodobých 80 000 študentov. Vzdelávacie aktivity sú bezplatné a je možné požiadať o štátny príspevok.

Našli sme sedem hlavných dôvodov, prečo by o takýto systém vzdelávania mal záujem veľký počet ľudí aj na Slovensku. Je veľa tých:

- ktorí nemajú ukončené základné alebo stredoškolské štúdium a majú záujem znova pokračovať v štúdiu
- ktorí sú nezamestnaní alebo im v živote chýba smerovanie
- ktorí majú nízke vzdelanie a chcú si ho doplniť
- ktorí nevedia, čo majú v živote robiť a hľadajú možnosť „overiť a vyskúšať“

- ktorí hľadajú odpoveď na existenčné otázky; záujem je v tomto prípade o biblické štúdium
- ktorí túžia po osobnom rozvoji, napr. chcú robiť niečo, o čom stále snívajú; väčšinou je to záujem o umelecký odbor
- ktorí potrebujú nadobudnúť kvôli svojej práci nové vedomosti alebo zmeniť profesijnú dráhu.

V rokoch 2005 – 2006 sme v spolupráci s Košickým samosprávnym krajom a Metodicko-pedagogickým centrom v Prešove spracovali Návrh experimentálnych základných pedagogických dokumentov (učebný plán, učebné osnovy, vzdelávacie štandardy) kurzu na získanie základného vzdelania ako výstup práce tímu expertov v projekte „2. šanca – stredisko integrovaného vzdelávania“, ITMS 11230220053 spolufinancovaný EÚ. Spracovali sme Tréningový manuál na vzdelávanie pedagogických pracovníkov podľa Freireho pedagogiky a princípov neformálneho vzdelávania podľa švédskeho modelu. Zrealizovali sme Projekt experimentálneho overovania vzdelávacieho programu v troch vybraných odborných učilištiach na východnom Slovensku. Program sa postupne implementoval do škôl aj v iných krajoch a využíva sa dodnes. Položil sa základný kameň a našou túžbou je, aby sa rozrástol do systému ľudového vzdelávania.

PhDr. Judita Varcholová

je riaditeľkou samostatného pracoviska Rady pre poradenstvo v sociálnej práci v Košiciach, ktoré v súčasnosti prevádzkuje aj Domov na pol ceste. Judita Varcholová sa venuje dlhoročne práci s mladými dospelými a oblasti ich podpory v rámci komunity a rozvoja nezávislého života. Okrem toho spolupracuje so samosprávou a rôznymi organizáciami v sociálnej oblasti so zameraním sa na kvalitu sociálnych služieb, vzdelávanie a supervíziu.

⁵ Viac o pláne zotavenia v článku... V sociálnych službách je to vnímané ako individuálny plán.

Ako si prijal zmenu spoločenských podmienok v našej krajine po r. 1989 a prečo si sa rozhodol pracovať v treťom sektore?

Zmena spoločenských podmienok prichádzala v čase mojich študentských čias, môjho vedomého formovania sa. Bola súčasťou aj môjho osobného vývoja, pretože ja som v tom čase ako študent bol súčasťou všetkých tých štrajkov, manifestácií a aj prípravy generálneho štrajku. Bol som súčasťou toho procesu zmien, ktoré sa diali navonok. Čas obáv a strachu, ktorý vystriedala radosť a eufória, nereálnych očakávaní možno až snov, ktoré sa asi nikdy nenaplnia

úplne, avšak postupom času si často a silnejšie uvedomujem, že skutočná zmena sa deje vo vnútri každého z nás. Napriek 29 ročnej snahe o demokraciu stále stretávam ľudí, ktorí sa takmer vôbec nezmenili v tom čo robia, ako to robia, v myslení, v postojoch, hodnotách ani v prejavoch. Je to pre mňa desivá skúsenosť, ale vôbec to nie je ojedinelé. A tak si neustále uvedomujem, že niektoré veci potrebujú svoj čas. A niektoré veľmi veľa času.

Čo sa týka druhej otázky. Nebolo to nejaké vedomé rozhodnutie v tom zmysle, že chcem ísť pracovať do tohto sektora. Proste bola tu konkrétna príležitosť a

práca, ktorá bola zmysluplná bez akýchkoľvek rigidných a obmedzujúcich štruktúr. A čo bolo asi najdôležitejšie, mohol som robiť prácu, ktorá ma baví a naplňa v kolektíve ľudí, kde sa nekladú medze tvorivosti aktivite, novým myšlienkam a neznámym veciam. Bol to zážitok naplňujúcej náročnosti, práce na sebe a možnosti učiť sa a napredovať po všetkých stránkach. Pracujete v rozdielnych regiónoch Slovenska, Judit v Košiciach, Soňa v Žiline, Jozef v Leviciach.

Ako vnímaš sociálnu situáciu občanov v komunite mesta a regiónu, kde žiješ?

Na túto otázku nerád odpovedám. Núti ma zamýšľať sa nad tým, že napriek existujúcim službám pre sociálne odkázaných občanov po 26 rokoch práce v teréne a v úzkej interakcii s ľuďmi znevýhodnenými a sociálne vylúčenými, vnímam množstvo ďalších potrieb, na ktoré systém nedokáže reagovať nie že pružne, ale prakticky nijako. Týka sa to najmä situácií ľudí v krízových situáciách. Možno mám až príliš kritické videnie, no moje skúsenosti pri riešení situácií, kde som zažíval pocit bezradnosti, bezmocnosti a bezvýhodiskovosti napriek „oficiálne prezentovanému funkčnému systému“, ma často presvedčujú o tom, že inak sa veci prezentujú navonok a inak fungujú v realite. Tak sa obávam, že moje videnie nie je vôbec kritické, iba reálne.

Všetci traja Ste začínali svoju profesionálnu prácu v štátnych zariadeniach sociálnych služieb, aké je tvoje profesionálne zameranie v súčasnosti?

V súčasnosti pracujem ako supervízor v projekte NP TSP 1. V krátkosti môžem povedať, že je to úžasná práca. Náročná po profesionálnej stránke aj administratívnej, ale je to presne ten typ práce, ktorý vás vyčerpáva a súčasne naplňa. Môct sprevádzať ľudí cez ich profesionálne aj osobné situácie je výnimočnou výsadou v mojom živote.

Čo je život a kto je človek?

Tieto dve otázky sú dúfam pre mňa ešte príliš nadčasové. Až budem mať pocit, že som blízko poznania odpovedí na ne, tak už budem pravdepodobne nazerať do brán večnosti. Či je to blízko, alebo ďaleko, neviem, ale zatiaľ som tu a snáď je ešte niekoľko málo dôvodov, aby som tu nejaký čas zotrval.

Čo považuješ za úplne najpodstatnejšie v prístupe k ľuďom?

Ludskosť, pochopenie, porozumenie, toleranciu a akceptáciu v takej šírke a hĺbke, akéj sme len schopní. Dôležité je, aby sme boli schopní človeku prejavit

také prijatie z našej strany, ktoré bude pre neho príjemným zážitkom v čo najpriateľnejšej miere na jeho úrovni.

Ktorá/é skúsenosť/ti s prácou s ľuďmi ťa ovplyvnili natoľko, že sa k nim spätne vraciaš?

Na túto otázku sa mi odpovedá veľmi ťažko. Odedy pracujem s ľuďmi, to je od roku 1992, tak som neustále formovaný ovplyvňovaný a konfrontovaný novými a neočakávanými skúsenosťami s ľuďmi. Neustále ma ovplyvňujú. Je to nikdy nekončiaci príbeh. Takmer každý deň je plný niečoho hlboko ľudského, a pritom celkom obyčajného. Možno by som rád spomenul niekoľkoročnú skúsenosť s prácou so seniorami, ktorí ma naučili „rátať so smrťou“ uvedomovať si jej realitu vo všetkom, čo sa okolo mňa deje a vnímať zmysluplnosť prežívaných okamihov v kontexte pomínutelnosti. Je dobré vedieť, že niektoré okamihy sa už nevrátia, niektoré rozhovory sa už nedorozprávajú napriek tomu, že by sme si to veľmi želali. Je úžasne učiť sa zmierovať sa so smrťou v priebehu života. Jedným zo silných momentov bol pre mňa zážitok z čias, keď som intenzívne pracoval s bezdomovcami. Skúsenosť z toho, že na prvý pohľad ľudská troska, prepitý a prefajčený alkoholik žijúci 19 rokov vonku na ulici, môže zmeniť svoj postoj k sebe a k ľuďom okolo neho a urobiť radikálnu zmenu vo svojom živote, ubytuje sa v azylom dome, začne abstinovať, pracuje a začne šetriť na svoje samostatné bývanie, dá svojmu životu konkrétny zmysel je mojím spôsobom úžasný zážitok a keď sa vám to stane opakované, tak napriek všetkému, čo ste s takýmito ľuďmi zažili, vidíte, že ľudia sa dokážu zmeniť a ste nesmierne šťastní a vďační, že môžete pri tom byť.

Ako a kto s odborníkovi v zahraničí ovplyvnil/a tvoju profesionálnu prácu?

Počas štúdia na vysokej škole som bol príjemne prekvapený a následne ovplyvnený humanitným psychológom Carlom Ransomom Rogersom. Už nie síce osobne, ale jeho teória osobnosti, ktorej ústredným pojmom je „ja“ (self), v ktorej zdôrazňuje jednotu a jedinečnosť každého človeka. Jeho nedirektívna psychoterapia zameraná na klienta, ktorá podporuje vcítenie, prijímanie človeka „takého, aký je“. Jeho teória „prístup, ktorého centrom je človek“ mi je osobnostne najbližšia.

V priebehu nasledujúcich rokov v praxi to bol Viktor Emil Frankl a jeho Logoterapia „vôľa k zmyslu“. Slovanami samotného V.E. Frankla „ľudské bytie znamená byť neustále konfrontovaný so situáciami, z ktorých každá je zároveň dar aj úloha. Čo takáto situácia od nás vyžaduje, je naplnením jej zmyslu.“

Sociálna práca na školách – realita alebo sen?

Aké skúsenosti máš s realizovaním sociálnych projektov financovaných zo štrukturálnych fondov EÚ?

Je skvelé, že na podporu nových aj existujúcich foriem sociálnej pomoci náš štát využíva fondy EÚ, avšak podľa mňa chýba prepojenie, alebo následnosť aby sa získané skúsenosti a odskúšané formy pomoci a podpory ľuďom dostali do systému služieb. A mám taký dojem, že v súčasnosti reálne nikto nevytvára možnosti pre rozvoj udržateľnosti nových podporovaných služieb. Takže v konečnom dôsledku to môžu byť takpovediac premrhané financie aj skúsenosti.

Ako sa vyrovnávaš s neúspechmi, s problémami?

Po svojom. Najskôr som vnútorne rozhodný, potom sa na seba hnevám a hneď nato si začnem racionalizovať a zdôvodňovať, prečo ja za to nemôžem. Obyčajne mi to vôbec nepomôže, pretože niekde vo vnútri cítim svoje zlyhanie a postupne prijímam svoju nedokonalosť - nedostatočnosť. Presvedčím sám seba, že je potrebné veci pravdivo pomenovať a keď to urobím, znovu príde hnev, roztrpčenie, znechutenie, aj si ponadávam. Po tejto úvodnej časti, ktorá nikdy neviem ako dlho bude trvať, prichádza takpovediac konštruktívny čas hľadania – čo s tým. Proste hľadám nejakú možnosť riešenia, alebo aspoň možnosť prijateľnej existencie s uvedením si samého seba v tej situácii vo vzťahu k budúcnosti.

Máte svoje koníčky?

Neviem, či sú to koníčky, ale ja to považujem za príjemné a aspoň trochu zmysluplné trávenie voľného času. Ešte stále sa snažím športovať, keď mám čas. Trochu hrávam volejbal, posledné dva roky chodím behať do prírody, rád plávam keď je vhodné počasie vo vonkajších vodných plochách, v zime trochu lyžujem. Pokúšam sa otužovať v jazerách do neskorej jesene avšak zimné kúpanie ma zatiaľ ešte obchádza. Rád si vychutnávam prechádzky v lese, rád vnímam všetko živé, čo tam stretnem od chrobákov, cez myši,

ježkov, zajace, veвериčky, líšky, srnky až po diviaky a jelene. Pred pár dňami som prvýkrát v živote videl v lese daniela – albína, v maličkom stáde s ostatnými danielmi. Nádherný zážitok. Rád by som viac čítal, ale vyhovám sa pred sebou na únavu a nedostatok času. Posledných pár rokov rád degustujem dobré vína s partiou ľudí, ktorí sa vínu venujú a rozumejú mu. A veľmi rád mám chutné jedlo. Aj keď pravdupovediac mne chutí skoro všetko.

Prečo sa nám nedarí meniť podmienky kvality života rómskych občanov vo vylúčených komunitách?

Toto je jedna z „najkrajších“ otázok pre mňa keďže od roku 2006 viac či menej intenzívne pracujem v teréne s vylúčenými komunitami. Odpoveď sa čiastočne, ale naozaj čiastočne skrýva už v samotnej otázke. Prečo sa NÁM nedarí meniť podmienky ICH kvality života. Samozrejme je to oveľa zložitejšie a veľmi, veľmi individuálne. Som optimista a verím, že zmena je možná, len sa obávam, že naše očakávania sú iné, možno nie celkom realistické a niekedy tak trochu naivne detinské, že sa to stane hneď a rýchlo. Je to proces. Náročný a potrebuje svoj čas, prostriedky a množstvo tvrdej práce na úrovni postojov a vzájomného prijatia z oboch strán. A toto sa zatiaľ ešte nedeje a ak náhodou áno tak len málo. Takže čas a veľa času. A vôľa. Politická aj ľudská.

Myslíš si, že by sme mali na Slovensku prijímať utečencov a poskytovať im pomoc?

Určite. Byť k dispozícii ľuďom, ktorí to naozaj potrebujú je správne a potrebné. Potrebujeme to možno viac ako oni.

A čo zajtra?

Zajtra začne tiež deň. Dúfam aj pre mňa. Nový, ktorý prinesie svoje výzvy, radosti, starosti. Prinesie niečo, čo sa ma dotkne ovplyvní ma, prinesie svoj význam a zmysel do našich životov.

Mgr. Jozef Vektor

je sociálny pracovník a supervízor. Je dlhoročným riaditeľom pracoviska Rady pre poradenstvo v sociálnej práci v Leviciach. Intenzívne spolupracuje s rôznymi organizáciami v sociálnej oblasti a okrem iného sa venuje práci so seniormi a marginalizovanými skupinami občanov.

V dnešnej spoločnosti dochádza k viacerým zmenám, ktoré zároveň ovplyvňujú rozvoj a smerovanie sociálnej práce. S narastajúcou potrebou pomoci človeku v rovine sociálnych interakcií a vzťahov v rôznych oblastiach jeho života, vzniká potreba rozvoja sociálnej práce v rozličných sférach.

Takouto oblasťou je aj prostredie školy a školských zariadení. Sociálne problémy vždy mali dopad na fungovanie žiakov v škole. Dá sa však povedať, že v posledných rokoch sa sociálne problémy stávajú závažnejšími, spletitejšími a ešte viac zasahujú prosperovanie žiakov v škole, ich celkový intelektuálny, emocionálny a sociálny rozvoj.

V nasledujúcom článku chceme priblížiť tému školskej sociálnej práce, ktorá funguje v zahraničí už niekoľko desiatok rokov a oboznámiť čitateľov s projektom, ktorý realizuje naše občianske združenie PERSONA.

V úvode článku vám ponúkame dve reflexie učiteľiek základných škôl (jednu zo Slovenskej republiky a jednu z Českej republiky), aby sme získali aspoň malú sondu do tejto problematiky priamo od učiteľov, ktorí dopad sociálnych problémov na žiakov a ich najbližšie sociálne okolie dennodenne pozorujú vo svojej práci.

1. Očami učiteľov – reflexie Reflexia zo Slovenska

Súčasná doba ukazuje, že výchovný proces na školách je čoraz ťažší, deti sú agresívnejšie a stále viac ohrozené sociálno-patologickými javmi, ktoré sa aj v čoraz väčšej miere vyskytujú u žiakov. Pribúdajú dysfunkčné rodiny, chudobné rodiny, deti závislých rodičov. V súvislosti s tým pribúda počet prípadov záškoláctva, o drogách a alkohole ani nehovoriac.

Z množstva odborných zamestnancov, ktorých by mohla mať škola k dispozícii podľa zákona č.317/2009 Z.z o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov – školský psychológ, špeciálny pedagóg, školský logopéd, liečebný pedagóg, sociálny pedagóg, školy mávajú poväčšine špeciálneho pedagóga, ak ho vôbec majú. Všetky vyššie spomenuté problémy na školách riešia buď výchovní poradcovia (ich funkcia, by sa ale mala zaoberať trošku odlišnými problémami a kariérnym poradenstvom pre žiakov), alebo triedni učitelia. V súčasnosti ale triedny učiteľ nie je ani časovo a ani kompetenčne disponovaný, aby riešil dostatočne a úspešne tieto problémy. Triedny učiteľ, obzvlášť na 2. stupni ZŠ, nemá dostatok času, aby problém riešil včas a dostatočne, nakoľko niekedy učí vo svojej triede iba 1 hodinu do týždňa a triednicke hodiny sú po vyučovaní, kedy sú už žiaci unavení a chceli by byť radšej doma.

Školy často spolupracujú s centrami pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie. Tieto vykonávajú pre školy diagnostiku, prácu s

problémovými žiakmi aj preventívne aktivity. Práve tu nastávajú problémy, keďže tieto aktivity by mali byť vykonávané v rámci celého triedneho kolektívu, ale pre administratívu s tým spojenú, nie všetci rodičia žiakov dajú súhlas a aktivita sa tak nemôže uskutočniť.

Prax teda ukazuje, že sociálny pracovník by bol veľmi užitočný odborný zamestnanec školy, pretože by bol súčasťou školy (odpadli by tým administratívne prekážky pre preventívne aktivity), mohol by pracovať aj počas vyučovania, počas výchovných predmetov. Okrem toho vidím prínos sociálneho pracovníka v škole najmä v 2 oblastiach: 1. bol by kompetentný aj na vykonávanie terénnej sociálnej práce s problémovými rodinami; 2. bol by neutrálnou osobou pri riešení konfliktov so žiakmi v škole, pretože nie je ani učiteľ a ani zainteresovaný rodič a môže pomôcť riešiť problém s určitým nadhľadom. Nemalý prínos v práci sociálneho pracovníka vidím aj v tom, že by mal viac času na preventívne aktivity, nakoľko v súčasnosti sú koordinátormi zväčša učitelia na plný úväzok. Taktiež by mal čas aj možnosti pracovať na zlepšovaní sociálnej klímy v škole.

Mgr. et Mgr. Mária Tisoňová, Slovenská republika

Reflexia z Čiech

V našej škole približne polovina žiakov nežije s oboma svojimi biologickými rodičmi. Väčšina z týchto rodín je neúplných, časť detí má nového otca. Časť rodín se nachádza v dlhovej pastí, rodičia nemohou podporovať dieťa ve školných aktivitách (exkurze, lyžařské

kurz) a mimoškolských aktivitách (návštevy kroužků). V oblasti zneužívání návykových látek u žáků větší- nou řešíme kouření cigaret, výjimečně experimento- vání s marihuanou nebo s psychofarmaky, ke kterým mají žáci přístup doma, protože je užívají rodiče. V naší škole nemáme problém se záškoláctvím. U některých dětí vedeme rozhovory s rodiči, protože mají časté, ale omluvené absence. Ukazuje se, že příčinou může být závislost žáků na počítači. Rodiče v našem regionu obtížně hledají odbornou pomoc, ve městě chybí dětský psycholog a dětský psychiatr. V posledních letech pozorujeme zhoršení vztahů mezi dětmi ve třídách, to může být taky jeden z důvodů, proč se žáci vyhýbají škole. Konflikty se spolužáky, nepřátel- ská atmosféra může vést k nemocnosti, která má psy- chosomatický základ. Zhoršující se vztahy odrážejí vztahy ve společnosti, souvisí s rizikovým chováním na sociálních sítích. Realizujeme programy se třída- mi, které mají předejít vyčlenění dětí. Ohroženými žáky jsou jistě žáci se speciálně vzdělávacími potřeba- mi. V této otázce nám velmi pomáhá skutečnost, že ve většině tříd pracuje asistent pedagoga.

Sociální problémy, které řešíme, se v sou- časné době mírně proměňují. Z mého pohledu se do života společnosti promítá vysoká míra pracovní zaneprázdněnosti rodičů, práce ve 3-směnném pro- vozu, dojíždění za prací. Nízká míra nezaměstna- nosti rodičů s sebou přináší také jistá úskalí, pracují rodiče, kteří dlouhodobě nepracovali. Je pro ně jistě obtížné sladit po dlouhé době pracovní a rodinný ži- vot. Snažíme se všechny tyto problémy řešit. Uvedu konkrétní příklad: Ve 2. třídě máme žákyni, která má speciální vzdělávací potřeby, je v péči speciálně peda- gogického centra, pracuje s asistentem pedagoga. Žá- kyně často chybí. Ve spolupráci s oddělením sociálně právní ochrany jsme dohodli péči pro dítě v Centru pro rodinu. Pracovnice dochází do rodiny, pomáhá rodičům s řešením problému s opakovaným výsky- tem vši, s hygienickými návyky. Doprovází matku na vyšetření dítěte do zdravotnických zařízení (logope- die, oční lékař), ale i do školských poradenských zaří- zení (kontrolní vyšetření ve speciálně pedagogickém centru). Rovněž se zaměřuje na rozvoj dítěte, např. podporu domácího čtení.

Při řešení těchto problémů spolupracujeme s odborem sociálních věcí a zdravotnictví Městské- ho úřadu Broumov, konkrétně s oddělením sociál- ně-právní ochrany dětí, s Úřadem práce, s Centrem pro rodinu, které je součástí Centra sociálních služeb Naděje (příspěvková organizace Města Broumova), se Střediskem výchovné péče Kompas, s neziskovými organizacemi, např. Salinger, z. s. (zapsaný spolek) z Hradce Králové.

Velmi bychom ocenili vznik pracovní pozice sociálního pedagoga . Tuto možnost nabízí Operač- ní program Výzkum, vývoj a vzdělávání. Zvažujeme podání grantové žádosti. Program umožňuje na 2

roky zaměstnat sociálního pedagoga na úvazek 0,1 až 1,0. Projekt předpokládá, že sociální pedagog bude poskytovat podporu ve vzdělávání sociálně znevý- hodněným žákům, bude se zabývat prevencí obtíží v oblasti chování, bude zvyšovat povědomí pedagogů školy v sociálních otázkách, bude posilovat komu- nitní charakter školy, bude koordinovat doučování, včetně náboru dobrovolníků. Sociální pedagog bude spolupracovat s obcemi, zdravotnickými zařízeními, soudy, policií a dalšími zainteresovanými orgány a organizacemi. Bude se zaměřovat na včasné odha- lení ohrožených dětí (izolace, týrání, zanedbávání, sociálně patologické jevy, kriminalita atd.) Pomohlo by nám kompletní obsazení školního poradenského pracoviště odborníky na celý úvazek: školního speci- álního pedagoga, školního psychologa. Ministerstvo dlouhou dobu připravuje snížení přímé vyučovací povinnosti školního metodika prevence, dnes je to učitel, který učí na plný úvazek a má oblast prevence rizikového chování na starosti. Víme výměnu zku- šeností mezi odborníky, tj. mezi pedagogy, sociální- mi pracovníky, policisty, soudci. Takové kulaté stoly se již realizují. Cítíme potřebu se soustavně vzdělávat v právních a sociálních otázkách.

Mgr. Nadežda Dvořáková, Česká republika

2. Školská sociální práce v zahraničí a v našich podmínkách

V současných slovenských aj českých pod- mienkach je sociálna práca v školstve legislatívne ne- ukotvenou aplikovanou disciplínou sociálnej práce. Zároveň ale školy musia hľadať riešenia sociálnych problémov, aj spôsoby ako im predchádzať.

V zahraničí, naopak, reflektujú meniace sa potreby spoločnosti a služby školskej sociálnej prá- ce sa stali prirodzenou súčasťou školy v mnohých krajinách v Európe a vo svete. V súčasnosti sociálni pracovníci v školstve pracujú v približne 50 krajinách po celom svete. Z dlhého zoznamu krajín, kde je s úspechom využívaná široká pôsobnosť tejto profesij- nej pozície, spomenieme našich najbližších susedov: Rakúsko a Nemecko. K ďalším krajinám patria USA, Kanada, Veľká Británia, Island, Švédsko, Fínsko, Dánsko, Nórsko, Holandsko, Švajčiarsko, Luxembur- sko, Francúzsko, Austrália, Nový Zéland, Japonsko, India, Rusko a mnoho ďalších.

Medzinárodná komunikácia medzi školský- mi sociálnymi pracovníkmi vzrastá aj vďaka publiká- ciám, konferenciám a rôznym aktivitám organizácii pracujúcich v tejto oblasti, ako napr. Medzinárod- ná sieť školskej sociálnej práce (<http://internationalnetwork-schoolsocialwork.htmlplanet.com/>). Národná asociácia sociálnej práce (NASW) vypra- covala pre amerických sociálnych pracovníkov štán- dardy školskej sociálnej práce. Školská sociálna práca je rozvíjajúcim sa odborom sociálnej práce, ktorý

reaguje na meniace sa potreby spoločnosti. Postupne pribúda aj literatúra k školskej sociálnej práci, metó- dy a formy práce a pod.

Hoci v slovenských podmienkach nemá legislatívne ukotvenú školskú sociálnu prácu, sú pilotné snahy a projekty, ktoré sa snažia zaviesť po- zíciu školského sociálneho pracovníka do škôl. V školskom roku 2006/2007 prišli prví školskí sociálni pracovníci na základné školy v Považskej Bystrici a Trnave. V snahe o rozšírenie školskej sociálnej práce bolo podniknutých niekoľko krokov, osvetových čin- ností a seminárov, ktoré mali motivovať samosprávy, školy, ako aj samotných absolventov sociálnej práce, aby vypracovali projekty na zavedenie školskej soci- álnej práce do škôl. V školskom roku 2007/2008 vy- hlásilo mesto Nová Dubnica konkurz pre školských sociálnych pracovníkov na školy vo svojom meste a rok na to mesto Trenčín, ktoré sa snažilo pokryť všet- ky školy v meste. Následne v rámci reformy výchovy a vzdelávania bol pripravený a prijatý nový zákon o výchove a vzdelávaní (zákon č. 245/2008 Z. z. o vý- chove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a dopl- není niektorých zákonov). V rámci tohto zákona Mi- nisterstvo školstva odmietlo uznať pozíciu školského sociálneho pracovníka a zaradilo do zákona nový typ odborného zamestnanca – sociálneho pedagóga. Vzhľadom na už existujúce pozície školských sociál- nych pracovníkov bolo kompromisným riešením, že funkciu sociálneho pedagóga dnes môže zastávať aj absolvent sociálnej práce.

Mimo prostredia škôl, sú sociálni pracovníci v rezorte školstva zamestnaní v špeciálnych výchov- ných zariadeniach (diagnostické centrum, reedukač- né centrum) a školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie (centrum pedagogicko-psy- chologického poradenstva a prevencie a centrum špeciálno-pedagogického poradenstva).

V súčasnosti profesia sociálneho pracovníka v škol- skom systéme nie je stále definovaná, koncepčne spracovaná a legislatívne vymedzená. Medzičasom bol prijatý zákon č. 219/2014 Z.z. o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých odborných čin- ností v oblasti sociálnych vecí a rodiny a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej v texte aj

Zákon č. 219/2014 Z.z.), ktorým bola legisla- tívne sociálna práca zadefinovaná ako „odborná čin- nosť vykonávaná sociálnym pracovníkom alebo asis- tentom sociálnej práce na účel ustanovený osobitným predpisom“ (viď § 2, ods.1 zákona č. 219/2014 Z.z.). Tiež bol legislatívne zadefinovaný aj kvalifikačný predpoklad na výkon odbornej činnosti, ktorá spadá pod kompetenciu sociálneho pracovníka, ktorým je získané vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v študijnom odbore sociálna práca, ako aj kvalifikačný predpoklad na výkon odbornej činnosti, ktorá spadá pod kompetenciu asistenta sociálnej práce, ktorým je získané vysokoškolské vzdelanie prvého stupňa v štu-

dijnom odbore sociálna práca (viď § 5, ods.1 zákona č. 219/2014 Z.z.).

Zákon č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnan- coch a odborných zamestnancoch a o zmene a do- plnení niektorých zákonov definuje v § 6 odsek (2) písm. b) pracovné činnosti odborných zamestnancov nasledovne: poskytovanie kariérového poradenstva, sociálneho poradenstva a prevencie vo výchove a vzdelávaní a ostatné činnosti s tým súvisiace. Vzhľa- dom na deklarované poskytovanie sociálneho po- radenstva chýba v § 23 pri vymenovaní odborných zamestnancov odborník, ktorý by bol kompetentný sociálne poradenstvo v školách a školských zariade- niach poskytovať. Takýmto odborným zamestnan- com je sociálny pracovník.

Rovnako zákon č. 245/2008 Z. z. o výcho- ve a vzdelávaní, ktorý upravuje školské zariadenia výchovného poradenstva a prevencie, uvádza medzi činnosťami poskytovanými v rámci poradenstva aj sociálnu činnosť (napríklad poskytovanie sociálne- ho poradenstva, či socioterapie). Táto je realizovaná pedagogickými a odbornými zamestnancami, medzi ktorých podľa platnej legislatívy sociálny pracovník nepatrí.

Sumarizujúc teda môžeme konštatovať, že o sociálnej práci v rezorte školstva je možné uvažovať nasledov- ne:

- 1) sociálna práca je realizovaná inými odborníkmi ako sociálnymi pracovníkmi:
 - priamo v škole, pričom túto činnosť vykoná- vajú rôzni odborní zamestnanci školy (výchov- ný poradca, koordinátor prevencie, sociálny pedagóg, príp. iní odborní zamestnanci školy), ktorých priamy nadriadený je riaditeľ školy. Títo spolupracujú navzájom, s pedagogickými za- mestnancami, ako aj s rodičmi a vonkajšími or- ganizáciami;
 - mimo prostredia školy, pričom ju vykonávajú odborníci (psychológ, logopéd, špeciálny peda- góg...) – zamestnanci školských poradenských zariadení,
- 2) sociálna práca je realizovaná sociálnymi pracov- níkmi – zamestnancami rezortu školstva:
 - v špeciálnych výchovných zariadeniach (diag- nostické centrum, reedukačné centrum);
 - v školských zariadeniach výchovného pora- denstva a prevencie (centrum pedagogicko-psy- chologického poradenstva a prevencie a centrum špeciálno-pedagogického poradenstva).

3. Možnosti uplatnenia sociálneho pracovníka v školskom prostredí

Sociálna práca významne prispieva k skva- litneniu a zefektívneniu školského systému. Zatiaľ čo učitelia rozvíjajú potenciál žiakov cez odovzdávanie vedomostí a zručností, sociálni pracovníci poskytujú

žiakom podporu, aby mali čo najoptimálnejšie podmienky pre učenie.

Pri odstraňovaní bariér vo výchovno-vzdelávacom procese je potrebný komplexný multidisciplinárny prístup pri diagnostike problému žiaka. Vzdelávacie problémy sú často spôsobené sociálnymi problémami na pozadí, nepriaznivou sociálnou situáciou v rodine, psychologickými problémami. Sprostredkovanie pomoci si vyžaduje koordináciu viacerých intervenujúcich subjektov (triedny učiteľ, rodičia, odborníci, dieťa). Sociálny pracovník prostredníctvom prípadových konferencií a koordinácie týchto subjektov dokáže zabezpečiť efektívny komplexný prístup zameraný na pomoc pri ochrane dieťaťa, ktorá je nevyhnutná pre jeho blaho a ktorá rešpektuje jeho najlepší záujem podľa medzinárodného Dohovoru o právach dieťaťa (oznámenie č. 104/1991 Zb.), k dodržiavaniu ktorého je zaviazaný každý.

Sociálni pracovníci v školstve sú veľkým prínosom pri budovaní inkluzívneho prostredia škôl, aby školy mohli začleniť do vzdelávacieho procesu všetky deti bez ohľadu na to, akým výzvam musia čeliť vzhľadom na svoje rozdielne schopnosti, rôznorodé zázemie a širokú škálu problémov. Sociálni pracovníci v školstve tak pomáhajú prekonať školám bariéry vo výchovno-vzdelávacom procese ich žiakov, spôsobilé zdravotným znevýhodnením žiakov, problémami fyzického aj duševného zdravia, problémami v učení, zneužívaním návykových látok, tehotnosťou maloletých, rodinnými problémami zahŕňajúcimi domáce násilie, rozvod, zneužívanie detí, bezdomovectvo, chorobu v rodine a iné.

Rovnako sociálni pracovníci v školstve pomáhajú v rámci školského systému prekonať problémy ako diskriminácia, šikana, či neprimerané správanie zamestnancov škôl a školských zariadení. V spolupráci s multidisciplinárnym tímom pracovníkov riešia širokú škálu problémov miestnej komunity, ktoré majú negatívny dopad na napredovanie žiakov vo vzdelávaní, ako sú násilie a kriminalita, nedostatok komunitných služieb, extrémizmus a rasizmus, chudoba a problémy spojené s marginalizáciou časti obyvateľstva. Sociálni pracovníci pôsobia ako sprostredkovatelia a koordinátori odbornej pomoci pri komunikácii s obcou, UPSVaRom, súdom, políciou a ďalšími intervenujúcimi subjektmi.

Sociálni pracovníci mobilizujú silné stránky rodiny, školy a komunity, aby prekonali prekážky stojace na ceste vzdelávaniu. Sociálny pracovník naplňa potrebu dieťaťa pri regulovaní vzťahov a komunikácie medzi školou, rodinou, komunitou, pôsobí ako jeho advokát, resp. podporovateľ, ktorý dieťaťu sprístupňuje informácie, ktorým dieťa nerozumie. Sociálni pracovníci spolu s celým tímom pedagogických a odborných zamestnancov používajú rôzne metódy a formy práce, aby posúdili a pomáhali adresne riešiť problémy svojich klientov. Tým, že sociálni pracovníci

pomáhajú riešiť problémy, ktoré ovplyvňujú vzdelávanie žiakov, pomáhajú im rozvinúť ich potenciál a tiež prispievajú k ochrane a presadzovaniu práva na vzdelávanie, ktoré rešpektuje dôstojnosť, hodnotu a kultúru každého jednotlivca.

Úlohou škôl je tiež pripraviť žiakov na život v zložitom a rýchlo sa meniacom svete a preto je nevyhnutné nachádzať flexibilné modely vzdelávania. Školy musia okrem pôvodného vzdelávacieho curricula, naučiť deti kreatívnemu a kritickému mysleniu, riešeniu problémov, sociálnym zručnostiam, komunikačným zručnostiam, či zručnostiam v rozhodovaní. Naplnenie tejto úlohy školy si vyžaduje tímový prístup viacerých profesionálov s rôznymi odbornými znalosťami, aby sa mohlo dosiahnuť rozšírenie vzdelávacích cieľov aj o osobnostno-sociálnu výchovu a rozvoj kľúčových kompetencií potrebných vo všetkých oblastiach života. Sociálni pracovníci v školstve majú tiež kľúčovú rolu v sprevádzaní žiakov v rozvoji ich intelektuálneho, emocionálneho a sociálneho potenciálu.

4. Projekt na podporu etablovania školskej sociálnej práce

Začiatkom júla 2018 rozbehlo občianske združenie PERSONA realizáciu projektu *Etablovanie sociálnej práce v školských zariadeniach a zavádzanie programov osobnostno-sociálnej výchovy do škôl*. Projekt sa zameriava na dve oblasti, ktoré prispievajú k prevencii a eliminácii negatívnych sociálno-patologických javov a rizikového správania u mladých ľudí.

1. línia plánovaných aktivít projektu je zameraná na *vytvorenie podmienok pre etablovanie sociálnej práce v školách a školských zariadeniach*. Cieľom je spolupodieľať sa na vytváraní podmienok pre služby sociálnej práce v školách a školských zariadeniach tak, aby vyhovovali potrebám žiakov a ich rodín, školám, školským zariadeniam, ako aj školským sociálnym pracovníkom a aby odzrkadľovali hodnoty profesie a trendy súčasnej praxe v sociálnej práci.

Medzi hlavné výstupy realizovaných aktivít projektu patria nasledujúce vytvorené koncepčné, analytické a metodické materiály:

- Východiská praxe sociálnej práce v oblasti školstva (Podkladový materiál k riešeniu problematiky výkonu sociálnej práce v školách a školských zariadeniach a pracovného zaradenia sociálnych pracovníkov v rezorte Ministerstva ŠVVŠ SR);
- Štandardy sociálnej práce v školách a školských zariadeniach;
- Podklady pre zaradenie sociálnej práce v školstve medzi špecializovanú odbornú činnosť podľa § 2 ods. 2 zákona č. 219/2014 Z.z. o sociálnej práci,
- Legislatívne návrhy, ktoré budú podporovať etablovanie sociálnej práce v školách a školských zariadeniach.

2. línia plánovaných aktivít projektu je zameraná na *vytvorenie podmienok pre zavádzanie osobnostno-sociálnej výchovy (OSV) do škôl*. Výstupom tejto časti projektu budú vytvorené metodické materiály podporujúce zavádzanie osobnostno-sociálnej výchovy do škôl. Jedná sa o 7 sád školiacich a metodických materiálov vo forme krátkych videí, pracovných listov, učebníc, metodických príručiek, vrátane ich anglických mutácií a pod. na témy: 1. Sebapoznávanie; 2. Komunikácia; 3. Riešenie konfliktov; 4. Psychohygiena; 5. Stanovovanie a napĺňanie životných cieľov; 6. Medziludské vzťahy; 7. Partnerský život. Vytvorené podklady budú voľne dostupným výstupom na web stránke projektu coolschool.sk, z ktorej budú môcť čerpať školskí sociálni pracov-

níci a ďalší záujemcovia o tento druh vzdelávania a metód primárnej prevencie.

Realizácia projektu je možná vďaka finančnej podpore z Európskeho sociálneho fondu, prostredníctvom operačného programu Efektívna verejná správa. Neformálnym partnerom projektu je *Slovenská komora sociálnych pracovníkov a asistentov sociálnej práce* (www.socialnapraca.sk).

Informácie o operačnom programe Efektívna verejná správa nájdete na www.opevs.eu.

Bližšie informácie o aktivitách projektu, ako aj o možnostiach zapojenia sa do realizovaných aktivít nájdete na www.coolschool.sk od januára 2019.

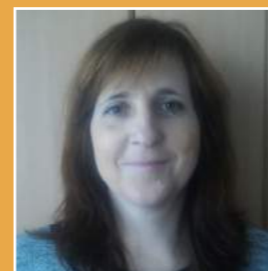
Mgr. Martina Gymerová

Vyštudovala sociálnu prácu na Pedagogickej fakulte UK v Bratislave. Pracovala v rodinnej poradni Asociácie supervízorov a sociálnych poradcov, pripravovala a realizovala programy osobnostného a sociálneho rozvoja mladých ľudí na Orave, založila občianske združenie PERSONA, ktoré zastrešuje činnosť Komunitného centra ŽIRAFA, zameranú na miestne obyvateľstvo a rodiny s členom so zdravotným postihnutím žijúce na Orave. Pracuje ako tajomníčka Slovenskej komory sociálnych pracovníkov a asistentov sociálnej práce.

Mgr. Eva Krššáková

Žije na Orave, vyštudovala sociálnu prácu na Pedagogickej fakulte UK v Bratislave, pracovala v Rade pre poradenstvo v sociálnej práci a v Lokálnom partnerstve sociálnej inklúzie Orava. V súčasnosti sa dobrovoľnícky angažuje v občianskom združení PERSONA a stará sa o svojho syna, ktorý má popri svojich veľkých daroch aj zdravotné znevýhodnenie. Naplňa ju možnosť podporovať jeho aj iných ľudí s podobnou životnou situáciou v rozvoji a žití života naplno. S týmto cieľom pod vedením PhDr. Soni Holúbkovej organizuje svojpomocné skupiny rodičov detí so zdravotným znevýhodnením, individuálne aj skupinové poradenstvo a individuálne plánovanie. Podporuje sieťovanie ľudí a organizácii, nakoľko spoluprácu považuje za dôležitú súčasť inklúzie vylúčených alebo vylúčením ohrozených skupín. V posledné roky sa venuje aj podpore celoživotného vzdelávania ľudí so zdravotným znevýhodnením a od roku 2011 sa zaoberá metódou inštrumentálneho obohatenia profesora Reuvena Feuersteina.

Mgr. Ľubica Maďarová

Žije v Bratislave, vyštudovala biológiu a geografiu na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave. Pracovala ako učiteľka na strednej aj základnej škole, v súčasnosti pracuje popri vzdelávacej činnosti aj ako vychovávateľka v školskom klube detí. Má bohaté skúsenosti na pozícii obchodného zástupcu pre rôzne firmy a naplňa ju celoživotné vzdelávanie seba aj druhých v oblasti finančnej gramotnosti a osobnostného rozvoja.

Ako sa dajú poskytovať komunitné služby aj na vidieku

Občianske združenie ATHÉNA v Hnúšti začalo písať svoju históriu vo februári 2000. K hlavným cieľom združenia patrilo budovanie občianskej spoločnosti, rozvoj dobrovoľníctva a vytváranie podmienok pre vznik a realizáciu projektov podporujúcich všestranný rozvoj mladých ľudí v regióne. Počas rokov 2000 - 2005 sa členovia združenia rozšírili o rodičov, ktorým sa narodilo dieťa so zdravotným postihnutím a to sa postupne odrazilo aj na cieľoch združenia. Hlavným cieľom sa stalo zriadenie zariadenia, ktoré by poskytovalo služby pre deti so zdravotným postihnutím tak, aby boli zohľadnené ich špecifiká a zároveň aby deti zotrvali vo svojom prirodzenom prostredí, v rodinách, pri svojich rodičoch. Takýto druh služieb v našom meste a najbližšom okolí úplne absentoval.

V roku 2006 sa naskytila príležitosť zariadenie zriadiť ich v spolupráci s mestom Hnúšťa. Mesto poskytlo združeniu priestory v budove materskej školy, kde sa pre zníženie počtu detí v predškolskom veku nevyu-

žívalo pôvodné jasľové oddelenie. Samotné spustenie služieb však umožnila až súhra viacerých faktorov. Priestory sme síce mali, neboli však prispôbené pre takýto druh služby. Aspoň čiastočná rekonštrukcia priestorov sa nám podarila v roku 2006 vďaka podpore projektu z Fondu sociálneho rozvoja a zároveň od Nadácie Socia v spolupráci s Holandskou obchodnou komorou na Slovensku. Po splnení legislatívnych podmienok pre registráciu sociálnej služby podľa vtedy platného zákona č.195/1998 Z.z. o sociálnej pomoci OZ ATHÉNA dňa 4. januára 2007 začalo s poskytovaním ambulantných sociálnych služieb v zariadení komunitného charakteru Denný detský stacionár – DEDESO s kapacitou 15 klientov. Jeho prioritou sa prostredníctvom komplexnej rehabilitácie stalo dosiahnutie maximálneho rozvoja klientov, ich samostatnosti a zníženie odkázanosti na pomoc inej osoby. V roku 2007 sme sami hľadali model, ktorý by to umožnil a zároveň zabezpečil, aby v živote detí so zdravotným postihnutím boli samozrejmosťou všetky ľudské práva, aby sa mohli vzdelávať, od-

dychovať, mať priateľov, aby mohli realizovať svoje záujmy a boli akceptovaní takí akí sú.

Dnes sa pri poskytovaní sociálnych služieb v Dennom detskom stacionári - DEDESO riadime nasledovnými zásadami, v ktorých sa prelína plánovanie zamerané na človeka s princípmi bazálnej stimulácie:

- zachovať život a zaistiť vývin
- umožniť pociťovať vlastný život
- poskytnúť pocit istoty a bezpečia
- rozvíjať vlastný rytmus
- umožniť poznať okolitý svet
- pomôcť nadviazať vzťah
- umožniť zažiť zmysel a význam vecí či vykonávaných činností
- pomôcť usporiadať život
- poskytnúť autonómiu a zodpovednosť za svoj život
- objavovať sa a vyvíjať sa

Individuálne plánovanie nám umožňuje klienta lepšie spoznať, počas procesu plánovania a poskytovania služby hľadáme odpovede na otázky:

- Kto je človek, ktorého máme pred sebou a ktorému chceme poskytovať službu?
- Čo tento človek chce a potrebuje?
- Akým spôsobom mu v tom môžeme pomôcť?
- Ako ho môžeme podporiť?

Aj u klientov s hlbokým postihnutím hľadáme rôzne spôsoby podpory, prispôbenia prostredia a situácie tak, aby klient nebol len pasívnym prvkom aktivít. Dávame klientovi možnosť zapojiť sa do situácií, ktoré sú pre neho zaujímavé a naplňujú ho.

Počas 11 rokov sme sa museli vyrovnávať s množstvom ekonomických problémov, udržať služby dostupné a kvalitné bolo veľmi náročné. Realizovali sme desiatky projektov, pričom našou snahou bolo do ich realizácie zapájať aj komunitu. Podarilo sa nám nadviazať spoluprácu so základnou školou, základnou umeleckou školou a materskou školou. Tento rok sme v priestoroch záhrady materskej školy, kde sídlime, osadili edukačnú zostavu tabúl a hojdačku, kde sa budú spoločne hrať deti s postihnutím a deti bez postihnutia.

Za najväčšiu výzvu počas poskytovania služieb považujeme spoluprácu v komunite, medzi organizáciami a aj obyvateľmi komunity. Sieťovanie organizácií a využívanie zdrojov komunity je veľmi dôležité, no zároveň aj náročné. Existencia samotného zariadenia priamo v meste, priamo v budove, kde sídli aj materská škola automaticky nevyrieši samotné začlenenie do komunity. Neudeje sa zo dňa na deň, tento proces

je potrebné neustále podporovať. Zrejme ešte bude nejaký čas trvať, kým väčšina spoločnosti pochopí, že aj ľudia s postihnutím dokážu viesť s primeranou podporou nezávislý život a participovať na živote v komunite.

V súčasnosti je OZ ATHÉNA dobrovoľným združením rodičov detí so zdravotným postihnutím, dospelých ľudí so zdravotným postihnutím a ďalších osôb, ktorí týchto ľudí podporujú s cieľom presadzovať všestranný rozvoj zdravotne postihnutých osôb, vrátane ich ďalšieho uplatnenia. Jednou z hlavných úloh združenia je uplatňovať v praxi základné myšlienky Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím. Naším cieľom je komplexný rozvoj a následná sociálna integrácia detí, mládeže a dospelých so zdravotným postihnutím do života v komunite. Pôvodnou cieľovou skupinou v Dennom detskom stacionári - DEDESO boli nepľnoleté fyzické osoby odkázané na pomoc inej fyzickej osoby. V roku 2015 sme túto cieľovú skupinu zmenili na deti a dospelých vo veku do 30 rokov, ktorí sú odkázaní na pomoc inej

fyzickej osoby. Za nevyhnutnú považujeme aj podporu rodín so zdravotne znevýhodneným dieťaťom. V priebehu poskytovania ambulantných sociálnych služieb nás vyhľadávali aj rodiny zo širšieho okolia. Vnímali sme ich potrebu podpory, ktorá by bola prispôbená ich individuálnym potrebám, no zároveň komplexná a dostupná v ich prirodzenom prostredí. S potešením sme uvítali novelu zákona č.448/2008 Z.z. o sociálnych službách účinnú od 1. januára 2014, ktorou bola medzi podporu rodiny s deťmi zaradená služba včasnej intervencie.

Videli sme v tom príležitosť na rozšírenie našich služieb o službu pre rodinu, ktorá by bola poskytovaná prevažne terénnou formou, včas a zameriavala sa na posilnenie vlastných zdrojov rodiny. Vytvoriť podmienky pre zriadenie tejto služby a jej registráciu sme sa snažili už počas roka 2015. Tento proces, ktorý zahŕňal vyčlenenie personálnych aj materiálnych zdrojov sa podarilo zavrieť v septembri 2016, kedy bolo OZ ATHÉNA zaregistrované ako poskytovateľ sociálnej služby včasnej intervencie ambulantnou formou a terénnou formou v okresoch Rimavská Sobota, Lučenec, Revúca, Poltár a Veľký Krtíš. Povedomie o službe a jej možnostiach pre rodinu sme sa snažili ovplyvňovať aj stretávaním sa s pediatriami a inými odborníkmi v tomto regióne. V roku 2017 sme sa zamerali na stabilizáciu tejto služby. V súčasnosti poskytujeme túto službu 24 rodinám. Tím služby včasnej intervencie tvoria - fyzioterapeut, špeciálny pedagóg a sociálny pedagóg. S tímom externe spolupracuje psychológ. Poskytovanie služby včasnej intervencie je zo zákona bezplatné, vzhľadom k tomu považujeme podporu Banskobystrického samosprávneho kraja pre dlhodobú udržateľnosť za kľúčovú. Sme veľmi radi, že rozvoj komunitných sociálnych služieb považuje Banskobystrický samosprávny kraj za prioritu.

Dosiahnuť v poskytovaní sociálnych služieb pre človeka so znevýhodnením celoživotnú, primeranú mieru podpory, za súčasného zotrvania v prirodzenom prostredí rodiny, je našou víziou na najbližšie roky. Poskytovanie takýchto služieb v širšej komunite pre osoby so znevýhodnením od narodenia, počas dospelosti aj v seniorskom veku, tak, aby mali možnosť udržať a rozvíjať svoje schopnosti, žiť bežným životom je našou víziou.

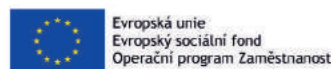

Mgr. Katarína Moncoľová

vyštudovala fyzioterapiu na Lekárskej fakulte UK v Bratislave (2007) a Slovenskej zdravotníckej univerzite v Bratislave (2010). V rokoch 1991 - 2005 pôsobila v zdravotníctve. V OZ ATHÉNA je zamestnancom od roku 2006, podieľala sa na vzniku zariadenia Denný detský stacionár - DEDESO ako vedúca tohto zariadenia. Od roku 2016 je aj koordinátorom služby Včasná intervencia. V roku 2018 sa stala predsedníčkou OZ ATHÉNA v Hnúšti.

Podporují nás:

O Slezské diakonii aneb naše cesta k člověku

Slezská diakonie je nestátní nezisková organizace působící od roku 1990 v České republice v Moravskoslezském kraji a Jihomoravském kraji. Posláním organizace je poskytovat kvalitní služby v sociální oblasti na základě křesťanských hodnot. Toto své poslání realizuje v mnoha podobách a přístupech, kde člověk a jeho potřeby jsou na prvním místě. V současné době poskytuje Slezská diakonie 108 registrovaných sociálních služeb a řadu návazných aktivit v oblasti školství, sociálně-právní ochrany dětí, vzdělávání pracovníků i klientů, dobrovolnictví, potravinové a materiální pomoci, sociálním podnikání, sociálním bydlení apod. Ročně je službami Slezské diakonie podpořeno více než 8 500 klientů a v organizaci pracuje již více než 1100 zaměstnanců.

Slezská diakonie staví od počátku existence svou činnost na principu podpory komunitních a na člověka orientovaných služeb a na kvalitě poskytované podpory. Již řadu let funguje v organizaci systém řízení kvality s řadou podpůrných prvků. Organizace se také věnuje inovativním projektům a aktivitám, které v mnoha směrech rozšiřují základní rámec služeb poskytovaných dle zákona o sociálních službách. Tato aktivita je mnohdy spojena s rozvojem spolupráce na místní, národní či mezinárodní úrovni a s rozvojem multidisciplinární spolupráce. Rádi bychom zmínili dva z řady projektů, které nám přinášejí cenné zkušenosti.

Projekt Q Europe - quality management systems and impact measuring in providing LTC

Tento dvouletý projekt je realizován od podzimu 2017 s podporou evropského programu Erasmus+ v rámci aktivity Cooperation for innovation and the Exchange of Good Practices. Projekt je postaven na spolupráci 4 partnerských subjektů z různých částí Evropy, přičemž každý z partnerů řeší konkrétní oblast. Vedoucím partnerem je Slezská diakonie, za

poskytovatele služeb pro seniory a osoby se zdravotním postižením je zapojena Diaconia Valdese z Itálie, za přípravu příručky pro pracovníky v oblasti kvality dlouhodobé péče zodpovídá Trnavská univerzita ze Slovenska a šířením výstupů projektu se bude zabývat Eurodiaconie z Belgie.

Cílem projektu je sdílet zkušenosti z oblasti řízení a měření kvality v dlouhodobé péči a nastavení inovativních prvků pro přenos klíčových principů kvality v dlouhodobé péči směrem k pracovníkům v přímé práci tak, aby tyto principy dokázali aplikovat v každodenní praxi. Hlavním výstupem projektu bude příručka pro manažery v dlouhodobé péči, která jim má za cíl usnadnit vzdělávání a podporu pracovníků v přímé práci v oblasti principů kvality. Základ příručky tvoří 4 témata:

Definování klíčových principů kvality

Měření klíčových principů kvality a měření dopadu sociálních služeb do života klienta i společnosti

Lidé jako zdroj kvality poskytovaných služeb

Trendy a výzvy v dlouhodobé péči

Příručka bude k dispozici v několika jazykových mutacích a bude obsahovat řadu praktických nástrojů, návrh vzdělávacích osnov v oblasti principů kvality a také videa s ukázkami aplikace těchto principů v praxi. Kromě práce na hlavním výstupu však mohou partnerské země čerpat řadu zkušeností a inspirace ze vzájemných mezinárodních setkání, která proběhla v každé partnerské zemi. Po zpracování příručky proběhne v každé z partnerských zemí národní setkání s představením využitelnosti příručky v běžné praxi manažera. Tato setkání jsou plánována na první polovinu roku 2019.

Obrovským benefitem projektu Q Europe je jeho otevřenost ke sdílení příkladů dobré praxe mezi poskytovateli služeb v oblasti dlouhodobé péče.

Projekt Podpora pečujících osob v Pobeskydí

Péče poskytovaná rodinou představuje bezpochyby tradiční a ověřený model péče, který byl po generace poskytován členům rodiny, kteří potřebovali podporu a pomoc. Právě rodina většinou přirozeně přebírala zodpovědnost za své blízké, kteří se potýkali s nemocí, postižením či za příbuzné ve vyšším věku. Také statistická data mapující neformální péči potvrzují nezastupitelnost rodiny. Počet neformálních pečujících totiž tvoří zhruba 70 – 90 % všech poskytovatelů dlouhodobé péče. Na tuto skutečnost se snaží reagovat projekt, který Vám chceme v tomto článku představit. Jeho hlavní myšlenkou je podpořit právě laické pečující osoby. Jsou nejen nezastupitelným zdrojem pomoci, ale stávají se zároveň klienty. Také oni se totiž neobejdou bez potřebné podpory.

Pečovat zpravidla znamená běžet delší úsek cesty s krásnými vrcholy, ale i nízkou položenými stezkami. Péče přináší naplnění a radost, někdy také únavu. Každopádně ji lze vnímat jako výsadu a smysluplný počin. Formuje osobnost člověka, mění jeho zajeté koleje, a když se ohlédneme zpět, zjišťujeme, že pro náš život péče o blízkého je či byla obohacením. Navíc našim blízkým vrací to, co jsme od nich přijímali v jiných životních etapách. Totiž lásku a přijetí za všech okolností a bez podmínek.

Když služba Slezské diakonie TABITA Český Těšín, osobní asistence, odlehčovací služby zvažovala vstoupit do problematiky pomoci a podpory pečujících osob, předcházelo této myšlence pár skutečností. Služba vyřizuje telefonáty kandidátů na pečující osoby, kteří stojí před rozhodnutím převzít blízkého po hospitalizaci do trvalé péče nebo jej co nejdříve posunout do pobytové služby. Cítí totiž bezmoc. Potřebují vyslechnout a slyšet možnosti, které se jim nabízejí. Říkají: „Neumíme to“. „Doma to nepůjde, nemáme k tomu odpovídající prostory a pomůcky“. Nemohu odejít z práce“.

Profesionál pracující v sociálních službách a v ideálním případě s vlastní zkušeností z péče o blízkého, má velkou výsadu. Ví, kam se obrátit, na jakou pomoc a podporu má nárok, orientuje se v pečovatelské praxi. Zároveň ví o rizicích, která se pojí s péčí o osobu blízkou, tj. nedostatek prostoru pro realizaci vlastních potřeb a v důsledku toho vznik hrozby sociálního vyloučení a syndromu vyhoření, vznik nedůvěry v sebe sama, ekonomické zátěže, obtížného návratu na trh práce. Pro pečující osobu je dobré rizika znát a průběžně s nimi pracovat. Pracovníci terénních služeb mluví o pečujících s velkým respektem. Zatímco asistenti podporují, pomáhají či odlehčují po omezenou část dne, pečující přebírají tu zbývající část dne do úplných 24 hodin. Také oni potřebují

povzbuzení, setkání s jinými pečujícími, získání zkušeností a utvrzení v tom, že postupují správně. To vše, aby „vydrželi“. V praxi potkáváme pečující, kteří se pod tíhou péče a po neúspěšném boji s úřady vzdali nároku na zvýšení příspěvku na péči či získání kom-

penzační pomůcky. Tito potřebují obnovit naději na zlepšení situace a obdržet poradenskou i praktickou pomoc, jak dál.

Díky Evropskému sociálnímu fondu, operačnímu programu Zaměstnanost nastartovala Slezská

diakonie od 1. 2. 2018 dvouletý projekt s názvem **PODPORA PEČUJÍCÍCH OSOB V POBESKYDÍ**. Je realizován na území Místní akční skupiny (MAS) Pobeskydí, které je tvořeno 34 obcemi. K dispozici je **bezplatná podpora mobilním týmem pracovníků** ve složení odborný poradenský pracovník a koordinátor projektu v jedné osobě (úvazek 1), dále 2 terénní pracovníci (úvazky 0,2 a 0,3) a 1 zdravotní sestra (úvazek 0,3). Přímo doma může pečující získat:

- **informace o podpůrných mechanismech sociálního státu pro péči v domácnosti a jak je čerpat** (příspěvky, kompenzační pomůcky, formální sociální a zdravotní služby);
- **bezplatnou zápujčku elektrických polohovacích postelí na přechodnou dobu** (pečující čerpá zároveň jinou podporu týmu);
- **odborné sociální poradenství pro pečující o blízké s demencí, příp. vyšetření paměti;**
- **praktické dovednosti pro usnadnění péče** (ošetřování, polohování, aplikace injekcí, rehabilitace, škola zad, používání kompenzačních pomůcek, apod.);
- **zastoupení v péči** než začne využívat formální sociální služby a dále během projektových aktivit.

V sídle projektu má pečující osoba možnost v rámci dalších projektových aktivit **sdílet břemeno péče** ve svépomocné skupině, **setkat se s odborníky** (psycholog, fyzioterapeut, odborník na poruchy paměti, pracovník Úřadu práce), získat informace, jak se během péče nebo po jejím ukončení **zapojit na trh práce**.

Výstupem projektu je dále detabuizace tématu poruch paměti a péče o osoby s poruchami paměti, a to populárně naučnou formou. Obyvatelé komunit MAS Pobeskydí budou mít možnost zhlédnout inscenaci „Slepá mapa“, kterou speciálně pro tento projekt připravili studenti JAMU v Brně. Divadelní představení je určeno všem generacím.

Za posledních 10 měsíců, v rámci kterých je projekt realizován, jsme podpořili již 25 pečujících. Podstatná část těchto osob se při zahájení využívání

nabídky projektu nacházela na začátku poskytování péče, mnohdy po propuštění blízkého ze zdravotnického zařízení. V tomto momentě většina pečujících nedisponuje informacemi a dovednostmi potřebnými k péči, na což navazuje nabídka projektu formou sociálního i zdravotního poradenství a dále možností praktického zácviku v péči o blízkou osobu. Tato nabídka je poměrně inovativní, jelikož podpora je nabízena komplexně. Poradenství pečujícím tak není striktně rozděleno na oblast sociální a zdravotní, ale je poskytováno komplexně- multidisciplinárně, a to v rámci jednoho pracovního týmu. Výjimečnost projektu je možné spatřovat také v zasazení jeho realizace do vesnického regionu MAS Pobeskydí, kde i obyvatelé malých obcí mají přístup k potřebné podpoře. Projektový tým se totiž často setkává s neúspěšným kontaktováním terénních sociálních služeb z důvodu jejich místní nedostupnosti. Nezřídka pečující žádají zastoupení v péči kvůli nemožnosti zajistit pomoc ze strany registrovaných poskytovatelů terénních sociálních služeb v místě jejich bydliště. V některých obcích je proto projekt jediným formálním poskytovatelem podpory.

Mnoho pečujících, se kterými projektoví pracovníci navázali spolupráci, se po svém rozhodnutí zhostit se péče o svého blízkého, potýkalo s nejistotou, zda budu schopni pečovat, zda nároky péče zvládnou apod. Proto značnou část z nich se tým snažil psychicky podpořit a reagovat na jejich obavy. „*Když se po určité době ohlížíme zpět, spatřujeme u mnohých pečujících velký posun, nabytou sebedůvěru a větší jistotu, s jakou nyní dokáží péči poskytovat. Každý z nich si našel určitou cestou a způsob, který v péči používá a vyhovuje mu. Pro nás, realizační tým, je to nemalá pozitivní zpětná vazba k poskytované podpoře*“, říká Magda Walach, koordinátorka projektu a odborný poradenský pracovník.

Bc. Ivana Andrýsková DiS.

vedoucí střediska Slezské diakonie TABITA Český Těšín, Třanovice, Třinec, Jablunkov, osobní asistence, odlehčovací služby

Bc. Magda Walach, DiS.

koordinátor a odborný poradenský pracovník projektu Podpora pečujících osob v Pobeskydí

Ing. Mgr. Romana Bělová,

náměstkyně pro sociální práci ve Slezské diakonii

Spolupráce a podpora dětí, rodin, učitelů na Slovensku

Metoda R. Feuersteina, Učení a myšlení, učení s ohledem na fungování mozku

V rámci konferencí a společného setkávání a učení v rámci FIE – Zkušenosti zprostředkovaného učení, mne oslovila před rokem p. Krššáková, zda bych byla ochotna dojet na Slovensko a spolupracovat s dětmi, rodinami v rámci učení a myšlení. Podpořit je, promyslet cíle tak, aby se děti rozvíjely a vnímaly, co to je mentální činnost a učily se učit, myslet.

Chtěla bych tento článek věnovat všem těm na Slovensku, se kterými se tak ráda setkávám a spolupracuji. Jsou to lidé, kteří hledají cesty, možnosti, snaží se vést děti k pokoře, uvědomují si, že obsah učiva je stejně důležitý, jako životní hodnoty (lidskost, oboustranný respekt, porozumění). Často překonávají nepříjemné situace, snaží se předat to, že se každý vyvíjíme a je potřeba vnímat růst každého člověka, dětí především a v rámci vzdělávání dávat dětem podněty vedoucí k rozvoji. Nespokojí se s odpovědí, že to nejde, připouští další možnosti, cesty, věří v potenciál každého člověka.

Děkuji, jsem za vás ráda.

Pracuji s dětmi a rodinami v rámci učení a myšlení. Učení s ohledem na fungování mozku. Vycházím z principů metody - přístupu FIE, Zkušenosti zprostředkovaného učení R. Feuersteina (více o přístupu na www.cogito.cz).

Jak toto učení, podpora probíhala a probíhá prakticky?

Ještě před samotným učením, setkáním, mi poslali rodiče otázky, na které hledají odpovědi. Pokusili se pojmenovat, co je nejvíce trápí v rámci učení.

Příklad: Máme největší problém se sebekontrolou, často zapomíná všude věci, projevuje se to i v psaní diktátu, nepíše háčky, čárky. Jak můžeme podpořit my rodiče zájem o učení? Učíme se doma každý den, ale výsledky ve škole neodpovídají času, stráveném na učení, co by pomohlo pomoci. Potřebovali bychom přijít na to, jak si naplánovat den, abychom měli na sebe více času. Co udělat pro to, aby šla našemu synovi matematika lépe? Prý má pomalé tempo ve čtení, co s tím?

A další, vždy zajímavé otázky a podněty.

Toto je velmi důležitý krok. Krok, kdy je potřeba se zamyslet, uvědomit si, kde může být příčina a zaměřit se na ni. Také si říci, kde se nacházíme, co je výchozí bod a kam směřujeme.

Při osobním setkání (první setkání bývá často náročné, jelikož se potřebujeme poznat, potřebujeme si navzájem uvědomit, že učení je oboustranný proces), si řekneme pravidla, principy učení. Zejména rodičům je toto potřeba zprostředkovat, že jsou nějaké principy učení, jaké, a jak je to v souvislosti s konkrétními příklady (pokud nemáme zvnitřněnou pravo-levou orientaci, jak se to může projevovat v psaní a čtení (zájemna b a d), tak i v matematice (6-3 není 3-6).

Samotná hodina, spolupráce probíhá většinou 1h – 60 minut, byly už i situace, kdy chtěla rodina hned 2 hodiny, vše je na základě vzájemné dohody tak, aby to bylo pro obě strany příjemné a výhodné. Vždy víme téma například: početní operace, s tímto tématem zprostředkovávám zkušenost například i s rozvojem abstraktního myšlení, které je potřeba v

oboru matematiky. Toto vše střídáme podle únavy i s pohybem, který je opět velmi důležitý v rámci učení.

Vždy, po každém setkání posílám poté rodině, škole zpětnou vazbu, kde popisují, čemu jsme se věnovali a pojmenuji nejbližší cíle, doporučení, co by bylo vhodné z mého pohledu řešit, na co se zaměřit. Tyto zpětné vazby vnímám jako velmi efektivní krok, důležitý krok. Spoustu slov, pojmů pouze v ústní podobě zapomeneme. Touto formou to máme vše napsané, pojmenované a víme všichni, na čem pracujeme.

Na Slovensku jsem takto byla již po čtvrté. V létě se spolupráce rozšířila i na semináře, kde se učili společně klienti i pracovníci, nebo ředitelé, učitelé i rodiče. Tato setkání z mého pohledu jsou velmi obohacující a podporují dobré vztahy. Máme za sebou i společnou zkušenost a setkání přímo ve škole. Tam si paní učitelka pojmenovala přímo, co by potřebovala, chtěla zprostředkovat a pracovala jsem přímo s žáky, ona mohla vidět možnosti a promyslet si, co by bylo třeba, Zde je důležitá podpora p. učitelky i žáků. Zprostředkovat zkušenost s učením se hranic, pravidel a principů, které ovlivňují proces učení.

Ocenění, shrnutí, jak vnímám spolupráci a podporu v rámci učení a myšlení

1. Moc oceňuji přístup rodin dětí. Rodiče vnímají důležitost učení. Učení, jako celoživotní proces. Podporují své děti a promýšlejí. Spíše než aby řešili, co nejde a zlobili se, hledají možnosti, řešení, směr.
2. Velmi si vážím toho, že si rodiče i v rámci učení zapisují, co je zaujalo. Mohou být vždy společně s námi a společně se učit, nebo jen pozorovat, po hodině vždy přijde prostor na otázky.
3. Vnímám posuny dětí. Příklad: Chlapec s autismem, který byl před rokem opravdu ve svém světě. Nyní udrží oční kontakt a to je velká věc. Děvče, které má vynikající paměť, ale potřebuje se učit také v souvislostech. Maminka pracuje s myšlenkovými mapy, vyrábí pomůcky a vnímám, že tam jde o podporu.
4. Podpora navzájem je velmi přínosná. A vzhledem k tomu, že nějaké příběhy, pomůcky, přístupy zveřejňuji v Čechách, vnímám, jak to inspiruje další rodiny, školy.
5. Tyto posuny, změny přijdou vždy, pokud si je připustíme. Často neočekáváme od dětí, lidí to, že by to dokázali. Nevěříme v jejich potenciál a to je potřeba změnit.

Žijeme v době, kdy jsou různé možnosti v rámci vzdělávání a je potřeba to vnímat. Pracovat se s nimi, ale i slabými stránkami každého z nás. Každý

jsme jedinečný a cílem je, vést děti, lidi v tom, aby pochopili své myšlení, učení, aby pochopili sami se, své emoce a byli v životě šťastní.

Na závěr bych chtěla poděkovat především dětem, že se společně učíme. Poté všem rodinám na Slovensku, kde spolupracujeme. Poděkovat Komunitnímu centru, chráněné dílně, školám, p. učitelkám. Těším se na další spolupráci s vámi.

Mgr. Petra Dočkalová, terénní učitelka, Učení a myšlení

A citát pro vás:

„Negramotní 21. století nebudou ti, kteří nebudou umět číst a psát, ale ti, kteří se nebudou umět učit“

Alvin Toffler

Zpětné vazby rodičů:

K paní učitelce Petre sme sa dostali vďaka Eve Krššákovéj, ktorá nám túto spoluprácu sprostredkovala. S metódou a prístupmi FIE som sa stretla o čosi skôr. Veľmi ma inšpirovala, preto som neváhala vyskúšať ju v praxi.

Práca, skúsenosti, prístupy pani učiteľky Petry sú veľmi obohacujúce a inšpiratívne. Nie je to len práca s dieťaťom ale s celou rodinou. Rozprávame o problémoch, s ktorými sa stretávame, hľadáme cesty nápravy alebo nové riešenia. Veľmi cenné je zistenie, že našim spoločným cieľom je naša dcéra Johanka, pre ktorú je učenie väčšia výzva, keďže má Downov syndróm. Samotný prístup k vzdelaniu sa rozširuje o hľadanie cesty, ako sprostredkovať obsah vzdelania účelne, s cieľom ho použiť, využiť. Toto sprostredkovanie je obrovskou výzvou ako rodičov tak aj učiteľov. Význam našej spolupráce, učenia a podpory vnímam ako cestu rozvoja vnímania, poznania, vzťahov, socializácie ale aj ako vzájomného a hodnotného obohatenia sa navzájom.

Mama Vierka a dcera Johanka, žiačka 4 ročníka ZŠ

Touto cestou by som veľmi chcela pochváliť Petru za čas, ktorý venovala mojej dcére. Dorotka je veľmi spokojná, Petra sa jej páči, vedela jej všetko vysvetliť tak, aby to pochopila. Veľmi sa mi páči, akou formou otázok dokáže Dorotku motivovať k väčšej komunikácii a vyjadrovaniu svojich pocitov a názorov. Čo sa týka matematiky, dokáže na jednoduchých príkladoch naučiť Dorotku rýchlejšie chápať súvislosti. Veľmi som spokojná s trpezlivým prístupom k Dorotke.

Mama Martinka a dcera Dorotka, 8.ročník SZŠ

Počas konferencií ATC Cogito, Centra pre rozvoj

kognitívnej edukácie, ma veľmi oslovil spôsob, akým Petra Dočkalová aplikuje metódu sprostredkovaného učenia prof. Reuvena Feuresteina do praxe – do písania, čítania, matematiky, ale aj do bežného života (napr. orientáciu v čase preostávajúce do podpory sebaregulácie, teda preberania zodpovednosti a riadenia svojich povinností, aktivít a pod.).

Petra je skúsený pedagóg, ktorý vie veľmi deti a tiež nás rodičov zaujať, inšpirovať a motivovať v túžbe posúvať naše schopnosti ďalej. Nám rodičom pomáha kráčať touto cestou aj s našimi deťmi so zdravotným znevýhodnením, pomáha nám hľadať spôsoby, formy i metódy, ako to zrealizovať. Nie je to len učenie, ale je to učenie s presahom do bežného života. Mnohé inšpirácie sú zamerané na oblasť sebahodnotenia či hodnotenia iných, podporu zvnútorňovania rešpektujúcich vzorcov správania, podpora zvnútorňovania hraníc a rešpektu k nim cez kognitívne pochopenie dôležitosti hraníc a pod.

Spolupráca s Petrou Dočkalovou nám veľa dáva. Naše dve deti, ktoré sa učia „ľahšie“ sú radi, že Petra prináša nové inšpirácie, a tak v nich podnecuje túžbu vedieť ešte viac, hľadať v tom, čo sa naučím zmysel a využitie v živote. Ale nielen to, Petra pracuje s nimi práve na tých ostatných oblastiach bežného života, v ktorých oni potrebujú podporiť (rozvoj rešpektu, empatie, spolupráce, sebaregulácie, podpora tvorby stratégie pri plánovaní a riešení školských ale aj životných úloh a pod.).

Podnetné sú pre nás aj inšpirácie Petry vo vzťahu k nášmu synovi Ondrejovi, pre ktorého je učenie náročnejšou výzvou vzhľadom na jeho zdravotné znevýhodnenie. Pomalými krokmi pracujeme na zlepšení schopnosti zamerať pozornosť, ako dôležitého predpokladu vnímania a učenia, máme konkrétne ciele v učení a snažíme sa na nich pracovať, snažíme sa zmenšovať „nadbytočnú“ podporu nás rodičov a rozvíjame postupne jeho schopnosti zvládať veci samostatne, nájsť jeho riešenia. Aj keď je to dlhšia cesta, baví nás spoločné posúvanie sa a motivuje nás aj skutočnosť, že aj v reálnom živote vidíme, že sa náš Ondrej vie stále učiť niečo nové.

Som veľmi rada, že sa môžem od Petry inšpirovať, ako pracovať s deťmi pri zavádzaní FIE metódy do učenia aj bežného života. Sme v kontakte, takže máme počas celého roka kontinuálnu podporu, čo je veľká vec, za ktorú sme jej veľmi vďační.

Petra je nielen výborný pedagóg, metodik, odborník plný podpory rodičom a deťom, ktorý nikdy neprepadáva tomu, že niečo nejde, nedá sa, ale stále hľadá a hlboko premýšľa ako podporiť dosiahnutie posunu v učení i v napĺňaní väčších cieľov. Je zároveň človek plný láskavosti, veľkého rešpektu a úcty k našim hodnotám i nám, humoru a veľkého šarmu, ktorému radi prepadnú i tí, ktorí spočiatku vôbec nemajú ochotu spolupracovať. Ale nie je to len kvôli šarmu, ale aj vďaka zážitku, že učenie má zmysel, ktorý Petra sprostredkuje všetkým, čo robí a aká je.

Podpora Petry, podpora Soničky Holúbkovej (našej dlhoročnej veľkej podporovateľky v našom individuálnom plánovaní a v našich životných cieľoch), podpora učiteliek v škole, našej rodiny a ľudí, ktorí nás majú radi, sú pre nás najväčšie zdroje posily i radosti v každodennom živote. Zo srdca všetkým ďakujeme.

Nezávislý život - čo to pre nás znamená

Konferencia, 22. júna 2018

Nezávislý život je v problematike obhajovania práv terminus technicus. Je mu venovaný jeden článok v Dohovore o právach osôb so zdravotným postihnutím. Na Slovensku sa v posledných rokoch veľa spomínalo v súvislosti s osobnou asistenciou a procesom deinstitucionalizácie. Čo sa však v skutočnosti za týmto pojmom ukrýva. Čo nezávislý život znamená?

Veľmi silne sme vnímali potrebu mať „niečo v ruke“, s čím by sme mohli veľmi jasne a jednoducho komunikovať s politikmi, odborníkmi, verejnosťou či samosprávou. Mať jednoznačné vysvetlenie na jednom mieste. Impulzom bol pre nás Všeobecný komentár Výboru OSN k článku 19 Nezávislý spôsob života

a začlenenie do spoločnosti, ktorý pripravil Výbor OSN v lete 2017. Krátko na to Rada pre poradenstvo v sociálnej práci pripravila slovenský preklad tohto komentára. Bolo nám hneď jasné, že chceme pripraviť aj ľahko čitateľnú verziu tejto správy s krásnymi ilustráciami Lucky Cangárovej (https://www.socia.sk/wp-content/uploads/2018/06/brozura-vnutro_nahlad.pdf). Tu niekde vznikla aj myšlienka usporiadať veľkú konferenciu, ktorá by vytvorila priestor na diskusiu všetkých ľudí so zdravotným znevýhodnením – čo pre nich znamená nezávislý život. Oslovili sme Národnú radu občanov so zdravotným postihnutím a k tejto myšlienke sa pridala aj europoslankyňa Jana Žitňanská.

Dali sme tri hlavné ciele. Chceli sme predstaviť tento dôležitý materiál a vysvetliť, čo znamená pre ľudí s postihnutím. Zároveň určiť, ako máme na Slovensku ďalej postupovať, aby sme sa priblížili k naplneniu hlavného zámeru článku 19. Chceli sme, aby konkrétni ľudia s rôznym postihnutím povedali, čo nezávislý život znamená pre nich a čo potrebujú pre jeho naplnenie. A chceli sme spoločne pripraviť závery, ktoré zhrnú spoločné princípy a potreby všetkých.

Celú konferenciu sme otvorili krátkym filmom o nezávislom živote, ktorý sme pripravili s našimi priateľmi z DSS Slatinka v Lučenci a režisérkou Danielou Meressa Rusnokovou (<https://vimeo.com/274862232>). Medzi milými slovami na úvod nás veľmi potešili slová pána prezidenta Andreja Kisku, ktorý prebral nad celou konferenciou záštitu. Nestáva sa na Slovensku často, aby sme z úst vrcholového politika počuli také povzbudivé a vnímavé slová. Preto prepis jeho príhovoru prinášame celý. Účastníkov konferencie pozdravil predseda Národnej rady občanov so zdravotným postihnutím Branislav Mamojka. Prípadom, že nezávislý život neznamená robiť všetko sám, ale mať podporu, aby sme mohli rozhodovať o svojom živote.

Na úvod konferencie vystúpila europoslankyňa Jana Žitňanská. Vzhľadom na to, že Slovensko sa nachádza

v EU, je dôležité sledovať aj európske legislatívne iniciatívy. Preto sme jej položili trochu provokatívnu otázku – čo urobila EÚ pre nezávislý život? Napriek tomu, že kompetencie EÚ sú v oblasti sociálnych politík obmedzené, predsa len v posledných rokoch prijal európsky parlament niekoľko dôležitých dokumentov. EÚ sa zaviazala podporovať prechod od inštitucionálnych ku komunitným službám a týmto smerom nasmerovala aj peniaze v európskych štrukturálnych a investičných fondoch. Rovnako dôležitým dokumentom je aj Európsky pilier sociálnych práv, ktorý má ambíciu podporiť napríklad aj smernicu o prístupnosti služieb a tovarov.

Advokát Maroš Matiaško vo svojej prezentácii zhrnul obsah Všeobecného komentáru k čl. 19, ktorý veľmi dobre pomenováva jadro tohto článku, jeho podstatu. Napĺňanie nezávislého spôsobu života je hneď na začiatku jasne naviazané na právnu spôsobilosť, a preto je nevyhnutné aj Slovensku dotiahnuť opatrovnícku reformu. Očakáva sa, že Slovensko bude rešpektovať právo na nezávislý život – nebude podporovať budovanie a udržiavanie inštitucionálnej starostlivosti. Štát by mal chrániť právo na nezávislý život, mal by kontrolovať, aby peniaze – verejné a neverejné – nebudovali a neudržiavali inštitúcie. Rovnako je pre Slovensko záväzná naplňovať v nejakom čase, na základe jasne určených plánov, právo na nezávislý život.

To znamená, že Slovensko má plán, ako bude postupovať pri zatváraní inštitúcií.

Boli sme radi, že na otázku: aké nástroje má Slovensko pre nezávislý život, prišiel odpovedať štátny tajomník Branislav Ondruš. Predstavil pozitívne výsledky, ktoré vďaka tlaku občianskych organizácií ľudí so zdravotným postihnutím, dosiahla novela zákona o kompenzáciách, a to najmä zvýšenie hodinovej odmeny pre osobného asistenta. Ostatných komplikovaných tém, ktoré zaujímali aj účastníkov konferencie sa, bohužiaľ, nedotkol.

Ku konkrétnym problémom sa vyjadrilo v ďalšom bloku niekoľko osôb s postihnutím, ktorí hovorili o svojom živote a aj ľuďoch s podobným osudom. Pre nás bolo veľmi dôležité, že sme sa tam stretli spolu, všetci a rôzni, a počúvali sa navzájom. Celý blok otvorila Monika Fričová z Platformy rodín detí so zdravotným postihnutím. Veľmi zrozumiteľne vysvetlila, akú podporu potrebujú rodiny, ktorým sa narodí dieťaťko a jeho vývoj je ohrozený. Najdôležitejšie je pre nich ostať s rodinou a ich nezávislý život závisí od včasnej podpory, koordinácie odborníkov a spoločnosti, ktorá je otvorená všetkým deťom bez ohľadu na ich znevýhodnenie.

Juraj Vacula, mladý muž, ktorý trpí poruchou au-

tistického spektra, hovoril najmä o svojej potrebe zmysluplne pracovať. Bez asistencie to v jeho prípade nejde. Otvoril tak ďalšiu oblasť, podporované zamestnávanie, ktoré Slovensko veľmi zanedbáva a žije viac-menej z nadšenia aktérov, rodinných príslušníkov a rôznych malých grantov.

Predsedička Organizácie muskulárnych distrofikov Andrea Madunová sa s nami podelila o svoj životný príbeh. Napriek jej ťažkému osudu, je to vlastne úspešný príbeh. Tak, ako v mnohých iných prípadoch, je to viac vďaka podpore rodiny a priateľov, pozitívnej zhode náhod ako systémovej podpore štátu. Aj preto sa veľmi intenzívne zasadzuje za stabilnú podporu štátu, ktorá dokáže reagovať na meniace sa potreby počas celého života človeka.

Pre ľudí so sluchovým postihnutím je zrejme najväčšou prekážkou komunikačná bariéra. Viac nás do týchto problémov zasvätil Roman Vojtechovský zo Spolku nepočujúcich pedagógov. Niekedy nestačí len písaný text alebo tlmočenie do posunkovej reči. V rôznych životných etapách alebo situáciách sú potrebné obidve. Veľmi pociťujú nedostatok tlmočníkov a informácií, ktoré by boli pre nich dostupné a zrozumiteľné.

Timea Hóková z Únie nevidiacich a slabozrakých

Slovenska účastníkom konferencie veľmi jasne pomenovala bariéry, ktoré aj relatívne samostatne fungujúcim ľuďom so zrakovým postihnutím vedia znemožniť nezávisle fungovať. Základom sú prístupné informácie a postoje ľudí.

Veľmi zaujímavé si bolo vypočuť Angeliku Oláhovú, ktorá vyrastala v inštitúcii od malička a pred 3 rokmi sa jej podarilo osamostatniť. Rozprávala o postupnom učení sa robiť bežné veci a normálne žiť. Pre ňu nezávislý život znamená, že sa môže rozhodovať samostatne, plniť si svoje sny a priania a pracovať za mzdu. Podobný životný príbeh má aj Emil Horvát. Vo svojom živote žil v niekoľkých v kaštieloch, zámkoch, kde sídlili detské domovy alebo domovy sociálnych služieb. Dnes býva s niekoľkými priateľmi v rodinnom dome blízko centra mesta Lučenec. Za najväčšiu hodnotu nezávislosti považuje to, že si môže kúpiť, čo chce, rozhodovať sa samostatne a nebyť závislý od rozhodnutí iných o jeho živote. Je rád, že sa mu podarilo čiastočne prinavrátiť spôsobilosť na právne úkony a v najbližších voľbách by chcel ísť voliť. Vzťahy s priateľmi a spôsobilosť na právne úkony boli dôležitými vecami aj pre Terezu Rachelovú. Jej priateľ je zbavený spôsobilosti na právne úkony, a preto majú veľa problémov, aby sa mohli stretávať. Chcela by skúsiť s ním žiť. Skúsiť starať sa o seba, navariť si. Chcela by ho naučiť, čo má urobiť, ak by dostala záchvat, lebo je dôležité, aby sa partneri vedeli o seba

navzájom postarať.

Týchto osem životných príbehov previedlo účastníkov konferencie rôznymi oblasťami života, kde slovenská realita má k nezávislému spôsobu života ďaleko a kde sa nám niečo darí. Popoludní sme spoločne diskutovali v menších skupinách a snažili sme sa odpovedať na základnú otázku konferencie. V diskusiách sa pripomienkoval prvý návrh princípov nezávislého života, ktorý sme spoločne ako organizátori pripravili.

Naša práca však neskočila konferenciou. Počas leta sme účastníkom konferencie nechali pripomienkovať text o princípoch nezávislého života a na jeseň sme ho spracovali do formy letáku a plagátu. Je voľne k dispozícii na našej stránke a tým, čo prejavili záujem, sme aj nejaké letáky zaslali.

A čo bude ďalej? Konferencia bola spoločným štartom. Každá z problémových oblastí si vyžaduje ďalšiu prácu. Preto sme pokračovali sériou okrúhlych stolov na aktuálne témy. Ako prvý sa uskutočnila diskusia s rodičmi detí so zdravotným znevýhodnením koncom októbra o ich očakávaniach na podporu v prvých rokoch života dieťaťa. Do konca roka chceme ešte urobiť stretnutie s odborníkmi o včasnej intervencii v prostredí marginalizovaných a sociálne znevýhodnených rodín. Veríme, že odbornou publi-

káciou o práve na bývanie, prispeje k oživeniu diskusie o dostupnom a prístupnom bývaní pre všetkých. Nie nadarmo sa hovorí, že článok 19 Dohovoru je kľúčový pre život. Aj vďaka konferencii a následným diskusiám o nevyhnutných princípoch si uvedomujeme, že naplnenie tohto článku je základ. Za pojmom nezávislý život sa skrýva všetko, čo my zdravší či s menšími prekážkami fungujúci, považujeme za normálne. Všetci potrebujeme zmeniť postoj a myslenie, aby sme dopriali iným, to, čo sami chceme.

Vážené dámy a páni, rád by som vás takto, na dialku, pozdravil a zaprial vám úspešnú konferenciu. Myslím, že ste pre ňu zvolili veľmi výstižný názov.

Je prirodzenou snahou každého človeka žiť slobodný a nezávislý život podľa svojich vlastných predstáv. Niektorým z nás však tieto plány skříži ochorenie, alebo zranenie, v dôsledku ktorého to, čo je pre väčšinu ľudí bežné, robí nedokážu.

Hoci sa môžeme líšiť v schopnostiach, v našich túžbach a potrebách sme si veľmi podobní. Vy najlepšie viete, že aj nevidiace dieťa chce poznať príbehy z kníh. Vozičkar ísť do kina či do divadla a aj človek s ťažkou chorobou môže mať chuť a vôľu pracovať. Silná spoločnosť preto vytvára podmienky na to, aby sa každý mohol cítiť jej súčasťou.

Preto často pripomínam, že je úlohou štátu nespravodlivosť vyrovnávať a prekážky, ktoré ľuďom so zdravotným znevýhodnením denne stoja v ceste odstraňovať. Obzvlášť ak to, čo žiadate, je podpora v tom, aby ste mohli byť užitočnou a plnohodnotnou súčasťou spoločnosti.

Ako prezident sa snažím pomôcť tým, že o problémoch zlyhávajúcej podpory pre ľudí s postihnutím verejne hovorím a od politikov žiadam riešenia. O opakovaných posudkoch, chýbajúcich asistentoch v školách, byrokratickej záťaži, alebo službách na ktoré máte zo zákona právo, ale v praxi vám ich nemá kto poskytnúť. O témach, o ktorých v mnohých prípadoch vy sami hovoríte už roky.

Dámy a páni, chcem sa vám poďakovať za to, že upriamujete pozornosť spoločnosti aj nás, politikov, na to, čo je dôležité. Za mnohé z toho, čo sa doposiaľ podarilo patrí vďaka vám, ktorí ste dnes v miestnosti. Pripomínate, upozorňujete a navrhujete, ako môže byť naša spoločnosť inkluzívnejšia a vrelejšia k ľuďom s postihnutím.

Ďakujem vám za túto iniciatívu a aj za dnešnú konferenciu, ku ktorej vám prajem, aby bola úspešná, inšpiratívna a plodná. Prajem vám, aby jej výsledkom bola užšia spolupráca medzi verejným, súkromným a

mimovládny sektorom, kvalitnejšie služby a v konečnom dôsledku menej prekážok pre ľudí so zdravotným znevýhodnením.

Ďakujem vám a prajem všetko dobré.
J. E. pán Andrej Kiska

ČO POTREBUJEME, ABY SME ŽILI NEZÁVISLÝ ŽIVOT

INFORMÁCIE:

Osoby so zdravotným postihnutím potrebujú zrozumiteľné informácie v prístupných formátoch, aby sa mohli samostatne rozhodovať a konať.

DOSTUPNOSŤ PEER PORADENSTVA A ZNALOSŤ POZITÍVNYCH FUNGUJÚCICH MODELŮV:

Významné postavenie pre PEER PORADENSTVO pre osoby so zdravotným postihnutím majú práve ľudia so zdravotným postihnutím, prípadne ich blízki, pretože najlepšie chápu ich potreby. Dôležitú úlohu pri PEER PORADENSTVE zohrávajú svojpomocné skupiny, ale aj odborníci na rôzne oblasti.

BÝVANIE:

Dostupnosť prístupného bývania v komunite a rôz-

norodá podpora nezávislosti osoby so zdravotným postihnutím v tomto bývaní.

KOMUNITNÉ SLUŽBY:

Ľuďom so zdravotným postihnutím, od narodenia po seniorský vek, potrebujú dostupné sociálne a zdravotné programy a iné služby komunitného charakteru. Komunitné služby a programy musia flexibilne reagovať na potreby osôb so zdravotným postihnutím. Služby sú len vtedy komunitné, ak vytvárajú sieť (obec, sociálna služba, lekár, škôlka, škola, zamestnávateľ a pod.) okolo človeka jeho rodiny a spolupracujú na jeho zotrvaní v rodinnom prostredí a v komunite.

OSOBNÁ ASISTENCIA:

Je podporný nástroj, ktorý človek so zdravotným postihnutím potrebuje, pretože mu umožňuje viesť relatívne nezávislý a samostatný život. Ten znamená: žiť vo svojom prirodzenom prostredí, byť rovnoprávnym členom rodiny, študovať, pracovať, alebo byť iným spôsobom prínosom pre spoločnosť.

PRÍSTUPNOSŤ PROSTREDIA A ODSTRÁNENIE BARIÉR:

Odstránenie (snaha nestačí) inštitucionálnych, architektonických, komunikačných a postojových bariér,

ktoré zabezpečia, že všetci ľudia budú schopní plne participovať vo svojich komunitách a celej spoločnosti.

DOPRAVA:

Dostupný dopravný systém pre každého človeka.
INKLUZÍVNE VZDELÁVANIE A ROVNÝ PRÍSTUP K ZAMESTNÁVANIU:

Osoby so zdravotným postihnutím majú rovnaké právo na vzdelanie a rovnaké právo na zamestnanie ako všetci ostatní. Ľudia so zdravotným postihnutím majú právo, rovnako ako zdraví ľudia, vzdelávať sa a zamestnať sa v odbore, ktorí si vyberú a zaujímajú ich.

KOMPENZAČNÉ POMÔCKY A RÔZNE PODPORNÉ ZARIADENIA:

Pre ľudí so zdravotným postihnutím je potrebná dostupnosť inovatívnych technológií, zariadení a po-

môcok, aby reagovali na ich potreby pre nezávislý život.

DOSTUPNOSŤ NEZÁVISLÉHO OBHAJOVANIA A SEBAOBHAJOBY:

Zvýšenie informovanosti o potrebách osôb so zdravotným postihnutím, aby sa podporili ďalšie systémové, dlhodobé a celospoločenské zmeny, ktoré by posunuli spoločnosť na inkluzívnu cestu.

CROSS-DISABILITY:

Dôležitá je spolupráca medzi konkrétnymi ľuďmi, poskytovateľmi rôznych služieb, podnikateľmi, obchodnými spoločnosťami a tvorcami politik, aby sa zabezpečilo, že ľudia s akýmkoľvek postihnutím budú mať priznané rovnaké práva a rovnaký prístup.

Maria Machajdíkova

SOCIA – Nadácia na podporu sociálnych zmien

V nadácii SOCIA pracuje od roku 2009. Posledných päť rokov je koordinátorkou procesu deinštitucionalizácie a rozvoja komunitných služieb najmä pre ľudí so zdravotným postihnutím v slovenskom a európskom kontexte. Predtým sa venovala historickej a kultúrnej antropológii.

Čo potrebujeme, aby sme žili NEZÁVISLÝ ŽIVOT

► INFORMÁCIE:

Osoby so zdravotným postihnutím potrebujú zrozumiteľné informácie v prístupných formátoch, aby sa mohli samostatne rozhodovať a konať.

► DOSTUPNOSŤ PEER PORADENSTVA A ZNALOSŤ POZITÍVNYCH FUNGUJÚCICH MODELOV:

Významné postavenie pre PEER PORADENSTVO pre osoby so zdravotným postihnutím majú práve ľudia so zdravotným postihnutím, prípadne ich blízki, pretože najlepšie chápu ich potreby. Dôležitú úlohu pri PEER PORADENSTVE zohrávajú svojpomocné skupiny, ale aj odborníci na rôzne oblasti.

► BÝVANIE:

Dostupnosť prístupného bývania v komunite a rôznorodá podpora nezávislosti osoby so zdravotným postihnutím v tomto bývaní.

► OSOBNÁ ASISTENCIA:

Je podporný nástroj, ktorý človek so zdravotným postihnutím potrebuje, pretože mu umožňuje viesť relatívne nezávislý a samostatný život. Ten znamená: žiť vo svojom prirodzenom prostredí, byť rovnoprávnym členom rodiny, študovať, pracovať, alebo byť iným spôsobom prínosom pre spoločnosť.

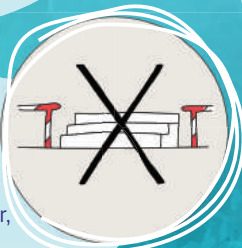

► KOMUNITNÉ SLUŽBY:

Ľudia so zdravotným postihnutím, od narodenia po seniorský vek, potrebujú dostupné sociálne a zdravotné programy a iné služby komunitného charakteru. Komunitné služby a programy musia flexibilne reagovať na potreby osôb so zdravotným postihnutím. Služby sú len vtedy komunitné, ak vytvárajú sieť (obec, sociálna služba, lekár, škôlka, škola, zamestnávateľ a pod.) okolo človeka a jeho rodiny a spolupracujú na jeho zotrvaní v rodinnom prostredí a v komunite.

► PRÍSTUPNOSŤ PROSTREDIA A ODSTRÁNENIE BARIÉR:

Odstránenie (snaha nestačí) inštitucionálnych, architektonických, komunikačných a postojových bariér, ktoré zabezpečia, že všetci ľudia budú schopní plne participovať vo svojich komunitách a celej spoločnosti.

► DOPRAVA:

Dostupný dopravný systém pre každého človeka.

► INKLUZÍVNE VZDELÁVANIE A ROVNÝ PRÍSTUP K ZAMESTNÁVANIU:

Osoby so zdravotným postihnutím majú rovnaké právo na vzdelanie a rovnaké právo na zamestnanie ako všetci ostatní. Ľudia so zdravotným postihnutím majú právo, rovnako ako zdraví ľudia, vzdelávať sa a zamestnať sa v odbore, ktorí si vyberú a zaujímajú ich.

► KOMPENZAČNÉ POMÔCKY A RÔZNE PODPORNÉ ZARIADENIA:

Pre ľudí so zdravotným postihnutím je potrebná dostupnosť inovátnych technológií, zariadení a pomôcok, aby reagovali na ich potreby pre nezávislý život.

► DOSTUPNOSŤ NEZÁVISLÉHO OBHAJOVANIA A SEBAOBHAJOBY:

Zvýšenie informovanosti o potrebách osôb so zdravotným postihnutím, aby sa podporili ďalšie systémové, dlhodobé a celospoločenské zmeny, ktoré by posunuli spoločnosť na inkluzívnu cestu.

► CROSS-DISABILITY:

Dôležitá je spolupráca medzi konkrétnymi ľuďmi, poskytovateľmi rôznych služieb, podnikateľmi, obchodnými spoločnosťami a tvorcami politik, aby sa zabezpečilo, že ľudia s akýmkoľvek postihnutím budú mať priznané rovnaké práva a rovnaký prístup.